

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

SVATEBNÍ SMLOUVY BOSKOVICKÝCH MĚŠŤANŮ V 17. STOLETÍ

Bc. Hana Slezáková

**Diplomová práce
2010**

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana SLEZÁKOVÁ**
Osobní číslo: **H08696**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Svatební smlouvy boskovických měšťanů v 17. století**
Zadávací katedra: **Katedra historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Stručné shrnutí analýzy svatebních smluv boskovických měšťanů z let 1601- 1620
3. Analýza boskovických svatebních smluv z let 1641-1660
4. Analýza boskovických svatebních smluv z let 1681-1700
5. Proměny boskovických svatebních smluv v 17. století z hlediska formální struktury zápisů, ze sociálně-demografického hlediska a z hlediska ekonomického
6. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SOKA Blansko, AM Boskovice, *Kniha svatebních smluv 1608 - 1720*, inv. č. 172. FOJTÍK, Karel. *Svatba na střední a západní Moravě v 16. a 17. století*. Český lid 52, 1965. ISSN 0009-0794. GRULICH, Josef. „Slavnostní okamžiky - svatební a křestní obřad v období raného novověku (Závěry tridentského koncilu a pražské synody ve světle jihočeských matričních zápisů z 2. pol. 17. st.)”. *Historická demografie* 24, 2000. ISSN 0323-0937. HRUBÁ, Michaela. *Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst*. In *Oznamuje se láskám našim aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice, 2007. ISBN 978-80-86046-97-6. KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha 1962. NÁCOVSKÁ, Pavla. *Svatební smlouvy jako pramen sociálnědějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600)*. *Historická demografie* 21, 1997. ISSN 0323-0937. SIGLOVÁ, Tereza. *Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652*. In *Oznamuje se láskám našim aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice 2007. ISBN 978-80-86046-97-6. SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*. Pardubice 2007 (bakalářská práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice v roce 2007).

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
Katedra historických věd

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2009

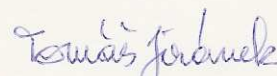
Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2010

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 25.6.2010

Hana Slezáková

Děkuji všem, kteří mi poskytli mnoho užitečných informací a rad, věnovali mi svůj čas, podporovali mě a umožnili mi tak vytvořit tuto práci. Moje poděkování patří zejména Mgr. Jiřímu Kubešovi, Ph.D. za poskytované konzultace, zapůjčení literatury a především za cenné rady a připomínky, které mi byly neocenitelnou pomocí při psaní této práce. Jmenovitě bych chtěla ještě poděkovat zaměstnancům Státního okresního archivu Blansko, pobočky v Boskovicích, a také zaměstnancům všech knihoven, které jsem navštívila, za jejich ochotu a pomoc při vyhledávání všech potřebných materiálů. Také bych chtěla poděkovat své rodině, svému příteli, kamarádce Míše a všem blízkým za jejich trpělivost, pomoc a velkou podporu.

ANOTACE

V práci jsem se věnovala dějinám města Boskovice v raném novověku, dále pak sňatkům a svatebním smlouvám. Provedla jsem podrobný rozbor svatebních smluv boskovických měšťanů z let 1600-1620, 1640-1660 a 1680-1700. Zaměřuji se také na majetková vyrovnání, která tyto svatební smlouvy obsahovaly.

KLÍČOVÁ SLOVA

Raný novověk - svatební smlouvy - města - Morava - Boskovice - věno - výminky

ANOTATION

The work focuses on history of the town of Boskovice, weddings and the wedding contracts, too. I analyse wedding contracts of inhabitants of Boskovice in the years 1600 – 1620, 1640-1660 and 1680-1700. I would like to show possession, brought over to the marriage by a husband and a wife-to be.

KEYWORDS

Early modern period - wedding contracts - cities - Moravia - Boskovice - dowry - stipulating

OBSAH

ÚVOD.....	1
I. BOSKOVICE V RANÉM NOVOVĚKU.....	5
II. SŇATEK A MANŽELSTVÍ V RANÉM NOVOVĚKU.....	9
II.1 Předsvatební a svatební rituály.....	11
II.2 Manželství poddaných v raném novověku.....	16
III. BOSKOVICKÉ SVATEBNÍ SMLOUVY 17. STOLETÍ.....	22
III.1 Svatební smlouvy raného novověku.....	22
III.2 Datace.....	30
III.3 Křestní jména snoubenců.....	36
III.4 Povolání ženichů.....	39
III.5 Bydliště snoubenců.....	41
III.6 Místo uzavření svatebních smluv.....	45
III.7 Rodinný stav snoubenců.....	48
III.8 Zastoupení snoubenců.....	50
III.9 Svědci.....	53
IV. MAJETKOVÁ HODNOTA BOSKOVICKÝCH SVATEBNÍCH SMLUV.....	60
IV.1 Manželské majetkové právo.....	60
IV.2 Smlouvy s institucí věna.....	65
IV.2.1 Věno s peněžní hodnotou.....	67
IV.2.2 Věno bez peněžní hodnoty.....	71
IV.3 Smlouvy s výminkami.....	75
IV.3.1 Výminky s peněžní hodnotou.....	83
IV.3.2 Výminky s movitým a nemovitým majetkem.....	86
IV.3.3 Ostatní.....	91
IV.4 Manželská příslibení.....	95
ZÁVĚR.....	98
PŘÍLOHY.....	104
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	108
SUMMARY.....	112

ÚVOD

Jako téma diplomové práce jsem si vybrala svatební smlouvy boskovických měšťanů v 17. století. Důvodů, které mě vedly k výběru toho tématu, je několik. Prvním z nich je fakt, že problematika svateb a svatebních smluv není příliš probádaná - historikové se zaměřují spíše na Čechy než na Moravu a svatební smlouvy přímo v Boskovicích ještě nikdo předemnou nezkoumal. Další důvod, proč jsem si vybrala svatební smlouvy právě z Boskovic, je zcela prostý. Boskovice jsou mým rodným městem, žiji zde, a proto je zcela pochopitelný citový vztah, který mě opravňuje k tomuto výběru. A poslední důvod je ten, že jsem se touto problematikou zabývala již ve své bakalářské práci a zajímalo mě, jak se boskovické svatební smlouvy v průběhu 17. století vyvíjejí. Budu se také snažit přinést informace o lidech, kteří se během 17. století rozhodli vstoupit do manželství - tedy ukázat svatební smlouvy z pohledu sociálně-demografického a ekonomického.

Pro mou práci byly stěžejními dokumenty především boskovické svatební smlouvy, které tvoří první okruh. Tyto svatební smlouvy jsou uloženy ve Státním okresním archivu Blansko. Konkrétně se jedná o Archiv města Boskovice a o knihu svatebních smluv z let 1608-1720, do které je všech 208 svatebních smluv z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700 vepsáno.¹ Tyto tři sondy jsem zvolila z toho důvodu, protože zpracování všech svatebních smluv 17. století by bylo velmi náročné a složité. Protože matrika oddaných v Boskovicích existovala až od roku 1675, použila jsem tento pramen jen okrajově, a to v případě svatebních smluv z let 1680-1700.²

První okruh literatury popisuje historii města Boskovice. Především jsem čerpala z prací Jaroslava Bránského - *Boskovice v proměnách času*,³ Jaromíra Baranoka - *Boskovice od pravěku do konce 20. století*,⁴ Ladislava Hosáka - *Dějiny Boskovska 2, od počátku hnutí husitského do bitvy na Bílé Hoře*⁵ a také od téhož autora *Dějiny Boskovska 3, od bitvy bělohorské do r. 1848*.⁶ Důležitá byla také práce Miloše Stehlíka - *Boskovice. Státní hrad, zámek a památky v okolí*.⁷ Všechny uvedené tituly, ze kterých jsem vycházela, se zabývají

¹ SOKA Blansko, AM Boskovice, *Kniha svatebních smluv 1608 - 1720*. inv. č. 172.

² Viz <http://www.actapublica.eu/2977-prohlizec-s6>, 8.6. 2010.

³ BRÁNSKÝ, Jaroslav. *Boskovice v proměnách času*. Boskovice 1990.

⁴ BARANOK, Jaromír a kol. *Boskovice od pravěku do konce 20. století*. Boskovice 1999. s. 52-80.

⁵ HOSÁK, Ladislav. *Dějiny Boskovska 2, od počátku hnutí husitského do bitvy na Bílé Hoře*. Boskovice 1933. s. 38-94.

⁶ HOSÁK, Ladislav. *Dějiny Boskovska 3, od bitvy bělohorské do r. 1848*. Boskovice 1936.

⁷ STEHLÍK, Miloš. *Boskovice. Státní hrad, zámek a památky v okolí*. Praha 1969. s. 3-14.

historií boskovického panství a majitelů, kteří jej vlastnili. Především knihy Miloše Stehlíka a Ladislava Hosáka mi byly v tomto ohledu cenným zdrojem. V knize Ladislava Hosáka se mimo jiné popisuje také život v Boskovicích za Třicetileté války a jejich pustošení procházejícími vojsky.

Druhý okruh tvoří literatura zabývající se sňatky a svatebními smlouvami. Zde musím podotknout, že literatury zabývající se touto tematikou není velké množství. V obecné rovině svateb a svatebních smluv jsem vycházela z především z knihy Jiřího Klaboucha - *Manželství a rodina v minulosti*,⁸ dále ze studie Karla Fojtíka - Svatba na střední a západní Moravě v 16. a 17. století,⁹ z knihy Arnolda van Gennepa - *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*¹⁰ a také z národopisné encyklopedie - *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*.¹¹ Jak již bylo řečeno, všechny tyto práce se zabývají z obecného hlediska sňatkem, okolnostmi vstupu snoubenců do manželství a v neposlední řadě také svatebními smlouvami. Problematice vstupu poddaných a měšťanů do sňatku se věnuje práce Jiřího Klaboucha a také jsem odsud čerpala některé skutečnosti týkající se zasnub, ohlášek a dogmat křesťanské věrouky. Přínosem mi byly též autorovy poznatky týkající se majetkové stránky svatebních smluv, tedy věna, vybytí a obvěnění. O podobné problematice, tedy například o zasnubách a obvěnění, jsem se dozvěděla také z národopisné encyklopedie - *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*, kterou jsem využila i v kapitole, ve které jsem se zabývala zvyky snoubenců před, v průběhu, i po ukončení svatebního obřadu. Poněkud jiný zdroj informací představovala edice Jany Ratajové a Lucie Storchové - *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření boží: diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, ve které, jak už název napovídá, autorky objasňují vnímání manželství a vztahů mezi manžely na základě literatury raného novověku.¹² Využila jsem také práci Jindřicha Francka - *Zločin a sex v českých dějinách*, a to zejména v kapitole, ve které jsem se zabývala manželstvím.¹³

⁸ KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha 1962. s. 56-92.

⁹ FOJTÍK, Karel. Svatba na střední a západní Moravě v 16. a 17. století. *Český lid* 52, 1965. s. 333-338. ISSN 0009-0794.

¹⁰ VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*. Praha 1991. s. 110-171. ISBN 80-7106-178-6.

¹¹ *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska*. Věcná část. O - Z. s. 995.

¹² RATAJOVÁ, Jana - STORCHOVÁ, Lucie. *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření boží: diskursy manželství v české literatuře raného novověku*. Praha 2009. s. 749. ISBN 978-80-87271-08-7.

¹³ FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách*. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku. Praha 2000. s. 15-117. ISBN 80-86182-29-0.

Literatura týkající se svatebních smluv je tvořena především studií Pavly Nácovské - Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600)¹⁴, Adély Smržové - *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*¹⁵ a Terezy Siglové - Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652.¹⁶ Stěžejními pro mě byly práce Adély Smržové a Pavly Nácovské, protože se smlouvami, jejichž rozbor obě autorky prováděly, jsem srovnávala boskovické svatební smlouvy. Studii Terezy Siglové jsem využila pro doplnění informací, především v otázce zastoupení novomanželů, datace, místa uzavření svatebních smluv a věna.

Práci jsem rozdělila do čtyř hlavních kapitol. Začíná kapitolou nazvanou „Boskovice v raném novověku“, ve které stručně popisuji historii Boskovic a zabývám se držiteli, kteří se střídali na boskovickém panství od prvních známých majitelů - pánů z Boskovic, až do posledních majitelů, kterým je rod Mensdorff-Pouilly. V této kapitole také popisuji vliv Třicetileté války na Boskovice, časté plenění města vojsky a také náboženské poměry, které na boskovickém panství panovaly.

Druhá kapitola nese název „Sňatek a manželství v raném novověku“ a představuje problematiku svateb z obecného hlediska. Tedy, v kolika letech snoubenci do manželství vstupovali, jakou roli při uzavírání sňatků hrála rodinná strategie, a také se zabývám předsvatebními a svatebními rituály. Zde popisuji zvyky a rituály, které doprovázely období před svatbou, během ní a také po svatbě. Stranou neponechávám ani postoj katolické církve ke svátosti manželství, katolická dogmata a také problematiku manželství poddaných a případné možnosti ukončení manželství.

V dalším oddíle, který jsem pojmenovala „Boskovické svatební smlouvy 17. století“ se soustřeďuji na svatební smlouvy z obecného hlediska - především na to, jak by měla svatební smlouva v ideálním případě vypadat, jaké informace by měla obsahovat a v čem je spatřován hlavní smysl svatebních smluv. Druhá část této kapitoly se věnuje charakteru boskovických svatebních smluv, dataci, místu uzavření a informacím týkajících se

¹⁴ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600). *Historická demografie* 21, 1997. s. 43-64. ISSN 0323-0937.

¹⁵ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*. Pardubice 2007 (bakalářská práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice v roce 2007). s. 22-42.

¹⁶ SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652. In *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice 2007. s. 27- 38. ISBN 978-80-86046-97-6.

novomanželů, popřípadě osob, které se v zápisech vyskytovaly. Jedná se především o jména novomanželů a jejich případné zastoupení při uzavírání smlouvy. Patří sem také informace o svědcích ženichů a nevěst.

Poslední, čtvrtá kapitola nese název „Majetková hodnota boskovických svatebních smluv“. Objasňuji zde termíny věno, výbava, obvěnění a vybytí. Soustředuji se na svatební smlouvy s institucí věna (jak často si snoubenci věno přinášeli do manželství a zda-li šlo spíše o finanční částky nebo movité předměty), dále na smlouvy s výminkami a s tzv. „manželskými příslibeními“. Zabývám se také smlouvami, ve kterých je jakýkoli druh majetkového vyrovnání zcela opomenut.

Tato práce se celkově snaží odpovědět na tři základní otázky. První z nich je otázka, jakou vypovídací hodnotu mají boskovické svatební smlouvy v letech 1600-1620, 1640-1660 a v letech 1680-1700. Druhou otázkou je, jakou vypovídací hodnotu mají boskovické svatební smlouvy v porovnání se smlouvami poddanského městečka Hořepník a královského města Kutné Hory. A třetí otázka je, jak se boskovické svatební smlouvy měnily v průběhu 17. století. Pro lepší pochopení jsem průběžně do textu vkládala tabulky.

I. BOSKOVICE V RANÉM NOVOVĚKU

Boskovice leží na střední Moravě asi 40 km severně od Brna na hranici mezi Boskovickou brázdou a Dražanskou vrchovinou v nadmořské výšce asi 380 metrů.¹⁷ Rozloha města je 2782 ha a žije zde 10 965 obyvatel.¹⁸

Oficiálně se Boskovice staly městečkem až roku 1463, kdy obdržely od krále Jiřího z Poděbrad právo trhu. Městečkem se nazývaly ještě v první polovině 18. století, i když už plnily funkce skutečného města. K povýšení Boskovic na město došlo patrně za vlády císařovny Marie Terezie.¹⁹

Nejstarším nám známým majitelem Boskovic byli páni z Boskovic.²⁰ Odvozovali svůj původ od svého domnělého předka Velena. Jméno Velena jako zakladatele a prvního majitele Boskovic se poprvé objevuje v pověsti, kterou vypravuje Bartoloměj Paprocký z Hlahol v 16. století. První zmínka o pánech z Boskovic pochází z roku 1222. Tehdy je v listině krále Přemysla Otakara I. zmíněn jistý „Emmeramus de Bozkowicz“, tedy Jimram z Boskovic. Nově založené Boskovice byly vybudovány záměrně jako středisko řemeslné výroby a obchodu. Na počátku 13. století už byly Boskovice ekonomickým, správním i církevním střediskem panství.²¹

V roce 1406 byl hrad pánům z Boskovic odňat a předán Heraltovi z Kunštátu. Páni z Kunštátu drželi boskovické panství do poloviny 15. století, kdy se majiteli stali opět páni z Boskovic a to do poloviny 16. století.²² Od roku 1547 měl Boskovice v držení rod hornických podnikatelů Ederů ze Šťavnice. V roce 1567 se panství dostává do rukou Morkovských ze Zástřizl. Za dobu jejich vlastnictví došlo k renesančním úpravám hradu, farního kostela svatého Jakuba a městských domů.²³ Roku 1698 byla přestavěna synagoga major a v roce 1682 byl vybudován dominikánský klášter. Na konci 17. století získává boskovické panství rod Dietrichsteinů, kteří si budují ve 20. letech 18. století místo nevyhovujícího hradu nové sídlo, tzv. rezidenci. Stavba barokní budovy byla dokončena roku 1728. V 50. letech 19. století převzali panství poslední majitelé – rod Mensdorff-Pouilly.²⁴

¹⁷ http://www.boskovice.cz/index.php?page=temata/pamatky_historie_muzeum/o_meste/uvod.htm, 3.12.2009

¹⁸ Údaj o počtu obyvatel je k 1.1. 2009, viz <http://cs.wikipedia.org/wiki/Boskovice>, 10.6.2010

¹⁹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, svazek 1. Praha 1996. s. 196.

²⁰ Viz také *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1981. s. 39-42.

²¹ BRÁNSKÝ, J. *Boskovice v proměnnách*. s. 8.

²² STEHLÍK, M. *Boskovice*. s 6-10.

²³ HOSÁK, L. *Dějiny Boskovska 2*. s. 59.

²⁴ BARANOK, J. *Boskovice od pravěku*. s. 52-53.

Zajímavé bylo zjištění, že Boskovice do roku 1848 nepatřily do kraje Brněnského, ale Olomouckého. Podle Františka Matějka a Lánových rejstříků Olomouckého kraje z let 1675-1678 byly Boskovice velkým panstvím, ale vesnice, které do tohoto panství patřily, měly jen malý průměr osedlých (konkrétně se jednalo o 17). Do boskovického panství spadalo celkem 24 vesnic²⁵ a za Třicetileté války byla tato vesnická část panství méně postižena než samotné město. Po válce se osazování nedařilo, a tak byl přírůstek obnovených (původně pustých) usedlostí, vyvážený vznikem nových pustých usedlostí. V 70. letech tak stav osídlení zůstává v podstatě stejný jako na konci Třicetileté války.²⁶

Po celou dobu Třicetileté války neuběhl téměř ani jeden rok, aby nebyla některá část Boskovicka pleněna procházejícími vojsky. Například v dubnu roku 1622 táhla část vojska ze Slezska k Brnu přes Boskovice. Boskovičtí měšťané se jim snažili zabránit, aby vstoupili do města, ale nepovedlo se jim to. Měšťané byli poraženi, město bylo násilně obsazeno a radnice a mnoho měšťanských domů vydrancována. Tento jev provázela nebývalá bída.

Dalším zlomem byl rok 1642, kdy přitáhli Švédové, kteří plenili kraj celých pět týdnů. A i když Švédové odtáhli, situace obyčejných lidí se nezměnila, protože krajem procházelo tentokrát vojsko císařské a to obralo domácí lid o poslední.²⁷ V květnu 1645 konali Švédové opět výpady. V práci Františka Matějka je uvedeno, že pět silných jednotek pozdě večer vtáhlo do města. Nikdo je ovšem nechtěl ubytovat, a tak Švédové zapálili stodolu a vyrabovali město. Ráno pak žádali výpalné 1000 dukátů. Měšťané je ale nemohli opatřit, a tak jim Švédové pohrozili, že když nedostanou peníze do příštího pátku, zapálí zámek i město a neušetří ani ženy a děti. Patrně se podařilo dospět k dohodě a lidé následně utekli do lesů.²⁸ Nejvážnější chvíle nastaly v květnu 1645, v době, kdy Švédové začali obléhat Brno. Brněnské okolí bylo brzy vydrancované nájezdy vojsk, a tak došlo k tomu, že Švédové museli zajíždět pro potraviny do vzdálenějšího okolí. V tomto případě zajížděli až po Boskovice. Následky Třicetileté války byly nedozírné. Poddaní velmi zchudli a také si odvykli hospodaření a

²⁵ Konkrétně se jednalo o tyto vesnice: Buková, Krhov, Valchov, Vratíkov, Lipová, Protivanov, Hrádkov, Vísky, Bačov, Chrudichromy, Drválovice, Pamětice, Sudice, Újezd u Boskovic, Lhota Rapotina, Skalice nad Svitavou, Mladkov, Ludíkov, Žďárná, Velenov, Obora, Hloboké-díl, Malá Lhota, Újezd u Černé Hory - díl. In MATĚJEK, František, *Lánové rejstříky Olomouckého kraje z let 1675-1678*. Olomouc 1994. s. 68-71. ISBN 80-901485-3-0.

²⁶ MATĚJEK, F. *Lánové rejstříky*. s. 14-71.

²⁷ HOSÁK, L. *Dějiny Boskovska 3.* s. 6-10.

²⁸ MATĚJEK, František. *Morava za Třicetileté války*. Praha 1992. s. 331-332. ISBN 80-85268-16-7.

řemeslům. Zpustošená města a městečka klesla téměř na úroveň vesnic a ve vesnicích přežívalo často jen několik desítek zubožených lidí.²⁹

Boskovické panství držel i po bělohorské bitvě rod ze Zástřizl,³⁰ který vymřel Janem Bohušem ze Zástřizl v roce 1687. Vdova Zuzana Prakšická ze Zástřizl se poté provdala za Františka Waltra hraběte Dietrichštejna, jehož větev vymřela po meči roku 1850. Panství bylo hodně zpustošeno. Roku 1657 mělo 447 osedlých a 210 pustých usedlostí. V Boskovicích se počet pustých usedlostí blížil polovině. Vztah mezi vrchností a poddanými nebyl nijak přátelský, a často tak docházelo ke sporům.³¹ Vysoké robotní povinnosti a další renty vedly dokonce k odporu měšťanů. Nejstarší zprávy o boji boskovických poddaných proti šlechtě se dochovaly právě až ze 17. století. Například listem z 15. května 1637 si poddaní stěžují na svou vrchnost císaři a prosí ho o vrácení svobod, které jim byly odejmuty v roce 1622. Další písemné stížnosti a žádosti obyvatel městečka Boskovic pocházejí z let 1652, 1659, 1670 a 1686.³²

Co se týká náboženských poměrů, tak v Boskovicích byla luteránská fara od roku 1568 a vrchnost, kterou představoval Václav starší Morkovský i jeho synovec Václav mladší, byla pod silným vlivem kalvinismu. Oba se totiž přátelili s Kalvínovým nástupcem Theodorem Bezou ze Ženevy. Později ale Václav mladší Morkovský konvertoval. Roku 1613 pak povolal do Boskovic kněze Jana Sarkandera a tři jezuitu,³³ aby obrátili boskovické měšťany na katolickou víru. To se povedlo jen u panské čeledi a tří měšťanů. Po dvou letech jezuité Boskovice opustili. Protireformace neměla velké výsledky. Roku 1619 byl dokonce katolický kněz shozen z kazatelny. Podle Jaroslava Bránského bylo v té době 90% boskovického obyvatelstva evangelického vyznání.³⁴ A měšťané i nadále kladli protireformaci odpor. Podle Ladislava Hosáka získal v srpnu 1628 jezuita Vydra pro katolictví 235 měšťanů, ale tento jeho úspěch nebyl dlouhodobý. Po jeho odchodu se situace opět obrátila ve prospěch evangelíků. Proto v roce 1633 povolala Alžběta, vdova po

²⁹ HOSÁK, L. *Dějiny Boskovska* 3. s. 6-10.

³⁰ Více o rodu ze Zástřizl viz in MYSLIVEČEK, Milan. *Velký erbovník*, svazek 2. s. 348. A také in HOSÁK, L. *Dějiny Boskovska* 2. s. 59.

³¹ HOSÁK, L. *Dějiny Boskovska* 3. s. 43, 44.

³² BRÁNSKÝ, J. *Boskovice v proměnách*. s. 15.

³³ O jezuitě viz také in *Ottův slovník naučný*, 4. díl. Praha 1891. s. 428. HOSÁK, L. *Dějiny Boskovska* 2. s. 38-39. a JUREK, Jaroslav (ed.). Čtení o minulosti města Boskovic. *Boskovice*. Boskovice 1969. s. 15. a BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích III/1*. Praha 2006. s. 121-123. ISBN 80-7277-088-8.

³⁴ BRÁNSKÝ, J.. *Boskovice v proměnách*. s. 15.

Václavovi ze Zástřizl, znovu jezuiti z Olomouce. Jezuité pobýli v Boskovicích tři měsíce, ale měšťané byli proti nim zatvrzelí a stranili se jich, takže jen 22 obyvatel bylo obráceno na katolictví. Po dobu Třicetileté války nebyly úspěchy protireformace velké. Evangelíci byli pod ochranou vrchnostenských úředníků, kteří dlouho zůstávali na svých místech. Území bylo také neschůdné a málo zalidněné, počet obyvatel klesl jednak kvůli válečným ztrátám a také kvůli vystěhovalectví. O řádnou duchovní správu nebylo postaráno, každý farář mohl spravovat i několik velkých farností. Byl nedostatek kněží a i jejich příjmy nebyly velké. Jednak z toho důvodu, že zchudlí poddaní nemohli odvádět více než třetinu desátků, a také protože se příjmů často zmocnila vrchnost.³⁵

Teprve zesílený rekatolizační tlak za Jana Bohuše ze Zástřizl, který byl pánem na Boskovicích od roku 1647, a jeho nástupců znamenal obrat. V této době byl založen v Boskovicích dominikánský klášter.³⁶ Jeho zakladatelem byl právě Jan Bohuš ze Zástřizl a jeho manželka Zuzana Prakšická ze Zástřizl. Stavba dominikánského kláštera byla dokončena v roce 1694.³⁷ V roce 1784 byl klášter císařem Josefem II. zrušen, krátce byly budovy využity jako továrna na barvivo a na počátku 19. století se začalo s přestavbou na zámek.³⁸

³⁵ HOSÁK, L. *Dějiny Boskovska* 3. s. 11, 12.

³⁶ BRÁNSKÝ, J. *Boskovice v proměnách*. s. 15.

³⁷ HOSÁK, L. *Dějiny Boskovska* 3. s. 17.

³⁸ BRÁNSKÝ, J. *Boskovice v proměnách*. s. 52. O klášteře podrobněji viz in FOLTÝN, Dušan a kolektiv. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005. s. 148-150. ISBN 80-7277-026-8.

II. SŇATEK A MANŽELSTVÍ V RANÉM NOVOVĚKU

Sňatek samozřejmě patřil (a patří) k nejdůležitějším mezníkům v životě lidí.³⁹ Do života každého jedince přinesl zásadní změnu, byl spojen s řadou rituálů a právních kroků, jejichž cílem bylo, aby jedinec přešel z dosavadního sociálního statu do nového.⁴⁰ Samotný sňatek symbolizoval původně pouze pohlavní akt a pro některé pohanské kultury měl podobu obětování nevěstina panenství manželovu rodinnému božstvu, teprve díky křesťanství se stal sakrálním úkonem. I když v hierarchii křesťanských hodnot panenství a panictví převažovalo nad manželstvím, na počátku vrcholného středověku církve uznala manželský svazek za jednu ze sedmi svátostí. Podle církve láska mezi partnery odrážela Kristovu lásku k církvi. Žena se díky prosazování monogamie stala jedinou ženou jednoho muže, všechny ostatní formy soužití byly postaveny mimo zákon.⁴¹

Sňatek byl jedním z významných momentů v životě každého člověka a také rodinnou událostí, kterou můžeme zařadit k „slavnostním okamžikům“. V minulosti měl sňatek také další funkce, protože teprve uzavřením manželství s sebou většinou přinášelo definitivní uznání dospělosti snoubenců.⁴² Muž uzavíral sňatek až tehdy, když si byl jistý, že je schopen zabezpečit rodinu. Sňatek každého dítěte v rodině ovlivňoval vyhlídky na uzavření manželství jeho ostatních sourozenců. Systém dědického práva v našich zemích dopředu určoval, které z dětí se stane dědicem. Důležité bylo pořadí, v jakém se děti rodily. Dědic usedlosti si pak většinou vybíral partnera ze stejné sociální vrstvy, což nelze tvrdit o jeho sourozencích. Ti byli závislí na dědickém podílu, jehož výše byla dost nejistá a často se měnila. To, jaké obdrželi věno, respektive vybytí, přímo ovlivňovalo volbu jejich životního partnera. Sňatek rozhodoval o dalším sociálním zařazení jednotlivých osob. Věno nevěsty nebo zajištěné postavení ženicha představovaly rozhodující faktory pro postavení nově vzniklé rodiny. Jednu z nejdůležitějších rolí při výběru partnera hrál sociální původ obou snoubenců a také rodinná

³⁹ Srov. BENEŠ, Bohuslav. Divadelní prvky svatebního obřadu. In *Svatební obřad. Současný stav a proměny*. Brno 1983. s. 45. Svatbu chápe jako jev a proces společenské tradice, který se stabilizoval jako výsledek vzájemné dohody mezi dvěma rodinami nebo mezi dvěma jednotlivci.

⁴⁰ HRUBÁ, Michaela. Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst. In *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice, 2007. s. 19. ISBN 978-80-86046-97-6.

⁴¹ LENDEROVÁ, Milena. Sňatek jest spojení muže a ženy.... Vstup do manželství v 19. století. In *Oznamuje se láskám našim.... Výstava o svatebních oděvech a svatbách*. Pardubice 2007. s. 7. ISBN 978-80-86046-92-1.

⁴² VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní? Proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha 2009. s. 372. ISBN 978-80-7286-151-4.

strategie. Tedy snaha zajistit vlastním dětem co nejlepší postavení, nebo alespoň zajistit, aby se při sňatku se sociálně slabším partnerem nezhoršilo. Při heterogenním sňatku byl daleko pravděpodobnější sociální pád než vzestup. Při výběru budoucího partnera byl také brán ohled na nově utvářené příbuzenské vazby, nebo se navazovalo na vztahy již vybudované.⁴³

Sňatek byl tedy do velké míry věcí majetkové spekulace a součástí existenčního zajištění. Láska hrála při sňatku jenom vedlejší úlohu. Častá byla věková nerovnost mezi manžely.⁴⁴ Průměrná délka života byla také podstatně nižší než dnes,⁴⁵ a proto byly velmi časté případy ovdovění v poměrně nízkém věku a vdovy a vdovci tak pochopitelně uzavírali nová manželství.⁴⁶ V 16. a 17. století byl ve věkové skupině 25-29⁴⁷ let patrný poměrně vysoký podíl ženatých nebo provdaných osob. V této věkové skupině byly mnohem početněji zastoupeny provdané ženy než ženatí muži, jejichž příležitost k zahájení samostatné existence nastávala mnohem později, protože před uzavřením sňatku museli nashromáždit dostatečné množství prostředků k zajištění vlastní rodiny.⁴⁸ Ve věku 20-24 let vstupoval do manželství také velký počet mužů a žen, a z toho téměř dvě třetiny pobývaly ve vlastních domácnostech.⁴⁹ Naproti tomu u osob mezi 15 a 19 lety se sňatek konal jen výjimečně. A i když byl sňatek uzavřen, novomanželé museli často i nadále bydlet se svými rodiči, aniž by se dalo předpokládat jejich rychlé osamostatnění. To obvykle nastávalo po absolvování čelední služby, tedy ve věku 20-24 let. Snoubenci ve věku 15-19 let vstupovali do manželství dříve na venkově než ve městech a městečkách.⁵⁰ Jak již bylo řečeno, ovdovění v poměrně mladém věku způsobovalo, že vdovci a vdovy často vstupovali do nových manželství. Nebyly vzácností osoby, které během svého života prošly dvojím, trojím i čtverým manželstvím. Ovdovělý muž nebo žena si pak zpravidla zvolili partnera mladšího a svobodného. Šance vdov na uzavření nového manželství byla však menší než u mužů. Pokud starší vdovy

⁴³ KLÁŠTERSKÁ, Alice. Výběr partnera a sňatkový věk dědiců venkovských usedlostí na Štáhlavsku a jejich sourozenců v 18. a na počátku 19. století. *Historická demografie* 22, 1998. ISSN 0323-0937. s. 145-164. Viz také in VELKOVÁ, A. *Krutá vrchnost*. s. 371-373.

⁴⁴ NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600). *Historická demografie* 21, 1997. s. 61. ISSN 0323-0937.

⁴⁵ Podle Klaboucha to bylo asi 40 let. In KLABOUC, J. *Manželství*. s. 91, 92.

⁴⁶ Podrobněji TAMTÉŽ. s. 91, 92.

⁴⁷ O sňatkovém věku viz také in FRANCEK, J. *Zločin a sex..* s. 43.

⁴⁸ GRULICH, Josef – ZEITLHOFER, Hermann. Struktura jihočeských venkovských a městských domácností v 16. a 17. století. *Historická demografie* 23, 1999. s. 49. ISSN 0323-0937.

⁴⁹ TAMTÉŽ. s. 54-56.

⁵⁰ TAMTÉŽ. s. 48-54.

nemohly nabídnout svůj majetek, vdávaly se jen velmi obtížně, zůstávaly již trvale vyřazeny z manželského života a musely se živit příležitostnou prací nebo žít z milosrdenství příbuzných, dědiců nebo společnosti.⁵¹

II. 1 PŘEDSVATEBNÍ A SVATEBNÍ RITUÁLY

Svatbě předcházelo období namlouvání, které mohlo být různě dlouhé. V tomto období se mladí lidé poznávali, mladík se snažil dát dívce najevo své city a získat její souhlas se svatbou. Součástí byla i výměna dárků, jejichž přijetí bylo považováno za projev souhlasu, či dokonce slibu manželství. Velmi často byly darovány části oděvu a různé ozdoby, jako například vyšíváné šátky, stuhy a podobně. Při oficiálních námluvách, popřípadě o zasnubách se předávaly další dary, většinou šlo o dražší oděvní doplňky nebo šperky. V měšťanském prostředí byly oblíbené ženské stříbrné pásy, šlechtičny dostávaly šperky a klenoty. Pás měl i jistou symbolickou rovinu. Pásy nosily ženy svobodné i vdané, ale u vdaných žen byl pás a na něm zavěšené klíče od celého domu, a především od komor se zásobami, znakem jejího postavení coby paní domácnosti. Proto také pás dostávala často nevěsta od svého nastávajícího jako zasnubní nebo svatební dar.⁵² I během manželství kupovali muži manželkám další pásy, takže jich žena mohla za život nashromáždit celou řadu. Pásy pak zůstávaly majetkem vdovy po smrti manžela a byly odkazovány dcerám, zatímco ostatní šperky a klenoty bývaly součástí celého dědictví a rozdělovaly se rovným dílem, nebo je přebíral hlavní dědic. Tyto ženské pásy se většinou šily z „aksamitu“ a pobíjely se, nebo se pošívaly a zdobily krumplováním. Zapínaly se na stříbrné spony. Pásy mohly být i celé ze stříbra, zhotovené různými zlatnickými technikami. Stříbrné pásy i jejich kovové části se často pozlacovaly.⁵³

Podle van Gennepy teze měl sňatek vždy nějaký ekonomický dopad a byl spojen s úkony ekonomického rázu, například se stanovením, zaplacením a vrácením nevěstina nebo ženichova věna.⁵⁴ Oženit se a vdát se znamenalo přejít ze společnosti mládeže do společnosti

⁵¹ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 61-64.

⁵² NACHTMANNOVÁ, Alena. *Oděv a oděvní doplňky při namlouvání, zasnubách a svatbě v 2. polovině 16. a v 17. století.*, s. 48, 49, 50 In *Oznamuje se láskám našim... Výstava o svatebních oděvech a svatbách.* Pardubice 2007. s. 7-11. ISBN 978-80-86046-92-1.

⁵³ NACHTMANNOVÁ, A. *Oděv a oděvní doplňky*, s. 50.

⁵⁴ VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály*. s. 110-113.

zralých lidí, od jednoho klanu k jinému, od jedné rodiny k jiné. Tento rozchod jedince s nějakým prostředím dané prostředí oslabovalo, ale zároveň posilovalo prostředí jiné. Toto oslabení bylo jak ekonomické, tak citové. Oslabované prostředí následně kladlo odpor, který vyjadřovalo formou rituálů, které se nazývají únosové. Tento odpor mohl být silnější nebo slabší podle hodnoty, která byla přiznána odcházejícímu členovi a také podle bohatství obou stran. Kompenzace byly řešeny formou věna, dáreků, hostin a peněz. Často se pouta spojující mladíka nebo dívku s dřívějším prostředím považovala za tak silná, že je bylo třeba přerušovat na několikrát. Někdy naopak neprobíhalo naráz přijetí do nového prostředí. Po nějakou dobu zde byl nový příchozí vetřelcem, zejména vůči užší rodině.⁵⁵ Mezi další odlučovací rituály se řadilo například rozbití, odstříhnutí nebo zahazení něčeho, co souviselo s dětstvím nebo s životem svobodných lidí. Mohlo jít třeba o rozcuchání, ostříhání vlasů, vousů, odložení šperků, obětování svých hraček, šperků nebo dětských šatů nějakému božstvu, dále o vzájemné mytí nohou, o zahalení se závojem a jiné. Do těchto rituálů Van Gennep zařadil ještě další dva složitější rituály. Rituál, který spočívá v tom, že svatební průvod nebo novomanželé přes něco přecházejí. Mohlo jít o překročení nějaké překážky, a pokud ji překračovala dívka, mohlo jít také o rituál zajišťující oplodnění. Další variantou tohoto rituálu bylo, že se snoubenci museli, nebo naopak nesměli dotknout nějaké překážky, což mohl být rituál zajišťující plodnost nebo rituál sakralizace (ochrany). Druhým rituálem byla záměna nevěsty a ženicha. Van Gennep se domnívá, že jeho smyslem bylo zabránit oslabení dané skupiny tím, že vydala ze svého středu jedince menší společenské a ekonomické hodnoty (například malou holčičku nebo stařenu).⁵⁶

Mezi přijímací rituály se řadí společná hostina nebo kolektivní účast na nějakém náboženském obřadu. Přijímací rituály měly kolektivní dopad v tom, že buď jedince přijímaly do nových společenství, nebo že navzájem spojovaly dvě nebo několik společenství. Do této kategorie patří také výměna dáreků, účast na kolektivních obřadech jako jsou rituální tance, zasnubní a svatební hostiny, dále vzájemné návštěvy, u žen také těhotenství a porod.⁵⁷

Svatba je definována jako rodinný svatební ceremoniál a komplex náboženských, mytologických a právních zvyklostí doprovázejících vstup do manželství. Od 17. století se pojem svatba používá jako synonymum zábavné složky, právní závaznost pak měly oddávky.

⁵⁵ VAN GENNEP, A. *Přechodové rituály*. s. 117 - 121.

⁵⁶ TAMTÉŽ. s. 122, 123.

⁵⁷ TAMTÉŽ. s. 123, 124.

Svatba představovala složitý soubor čtyř složek. První složku tvořily právní úkony a normy etiky a etikety, které kodifikovaly formu získání nevěsty. Mohlo se jednat například o únos nebo koupi. Dále kodifikovaly změnu společenského stavu snoubenců, což představovalo například rozplétání a stříhání vlasů nevěsty a vložení její pravé ruky do ruky ženichovy. A normy také kodifikovaly přechod nevěsty do rodiny ženicha a založení nové rodiny. Druhá složka byla složena z kultovních obřadů - stínání kohouta, přenášení nevěsty přes práh ženichova domu. Ve třetí složce byly zahrnuty magické atributy, praktiky a pověry, které měly zajistit novomanželům šťastnou budoucnost v podobě materiálních statků, narození dítěte a měly odvrátit působení všech zlých sil, které by se snažily pokazit sňatek a manželství. Do čtvrté složky patřily zvláštnosti etnokulturního vývoje, právních a morálních norem a složek materiální a duchovní kultury daného národa.⁵⁸

Hlavní postavou svatby byla (a je) nevěsta. Jí byla věnována největší pozornost a na ni se také zaměřovaly hlavní obřady a obyčeje.⁵⁹ Nevěsta se většinou přiváděla k ženichovi - dědici hospodářství (patrilokální svatba). K matrilokálním svatbám docházelo v případě, že nebyli mužští potomci, nebo když se otec z nějakých důvodů rozhodl nepředat hospodářství svému synovi. Důvodem mohla být například neposlušnost, nemoc nebo mládí.⁶⁰ U patrilokálních svateb přicházel v den svatby ženich pro nevěstu do domu jejích rodičů a odtud pokračoval svatební průvod na oddavky. Svatební hostina se pak konala v domě nevěstiných rodičů, a večer nebo až druhý den se konala hostina také v ženichově domě. Nevěsta přinesla rodičům manžela dary, konkrétně matce koláč, a přinášela si sebou také výbavu. Za týden se konal v domě nevěstiných rodičů takzvaný přátelský oběd. V případě matrilokálního sňatku tomu bylo naopak. Svátba byla jednodušší a ženichova úloha se v obřadech a obyčejích zesměšňovala.⁶¹ Velikost svatby se určovala podle počtu stolů. Čím jich bylo více, tím byla svatba slavnější. Ze 14. století jsou doklady o výzvách duchovních, aby se svatby konaly jen „o dvou stolech“, jednom pro muže, druhém pro ženy. V 17. století se konala svatební hostina „o dvou až třech stolech“, každý stůl měl po dvanácti místech.. Při „šesti stolech“ šlo již o mimořádně velkou svatbu. Svatební hostina plnila původně magickou úlohu. Imitovala hojnost, sloužila jako magický prostředek k přivolání blahobytu a zdaru v manželství. Později se dostaly do popředí snahy o reprezentaci a prestiž.⁶²

⁵⁸ *Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část. O - Z. s. 995.*

⁵⁹ TAMTÉŽ. s. 995.

⁶⁰ TAMTÉŽ. s. 996.

⁶¹ TAMTÉŽ. s. 997.

⁶² TAMTÉŽ. s. 999.

V těchto slavnostních okamžicích hrál oděv zásadní roli. A to především tím, že charakterizoval přechod člověka z jednoho prostředí do jiného. Oděv byl také součástí plodnostních a jiných rituálů během svatebních obřadů, také demonstroval bohatství a postavení jedince ve společnosti, a plnil rovněž estetickou funkci. Svatební oděv se příliš nelišil od běžného. Byl svátečnější, dražší, zejména ve vyšších vrstvách společnosti, ale neodlišoval se barevně ani stříhem.⁶³

Svatební noc, nebo také ukládání na lože, představovala první noc novomanželů, během níž mělo dojít k pohlavnímu aktu. Tímto měl být splněn předpoklad platnosti manželství a vrcholila tak tradiční svatba. Svatební noc je doložena u všech indoevropských národů, u Slovanů se pak její význam udržel déle než jinde. Svatební noc se odbyvala buď první den svatby v domě nevěstinych rodičů, nebo druhý den, kdy byla nevěsta přestěhována do ženichova domu. Svatební noc měla slavnostní atmosféru. Přispívala k tomu přítomnost svatebčanů jako svědků této právní události, také hořící svíce, muzikanti a zpěv obřadních písní. Obřad doprovázely žerty a různé zvyky a magické praktiky, které měly za cíl ochránit novomanžele před čarou, zabezpečit plodnost a zdar manželství. Svatební noc mohla probíhat různě. U jihoslovanských a východoslovanských národů se konaly obyčeje, které zveřejňovaly svědectví o dodržení panenské čistoty a naplnění manželství. Tedy šlo o defloraci manželky a důkaz, například zakrvácené prostěradlo nebo košile. Svatba pak byla označena za pěknou. V opačném případě nesla označení škaredá a znamenala ostudu a také sankce pro novomanželku i celou její rodinu.⁶⁴ Z české oblasti však není tento zvyk doložen, naopak jsou doklady o opačném obyčeji, který vyzýval novomanžele, aby se o svatební noci, popřípadě v prvních třech dnech po sňatku vyhnuli pohlavnímu styku. Obřadem bylo také samotné stlaní lůžka. Toto stlaní vykonávaly kmotry a do lože kladly předměty, které měly mít ochrannou moc a také slámu rovnaly jedním směrem.⁶⁵

Starodávným znakem dívky-panny byl věnec. Věnec měl být obdařený ochrannou magickou mocí, atributem slavnosti, ozdobou, dárkem z lásky i symbolem obřadu přechodu. Součástí složité úpravy hlavy nevěsty byl zelený věnec. Nejoblíbenější rostlinou na zhotovení tohoto zeleného věnce byla rozmarýna. Z městského prostředí přešly do venkovského umělé věnce. Tyto umělé věnce se objevují již v 15. století a s nimi i profese věnečníků. Bylo zvykem, že nevěsta dávala ženichovi před svatbou rozmarýnový věnec, který symbolizoval

⁶³ NACHTMANNOVÁ, A. *Oděv a oděvní doplňky*, s. 47, 53.

⁶⁴ *Lidová kultura*. s. 1000.

⁶⁵ TAMTÉŽ, s. 1001.

její lásku a panenský stav. Podle dokladů ze 16. století měla věnec na hlavě nejen nevěsta, ale i ženich a všichni svatebčané.⁶⁶ Jako svobodné mohly ženy nosit rozpuštěné vlasy nebo je mít svázané do copů, vrkočů a ozdobené vínkem. Vínek byl věneček zhotovený z látkových, papírových nebo rostlých květů. Ženy si je schovávaly na památku i v době, kdy už je jako vdané paní nemohly nosit. V honosných víncích nebo ve víncích z rostlých květin se dívky také vdávaly, aby je ráno po svatební noci slavnostně odložily a přijaly úpravu vlasů, která byla vhodná pro vdané ženy. Pokud nevěsta nevstupovala do manželství jako panna, nesměla mít věnec květinový, ale musela mít slaměný a stávala se terčem různých příkoří. Věneček býval také zásnubním darem, který po sepsání svatebních smluv a slavnostním zaslíbení darovala nevěsta ženichovi na znamení závazného slibu manželství.⁶⁷

Svatební koláč se objevuje při tradiční svatbě v různých podobách a v různých funkcích. Například jako pozvánka k účasti na svatbě, výslužka hostům, dar nevěsty ženichově matce, dar nevěstě od vlastní matky, dar faráři a podobně. Svatební koláč, který měl magicko-obřadní funkci, býval jen jeden pro společnou hostinu nevěsty a ženicha. Bylo však dovoleno péct svatební koláč u každé strany zvlášť, a pak to tedy byly dva svatební koláče, o které se obě strany buď podělily, nebo si je navzájem vyměnily. Znakem svatebního koláče byla jeho mimořádná velikost. Údajně se kvůli němu boural i otvor v peci, aby se o něj mohli podělit všichni přítomní hosté. Obřadní svatební koláč byl většinou kulatý, plochý, nebo vysoký jako bábovka, plný nebo s otevřeným středem, do kterého se na Moravě házely peníze., jednoduchý, nebo i pletený. Významné bylo i zdobení svatebního koláče těstovými ozdobami, zapíchnutými okrášlenými větvičkami, na dřívkách upevněnými jablky, švestkami, řetězy z jeřabin, barevnými papírky. Do svatebního koláče býval zastrčen také svatební stromek. Obřadní svatební koláč se do svatebního domu přinášel rituálním způsobem. Přicházel pro něj průvod za doprovodu muzikantů.⁶⁸

⁶⁶ TAMTÉŽ, s. 1130.

⁶⁷ NACHTMANNOVÁ, A. *Oděv a oděvní doplňky*, s. 50, 51

⁶⁸ *Lidová kultura*. s. 376, 377.

II. 2 MANŽELSTVÍ PODDANÝCH V RANÉM NOVOVĚKU

„Žena vězněm muže svého“⁶⁹

Vznik manželství a jeho průběh byl po staletí doménou církve. Hlavní zásady kanonického práva byly potvrzeny a rozšířeny na Tridentuském koncilu⁷⁰ dne 11. listopadu 1563 dekretem Tametsi. V tomto dokumentu se ustavuje svátostnost sňatku, monogamie, pravomoc církve stanovit překážky manželství, nerozlučitelnost, možnost rozluky od stolu a od lože, zákaz sňatků kněží, nadřazenost panictví a celibátu nad manželstvím, liturgický kalendář sňatků a výlučná kompetence církevních soudů v manželských otázkách. Dekret také stanovuje, že sňatky uzavřené bez svolení rodičů jsou neplatné, podobně jako tajné sňatky, ke kterým došlo bez přítomnosti kněze a několika svědků.⁷¹ Kanonické právo definovalo manželství jako splynutí muže a ženy. Oba pak byli pokládáni za jednu bytost a každý z manželů je přímo vlastníkem těla toho druhého právě tak jako svého.⁷² Touto problematikou se zabývá ve své práci také Jana Ratajová. V této práci je uvedeno, že žena byla stvořena pro muže a po uzavření sňatku se manželé stali „jedním tělem“. Což má být také argument pro nerozlučitelnost manželství a také lásku muže k ženě, tedy, muž má ženu milovat jako své tělo.⁷³ Uwe Sibeth vnímá smysl manželství v tom, že manželé „drží při sobě, plodí a rodí děti a následně je vychovávají v boží důstojnosti“.⁷⁴ Což v podstatě zdůrazňovalo i kanonické právo, které vnímalo plození a výchovu dětí za základní úkol manželství.⁷⁵

Poměrně dlouho trvalo, než církve úplně prosadila své nároky na legislativu a jurisdikci v manželství. A také hlavní zásady křesťanského učení o manželství a rodině. Příslušníci evropských národů uzavírali manželství podle svých zvláštních obyčejů ještě dlouho po přijetí křesťanství. Teprve po uzavření manželství odcházeli snoubenci do kostela, aby požádali o požehnání. Později byl konán svatební obřad před kostelem, ale jen z toho důvodu, že se před kostelem shromažďovalo často velké množství lidí a tím sňatek získával publicitu. Přítomnost kněze u obřadu nebyla dlouho třeba. Církve sama učila, že manželskou svátost neuděluje kněz, ale že si ji snoubenci udělují navzájem sami. Teprve od 12. století

⁶⁹ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha 1995. s. 75. ISBN 80-85903-01-6.

⁷⁰ Viz také in KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 79, 80.

⁷¹ FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex*. s. 15.

⁷² KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 73.

⁷³ RATAJOVÁ, J. - STORCHOVÁ, L. *Žena není příšera*. s. 749.

⁷⁴ SIBETH, Uwe, *Eherecht und Staatsbildung, Ehegesetzgebung und Eherechtsprechung in der Landgrafschaft Hessen (-Kassel) in den frühen Neuzeit*. Dammstadt-Marburg 1994. s. 53.

⁷⁵ FRANCEK, J. *Zločin a sex*. s. 15.

začala přítomnost kněze u obřadu nabývat významu. Ale zpočátku byla jeho funkce pouze pasivní. K vzniku manželství stačilo kněze třeba násilím podržet před snoubenci tak, aby i proti své vůli vyslechl sňatkovou formuli, kterou před ním pronesli. I podle učení samotné církve vznikal tedy sňatek nezávisle na církevních orgánech, které jej pouze braly na vědomí. Proto bylo obtížné podřídit uzavření manželství požadavkům církevního učení.⁷⁶

Při prosazování křesťanských manželských zásad tak docházelo k rozbrojům. Základním katolickým dogmatem se stala svátostná povaha manželství. Církev uznávala, že manželství jako svazek mezi mužem a ženou existoval už dávno před křesťanstvím a také i u národů nekřesťanských, ale také trvala na tom, že u pokřtěných osob může být manželství uzavřeno jen tehdy, pokud je církví přeměněno ve svátost. Proto církev důsledně rozlišovala smluvní stránku manželství, kterou ponechávala světskému právu, a stránku svátostnou, o které rozhodovala sama a přisvojila si veškerou jurisdikci týkající se vzniku, platnosti a trvání manželství veškerého obyvatelstva. Dalšími dogmaty křesťanské věrouky se stala přísná monogamie a nerozlučitelnost manželství za života manželů.⁷⁷

Kanonické právo připouštělo zrušení manželství rozvodem. Manželé pak mohli žít odděleně a také byli zbaveni manželských povinností. Jejich manželství však formálně trvalo dál a nesměli uzavřít další sňatek.⁷⁸ Církev také dovoľovala anulovat sňatek v případě, že byl uzavřen nekřtěnými osobami, jeden z manželů konvertoval ke křesťanství a druhý ohrožoval jeho náboženský život. Neplatnost manželství nastávala také, když se objevily vylučující překážky, a při tzv. „vadě konsenzu“. V tomto případě se mohl napadat nedostatek formálních náležitostí při provedení svatebního obřadu, ale mohlo se také tvrdit, že sňatek byl uzavřen v důsledku omylu nebo z donucení.⁷⁹ Jedním z důsledků snahy udržet manželství byla „vysoká tolerance k manželskému násilí a sexuální nevěře“. Muži, kteří měli více příležitostí k záletům, větší fyzickou sílu a byli mobilnější, proti tomuto stavu věcí neměli mnoho co namítat. Častěji to byly ženy, které, jakmile dostaly příležitost, iniciovaly rozpuštění manželství. A to i navzdory následným problémům s finančním vypořádáním (tzn. vrácení věna a následné menší příjmy), se svěřením dětí do péče a následným ponižujícím postavením osamělého rodiče.⁸⁰

⁷⁶ KLABOUC, J. *Manželství*. s. 57-59.

⁷⁷ TAMTÉŽ. s. 61-63.

⁷⁸ Tento fakt se však netýkal kalvinistů, kteří v případě rozluky mohli uzavřít další sňatek. Viz GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha 2006. s. 88. ISBN 80-7106-396-7

⁷⁹ KLABOUC, J. *Manželství*. s. 67.

⁸⁰ GOODY, J. *Proměny rodiny*. s. 88-90.

Manželství tedy obvykle nekončilo rozvodem, ale smrtí. Často pak pozůstalý partner uzavíral další sňatek. Opakovaný sňatek byl nesnadný především pro vdovy s malými dětmi, a zejména pro chudé ženy, které už nebyly v plodném věku. Po celé 17. století církev projevovala „vzrůstající zájem“ o vdovy a o finanční prostředky, které měly k dispozici. Vdova, která získala zpět své věno, byla obzvláště vážená. Měla právo na vše, co do manželství přinesla. Jednalo se tedy především o věno, a mohla si také nárokovat své oblečení, šperky, a vše, co jí manžel daroval. Kromě tohoto měla žena nárok na třetinu či polovinu z toho, co vlastnili s manželem po sňatku společně, a také na veškeré jmění, které jí manžel odkázal v poslední vůli.⁸¹

Již na konci 12. století se v kanonickém právu vytvořil přesný rozdíl mezi vlastním uzavřením manželství a zasnubami. Zásnuby předcházejí manželství a zakládají závazek k vzájemné věrnosti snoubenců a také k uzavření sňatku, i když tento závazek nelze vynutit. Vlastnímu uzavření manželství předcházejí ohlášky, které byly závazně zavedené roku 1215. Smysl ohlášek spočívá ve veřejném oznámení jmen snoubenců. A jejich účelem bylo zjednat manželství publicitu, aby každý mohl upozornit na případné překážky,⁸² které by snoubencům v uzavření sňatku zabránily. Z překážek dokonce církev vytvořila rozvětvený systém a často byly „přitaženy za vlasy“. Podle Jiřího Klaboucha byla vrcholem bizardnosti překážka tzv. „ilegitimního švagrovství“, které vznikalo i v důsledku každé ojedinělé mimomanželské soulože, takže nakonec nikdo ani nevěděl, s kým je sešvagřen. Nejdůležitější překážky byly odvozeny přímo z božského práva (například trvající manželství, nedostatečný věk, impotence, příbuzenství v přímé linii apod.). Ostatní překážky vznikaly pouze z rozhodnutí příslušných církevních orgánů. Důležitá byla možnost prominutí překážek v konkrétních případech. Církev zakázala promíjení jen u takových překážek, jejichž odstranění nebylo v lidských silách (například impotence, nedospělost). Výjimky mohl udělovat pouze římský papež, a teprve od 19. století měli tuto pravomoc i biskupové, a od 20. století i faráři.⁸³

Manželství a rodina mohlo být v předmoderní době charakterizována jako malé hospodářství, spotřební společnost, ale ještě více jako výrobní společnost. Manželství i rodina mohla být chápána také jako stěžejní sociálně-ekonomický útvar, na kterém se zakládala

⁸¹ GOODY, J. *Proměny rodiny*. s. 90, 91.

⁸² srov. VAN DÜLMEN, Richard. *Kultura a každodenní život v raném novověku II*. Praha 2006. s. 227. ISBN 80-7203-812-5.

⁸³ KLABOUC, J. *Manželství*. s. 64-66.

pravidla společnosti, jeho součástí byl dům a také hospodářství.⁸⁴ S tím souvisí také tzv. „měnící se model manželství“. Což znamená, že muž stále více odcházel mimo dům a žena tak stále více získávala kontrolu nad domácností a výchovou dětí.⁸⁵

Manželský a rodinný život byl velmi rozmanitý nejen z hlediska místních a časových rozdílů, ale především z hlediska sociální diferenciací obyvatelstva. Kanonické manželské právo se tvrdě stavělo proti poddaným, a naopak se poddaných netýkaly ty předpisy, které by znamenaly zlepšení jejich životních podmínek. Svoboda vstupu do manželství a zákaz nátlaku třetích osob na volbu životního partnera, kterou garantovalo církevní právo, se poddanských kruhů netýkalo.⁸⁶ Zatímco dnes chápeme manželství jako čistě soukromou věc a vnímáme jako skandál, když se nám nějaká třetí osoba plete do vztahu, dříve tomu tak nebyvalo. Naopak, manželství bylo vnímáno jako něco veřejného.⁸⁷ Církev sama připouštěla, že uzavírat manželství proti vůli rodičů je hřích, nekladla meze zásahům rodičů do rozhodování jejich dětí a nebránila ani tomu, aby právo trestalo majetkovými újmami sňatky uzavřené proti vůli rodičů.⁸⁸ Nejvíce svobody vlastně měla vesnická chudina, která neměla žádný majetek, protože mezi ostatním obyvatelstvem hrály majetkové spekulace při sňatcích velkou roli.⁸⁹

V dobách, kdy začal být nedostatek poddanských pracovních sil, docházelo k zabraňování poddanských sňatků. Nejprve bylo zakázáno, aby se vdova bez povolení vrchnosti provdala na jiné panství, a pokud se už tak stalo, měla být bez ohledu na trvajícím manželství vrácena nazpět. A to z toho důvodu, aby vrchnost nepřišla o rentu z neobdělávané usedlosti, kterou vdova opustila, a také šlo o její děti, jejichž práce v budoucnu znamenala pro vrchnost další zisk. Během 16. století se taková nařízení rozšířila i na další části poddanského obyvatelstva. Nařízení se týkala například sirotků, kteří museli na panství bezplatně odpracovat několik let, než směli založit vlastní rodinu. A také čeledi, která sňatkem na jiné panství unikala před nutností pracovat pro vrchnost za „nevýhodných podmínek“.⁹⁰

Po Třicetileté válce, kdy došlo k utužení nevolnických vztahů a také ke značnému vylidnění, došlo k rozšíření vrchnostenského práva povolovat sňatky na všechny kategorie poddanského obyvatelstva. Tento fakt byl nejen proti předpisům kanonického práva, ale i

⁸⁴ SIBETH, U. *Eherecht und Staatsbildung*. s. 51.

⁸⁵ RATAJOVÁ, J. - STORCHOVÁ, L. *Žena není příšera*. s. 752.

⁸⁶ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 80, 81.

⁸⁷ SIBETH, U. *Eherecht und Staatsbildung*. s. 49.

⁸⁸ Srov. VAN DÜLMEN, R. *Kultura a každodenní život*. s. 225-227.

⁸⁹ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 80, 81.

⁹⁰ TAMTÉŽ s. 81.

zemská zřízení žádné takové ustanovení neobsahovala. V praxi to znamenalo, že i na panstvích církevních feudálů bylo poddaným zakázáno uzavírat sňatky bez povolení vrchnosti, a že neposlušné snoubence pak stíhaly tresty. Podřízením poddanských svateb dozoru se vrchnost snažila zabránit odchodu pracovních sil na jiné panství v době, kdy byl na venkově veliký nedostatek pracovníků. Kdo se chtěl provdat nebo oženit na cizí panství, musel mít svolení od vrchnosti, což se často dělo jen za vysokou úplatu a pouze v tom případě, že byl úbytek v blízké době nahrazen někým nově příchozím. Roku 1680 vydala pražská konzistoř kněžím zákaz oddávat poddané bez svolení vrchnosti dokonce v takových případech, kdy nevěsta již byla těhotná.⁹¹

Ještě méně byla ochotná šlechta, když chtěl poddaný uzavřít sňatek s měšťanem, tedy se svobodným obyvatelem. V takových případech se vyžadovalo, aby se měšťan dobrovolně zavázal k poddanství nebo prohlásil, že děti narozené v manželství nebudou měšťany, ale budou poddanými vrchnosti.⁹²

Muž byl hlavou rodiny jak podle práva, tak podle církevního učení, měl právo poroučet ženě a také ji i trestat.⁹³ Měl také povinnost manželku živit a zastupovat ji. Manželka sňatkem získala manželovo jméno, musela jej následovat a pomáhat mu v hospodářství a obydlí.⁹⁴ Podle Jiřího Klaboucha se můžeme domnívat, že láska a vzájemná náklonnost hrála mezi poddanými přece jen větší roli, než v manželstvích kterékoli jiné vrstvy feudální společnosti. Všechna církevní dogmata o monogamii a manželské věrnosti byla poddaným vnučována církví a také byly tvrdě trestány přestupky proti nim. Například dívka, která čekala nemanželské dítě, automaticky přišla o práva na dědický podíl po rodičích a byla vyhnána z usedlosti. Venkovské dívky se nemanželského mateřství tak bály, že se velmi často snažily své novorozené děti zabít.⁹⁵ Jinými slovy se jednalo o infanticidium neboli, podle Jindřicha Francka, „zahubení svého neřádně nabytého plodu“, které se řadilo mezi delikty proti životu a zdraví.⁹⁶ Logicky potom následovala poprava, často prováděná surovým způsobem a s velkou publicitou. Stejně přísně byl trestán i mimomanželský pohlavní styk.⁹⁷

⁹¹ TAMTÉŽ s. 81, 82.

⁹² TAMTÉŽ, s. 82.

⁹³ TAMTÉŽ, s. 84 -86.

⁹⁴ FRANCEK, J. *Zločin a sex*. s. 15.

⁹⁵ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 84-86.

⁹⁶ FRANCEK, J. *Zločin a sex*. s. 117.

⁹⁷ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 84-86.

Proti stabilitě manželství a také proti manželské věrnosti působilo u poddanského obyvatelstva několik faktorů. Především se jednalo o princip nerozlučitelnosti manželství, který byl dogmatem katolické církve a uznávali ho i kališníci. Rozvod, který stejně neumožňoval uzavření nového manželství, vyžadoval nákladný proces u konzistorního soudu a prakticky se s ním v poddanských kruzích nesetkáváme. A prohlášení manželství za neplatné bylo pro poddanské vrstvy také nemožné, i nejvyšší vrstvy feudální společnosti jej dosahovaly jen s velkou námahou. Často se tak stávalo, že jeden z manželů jednoduše opustil domácnost a uzavřel manželství nové, i když to předchozí trvalo dál.⁹⁸

⁹⁸ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 86.

III. BOSKOVICKÉ SVATEBNÍ SMLOUVY 17. STOLETÍ

III. 1 SVATEBNÍ SMLOUVY RANÉHO NOVOVĚKU

Svatební smlouva byla dokumentem, který upravoval manželské majetkové právo.⁹⁹ Smlouva byla jakýmsi předchůdcem poslední vůle a určovala, jaké majetkové poměry nastanou na usedlosti v případě úmrtí muže.¹⁰⁰ Majetkové vztahy manželů byly tedy předem určeny touto písemností uzavřenou v období zasnub, necelý měsíc před vstupem do manželství. Svatební smlouva byla oboustranně závazný dokument. Šlo o projev vůle obou stran směřující k tomu, aby každá z nich byla té druhé k něčemu povinna.¹⁰¹ Význam svatebních smluv lze spatřovat také v tom, že se vyskytovaly ještě před založením matrik v polovině 17. století a v některých aspektech mohou matriky hodnotně nahradit a přispět k poznání rodinných a sociálních vztahů obyvatel měst a městeček.¹⁰²

Svatební smlouva nabyla důležitosti až po Tridentském koncilu, kdy byl podle nové definice každý sňatek sám o sobě smlouvou. Do té doby se v ní často stanovila jen výše věna nebo vdovského důchodu. Od vydání nařízení z Blois (1579) se však sňatky nesměly uzavírat před notářem. Proto se ve všech společenských vrstvách čím dál více rozmáhal obyčej ještě před církevním obřadem sepsat smlouvu.¹⁰³

Ve svatebních smlouvách se rodiče obou stran velmi často zavazovali pomoci mladému páru.¹⁰⁴ Součástí svatební smlouvy byly i podmínky, které zabezpečovaly pozůstalého manžela. Jednalo se o dva případy - první zajišťoval ženicha nebo nevěstu, pokud zemřel jeden z manželů bezdětný, a druhý, pokud po něm zůstaly na živu děti.¹⁰⁵ Svědci

⁹⁹ O svatebních smlouvách viz také in FRANCEK, J. *Zločin a sex*. s. 41, 42. a LANZINGER, Margareth. *Heiratskontrakte - intermediär: als Form der Vermittlung zwischen gesetztem Recht, sozialen Normen und individuellen Interessen*. Wien 2006. s. 84, 85.

¹⁰⁰ SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652. In *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice 2007. s. 27, 28. ISBN 978-80-86046-97-6.

¹⁰¹ MRÁZKOVÁ, Jana. Věc veřejná nebo soukromá? Vliv rodiny a „přátel“ na volbu životního partnera - panství Třeboň na konci 18. a počátkem 19. století. České Budějovice 2004. s. 8.

¹⁰² SIGLOVÁ, T. Svatební smlouvy. s. 27.

¹⁰³ TAMTÉŽ. s. 196.

¹⁰⁴ FOJTÍK, Karel. Svatba na střední a západní Moravě v 16. a 17. století. *Český lid* 52, 1965. s. 335, 336. ISSN 0009-0794.

¹⁰⁵ MRÁZKOVÁ, J. *Věc veřejná*. s. 9.

svatebních smluv tvořili zvláštní kategorii, kdy nevystupují všichni společně jako svědci smlouvy vůbec, ale ve dvou stranách (tj. svědci ženichovi a nevěstini). Počet a význam svědků stoupal spolu s majetností a důležitostí osoby vstupující do manželství. Před svědky byly zaneseny okolnosti vzniku manželství do svatební smlouvy.

Při sepisování smluv se písaři opírali o předlohu, kterou mívali ve své sbírce formulářů, proto je základní schéma smluv pořád stejné.¹⁰⁶ U příležitosti sepisování svatební smlouvy přišli zástupci ženicha do domu nevěsty, kde už čekali její zástupci. Někdy šel ženich s nimi, ale někdy přišel až po sepsání smlouvy. Všichni se pozdravili, optali se na zdraví a pak oznámili, že se *„tomuto mládenci neb onomu poctivému mládenci neb vdovci, tolikéž poctivému, přátelstvím propůjčili, a poněvadž poctivá panna dcera jemu protimyslná není, anobrž i některá znamení líbezná vůle i srdečné náklonnosti učinila, že tedy přišli začatého předsevzetí k dokonalému utvrzení připravití.“*¹⁰⁷ Pokud byl ženich vítanou partií, brzy se domluvili. Ale pokud nebyl, nechávali si zástupci nevěsty čas na rozmyšlenou a oddalovali dohodu tak dlouho, dokud ženich od sňatku sám neupustil. Když se zástupci dohodli na věnu a obvěnění, požádali teprve tehdy budoucí nevěstu, která *„až do té chvíle v komoře na truhle sedíc tlukot srdce svého marně konejšila“*, aby si dotyčného mládence „zvolila“ za manžela. Pokud souhlasila se sňatkem, předal jí buď ženich, nebo jeho zástupce prsten a totéž se očekávalo i od nevěsty. Poté si podaly obě strany ruce a dohodly se ještě na čas, *„kdy bude panna vydána.“* Pak se konala hostina a v ideálním případě byla svatební smlouva zapsána na městském nebo zemském úřadě do knihy svatebních smluv.¹⁰⁸ Bohužel k tomuto zapsání nedocházelo zdaleka u všech svatebních smluv, zpravidla k tomu museli mít novomanželé nějaký důvod. Nejčastěji byl tímto důvodem majetek.

Základní informace, které lze získat ze svatebních smluv, jsou jména obou zúčastněných stran, tj. ženicha a nevěsty. Protože křestní jméno bylo považováno za hlavní, nebylo neobvyklé, že stálo ve smlouvě bez příjmení. Ve většině případů ale bylo již příjmení ke křestnímu jménu připojeno.¹⁰⁹ Ve smlouvách je možné nalézt zmínku i o povolání novomanželů. U žen se zaměstnání zaznamenávalo pouze výjimečně. Dalším údajem je zpráva o jejich „bydlišti“ a stručné zprávy o nejbližší rodině novomanželů. U mladých lidí jsou to jména rodičů nebo alespoň jednoho z nich, u vdov jméno zemřelého manžela. Starší, finančně samostatní muži stojí ve smlouvě bez zmínky o jejich bývalé rodině.

¹⁰⁶ FOJTÍK, K. *Svatba*. s. 333.

¹⁰⁷ WINTER, Zikmund. *Ze starodávného života*. Praha. s. 160, 161.

¹⁰⁸ TAMTÉŽ. s. 162, 163.

¹⁰⁹ NÁCOVSKÁ, P. *Svatební smlouvy*. s. 45.

Jednou z nejdůležitějších informací, kterou smlouvy poskytují, je určitá peněžní hodnota, s níž obě zúčastněné strany smlouvy vstupovaly do manželství. Tato hodnota bývá pojmenována třemi termíny - věno, výbava a obvěnění. Žena sňatkem přecházela do rodiny mužovy a získávala nárok na výživu a dědictví. Zato dostala od rodičů výbavu, tj. drobné věci pro svou osobní potřebu (šaty, prádlo, šperky apod.) a věno,¹¹⁰ tj. větší, často nemovitý majetek, který rodina dívky poskytovala muži jako pomoc na úhradu břemen manželství a který přecházel do jeho vlastnictví. Manžel, který věno přijal, byl povinen zřídit manželce obvěnění, tj. majetek, který manželku hmotně zajišťoval pro případ vdovství. Obvěnění zůstávalo ve vlastnictví manžela a teprve v případě jeho smrti přešla jeho držba na vdovu, která z něho pobírala užitky. Právě majetkové vyrovnání manželů bylo důvodem sepsání takového dokumentu. Existovaly také případy, kdy byla instituce věna zcela opominuta, nebo když bylo věno konkrétně rozepsáno, což znemožňovalo určit jeho peněžní hodnotu.¹¹¹

Poslední instituce týkající se věna je tzv. vybytí. K vybytí docházelo poskytnutím určité majetkové hodnoty místo dědického podílu, jestliže některé dítě ještě za hospodaření otcova opouštělo rodinné majetkové společenství. Uzavřením sňatku tato situace nastala. Vstupem do manželského stavu tak vybytý jedinec ztrácel nárok na dědický díl. Žena tak vyplacením věna pozbývala právo na dědictví ve své rodině.¹¹²

Cílem mé diplomové práce je provést podrobnou analýzu svatebních smluv, které byly uzavřeny v 17. století a byly vepsány do boskovické knihy svatebních smluv z let 1608-1720.¹¹³ V archivu se nachází celkem tři knihy svatebních smluv, druhá obsahuje smlouvy z let 1770-1800 a třetí z let 1788-1836.

Nebudu se ovšem zabývat úplně všemi svatebními smlouvami ze 17. století, ale vybrala jsem si tři časová období, a právě ty smlouvy, které do nich spadají, budou cílem mé podrobné analýzy. Celkem se budu zabývat 208 svatebními smlouvami. První z těchto období je ohraničeno lety 1600-1620. Tyto svatební smlouvy jsem již zpracovala ve své bakalářské práci, budu z ní tedy vycházet a informace vycházející z těchto svatebních smluv budu porovnávat s informacemi ze smluv, které spadají do dalších dvou časových období. Druhé časové období budou tvořit smlouvy, které byly uzavřeny mezi lety 1640-1660 a třetí pak

¹¹⁰ K instituci věna viz také in MALÝ, K. *České právo*. s. 77, 78.

¹¹¹ TAMTÉŽ. s. 47-50.

¹¹² TAMTÉŽ. s. 54.

¹¹³ SOkA Blansko, AM Boskovice, *Knihy svatebních smluv 1608 - 1720*, inv. č. 172.

mezi lety 1680-1700. A proč jsem si vybrala právě tato časová období? Za prvé, každé z těchto období je tvořeno stejným počtem roků a mezi nimi jsou stejně dlouhé mezery, což je ideální pro jejich srovnávání. A za druhé, každé období se vyznačuje úplně odlišným kulturním, sociálním, ekonomickým i politickým vývojem než ostatní dvě období. Proto budu sledovat, jak se tyto vlivy odrazily v boskovických svatebních smlouvách.

Léta 1600-1620 můžeme nazvat dobou předbělohorskou, české země byly rozpolcené po náboženské stránce a střetával se zde také princip stavovský a zeměpanský. Císaři Rudolf II. a Matyáš I. se snažili upevnit svou pozici a došlo k mocenskému sporu mezi nimi a stavy. Rudolf II. kodifikoval zásady náboženské tolerance v proslulém Majestátu z roku 1609. Jeho jednání vrcholící vpádem pasovských vojsk v roce 1611, přivedlo pravděpodobně největší jednotu v odporu, kdy se proti násilnostem postavili jak katolíci, tak nekatolíci, příslušníci vyšších vrstev i lidé stojící níže na společenském žebříčku. I když Rudolf musel ustoupit nekatolíkům při vydání Majestátu, za jeho vlády se pozice katolíků naopak posílily. Přední zemské úřady v nesouladu s nároky většiny stavovské obce zaujali jak v Čechách, tak na Moravě nesmiřitelní katolíci. Byli jimi Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a biskup František z Ditrichštejna. Po nástupu Matyáše na trůn v roce 1611 česká stavovská opozice, tvořená většinou příslušníky nekatolických konfesí, očekávala, že nový král jí bude více nakloněn a stavovská obec získá znovu na síle. Její naděje se ovšem neuskutečnily.¹¹⁴ Spolu s náboženským pnutím situace vyvrcholila povstáním českých stavů a celý konflikt později přerostl do Třicetileté války. Mezi lety 1640-1660 došlo k ukončení Třicetileté války, kdy v prvních osmi letech tohoto období skončila poslední její etapa, tedy válka švédsko-francouzská. Po Vestfálském míru došlo k částečnému uklidnění vnitřní situace a bylo třeba překonat ekonomický pokles. Důsledky vojenských operací byly katastrofální. V postižených zemích došlo k poklesu počtu obyvatelstva způsobenému nejen bezprostředními ztrátami v bitvách, ale i hladem, epidemiemi a vysílením. Smrt v mnoha podobách stíhala vojáky, jejich doprovod, ale i obyvatele měst a vesnic. Výnosy panství byly samozřejmě nižší než před válkou, poddaní byli zuboženi a řada lokalit zpustla. Na Moravě zůstala pustá celá jedna čtvrtina poddanské půdy. A města také upadala. Byla poškozena válkou, postižena ztrátou politických pozic zejména po vydání Obnoveného zřízení zemského a byla také zatížena zvláštními daněmi. V důsledku emigrace, válečných útrap, špatné výživy a lokálních

¹¹⁴ Podrobněji viz in ČORNEJOVÁ, Ivana - KAŠE, Jiří - MIKULEC, Jiří - VLNAS, Vít. *Velké dějiny zemí Koruny české VIII*. Praha 2008. s. 9-158. ISBN 80-7185-264-3. a VOREL, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VII*. Praha 2005. s. 411-491. ISBN 80-7185-264-3.

hladomorů nastal výrazný populační úbytek obyvatelstva. Na Moravě, kde před Třicetiletou válkou žilo asi 900 000 obyvatel, zůstalo kolem poloviny 17. století asi 600 000 osob.¹¹⁵ Kromě hmatatelných škod je třeba vzít v úvahu také škody morální - deprese ze strachu o holý život, nebo na druhé straně pohrdání životem bližních, množící se loupeže a nárůst zločinnosti.¹¹⁶ Období mezi lety pak 1680-1700 můžeme definovat jako období překonávání válečných ztrát, stabilizace a nového ekonomického růstu. Demografický vývoj byl příznivý a do výrobního procesu se zapojily silnější populační ročníky. Pro tuto dobu je také charakteristická vláda císaře Leopolda I., který v červnu 1680 podepsal robotní patent na zámku v Pardubicích. V tomto patentu bylo stanoveno maximum robotních povinností na tři dny v týdnu, patent také zakázal šlechtě vybírat od poddaných dávky, které měla sama platit, a zakázal vrchnosti nutit poddané k prodeji nebo ke koupi zemědělských výrobků. Právnicky nepřesné znění patentu umožňovalo vrchnosti pokračovat v dosavadní praxi vymáhání robot (3 dny byly rozděleny na 6 půldnů a robotka tak mohla být vymáhána po celý týden).¹¹⁷

TABULKA č. 1: Počet svatebních smluv z let 1600-1620

ROK	POČET	ROK	POČET
1600	0	1611	9
1601	0	1612	10
1602	1	1613	10
1603	0	1614	6
1604	0	1615	7
1605	0	1616	6
1606	2	1617	0
1607	0	1618	4
1608	3	1619	1
1609	13	1620	7
1610	5		

¹¹⁵ Tyto údaje jsou však jen orientační, protože přesné statistické údaje z této doby neexistují. Celkové ztráty se odhadují zhruba na jednu třetinu obyvatel. Viz VANÍČEK, Vratislav. *Dějiny země Koruny české*. Praha 1997. s. 276. ISBN 80-7185-096-9.

¹¹⁶ Podrobněji viz in ČORNEJOVÁ, I. - KAŠE, J. - MIKULEC, J. - VLNAS, V. *Velké dějiny*. s. 158-180.

¹¹⁷ Viz *Dějiny Československa v datech*. Praha 1968. s. 162.

V Boskovicích se mezi lety 1600-1620 dochovalo celkem 83 svatebních smluv. Nejstarší smlouva z tohoto období pochází z roku 1602, ale v tomto roce byla uzavřena pouze jedna. Dále se uchovala jedna smlouva z roku 1606¹¹⁸ a poté následuje „bohatší období“ od roku 1608 do roku 1620. Ovšem s výjimkou tvořenou rokem 1619, ze kterého pochází pouze jeden zápis. Nejmladší smlouvy jsou tedy datovány rokem 1620. Nejvíce smluv je z roku 1609, ve kterém jich bylo zapsáno celkem třináct, tedy 15,7% všech smluv (viz tabulka 1).¹¹⁹

TABULKA č. 2: Počet svatebních smluv z let 1640-1660

ROK	POČET	ROK	POČET
1640	3	1651	9
1641	0	1652	6
1642	0	1653	5
1643	1	1654	5
1644	0	1655	3
1645	0	1656	2
1646	0	1657	2
1647	0	1658	3
1648	0	1659	7
1649	1	1660	9
1650	1		

V Boskovicích se pro období mezi lety 1640-1660 uchovalo 57 smluv. Nejvíce svatebních smluv se dochovalo v období od roku 1651 do roku 1660. (srov. tabulka č. 2). Naproti tomu 40. léta jsou na smlouvy velmi chudá, v celém tomto období můžeme najít pouze pět svatebních smluv. Tento fakt jistě souvisí s poslední fází Třicetileté války, ve které logicky muselo dojít k poklesu počtu uzavíraných svatebních smluv. Tereza Siglová pokles uzavíraných svatebních smluv během Třicetileté války vysvětluje válečnými událostmi, které bránily jednak uzavírání sňatků a také řádnému vedení městských knih.¹²⁰ Velký vliv na sňatečnost měl také populační úbytek, který byl jedním z důsledků Třicetileté války.

¹¹⁸ Je zajímavé, že jak v inventáři SOkA Blansko, tak v literatuře (například viz JUREK, J. *Boskovice...*, SKUTIL, Jan. *Okresní archiv v Blansku*. Praha 1977. s. 69-74.) se časové ohraničení knihy svatebních smluv pohybuje až od roku 1608, i když se dochovaly dvě starší smlouvy.

¹¹⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*.

¹²⁰ SIGLOVÁ, T. *Svatební smlouvy*. s. 32.

V letech 1651 a 1660 máme k dispozici nejvíce svatebních smluv z celého tohoto zkoumaného období, a to devět, což představuje 15,8% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Z roku 1659 se pak dochovalo sedm svatebních smluv a šest zápisů je datováno rokem 1652.¹²¹

TABULKA č. 3: Počet svatebních smluv z let 1680-1700¹²²

ROK	POČET	ROK	POČET
1680	2/50	1691	6/35
1681	1/33	1692	7/24
1682	3/25	1693	2/24
1683	0/35	1694	2/12
1684	2/24	1695	2/21
1685	0/23	1696	3/18
1686	2/32	1697	2/31
1687	1/22	1698	3/16
1688	12/24	1699	2/18
1689	6/32	1700	4/23
1690	6/27		

V období mezi lety 1680-1700 byly smlouvy rovnoměrněji rozloženy na jednotlivé roky. Pouze v letech 1683 a 1685 nebyla do knihy svatebních smluv zapsána ani jedna svatební smlouva. V celém období se nejčastěji vyskytly dvě dochované smlouvy na jeden rok. V roce 1688 se objevilo nejvíce svatebních smluv, a to 12, což představuje 17,6% z celkového počtu 68 svatebních smluv (viz tabulka č. 3).

Zajímala jsem se, jaké procento z uzavřených sňatků v 17. století bylo formou svatebních smluv vepsáno do boskovické knihy svatebních smluv. Matriku oddaných můžeme

¹²¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*.

¹²² Za lomítka jsem napsala počty sňatků, které jsem se dozvěděla z matriky oddaných. Viz <http://www.actapublica.eu/2977-prohlizec-s6>.

v Boskovicích najít až od roku 1675,¹²³ tudíž jsem informace z matriky nemohla použít pro všechna tři zkoumaná období 17. století, ale přesto můžeme porovnat počty uzavíraných sňatků s počty vepsaných svatebních smluv z let 1680-1700. Došla jsem k závěru, že toto procento vepsaných svatebních smluv z celkového množství uzavíraných sňatků je velmi malé, a proto jsem tyto údaje pro zajímavost vepsala do tabulky za lomítko k předchozím údajům (viz tabulka č. 3). Můžeme říct, že z celkového počtu 549 uzavřených manželství, byla svatební smlouva do knihy svatebních smluv vepsána pouze v 68 případech, což představuje 12,4%.¹²⁴

Pavla Nácovská ve své práci zabývající se svatebními smlouvami z Kutné Hory provádí rozbor 259 smluv z let 1550-1600¹²⁵ a Adéla Smržová, jejíž práce je zaměřena na hořepnické svatební smlouvy z let 1670-1800, se zabývá celkem 36 smlouvami.¹²⁶ Pro srovnání jsem provedla výpočet průměrného počtu smluv v jednotlivých místech za jeden rok. Pro poddanské město Boskovice vychází průměrně 3,95 smlouvy na jeden rok v období mezi lety 1600-1620, 2,7 smlouvy v období mezi lety 1640-1660 a 3,24 smlouvy na jeden rok v období mezi lety 1680-1700. Pro královské město Kutná Hora je to 5 smluv a pro malé poddanské městečko Hořepník 0,27 smlouvy na jeden rok.

Co se týče samotného zapsání, je zajímavé, že smlouvy nejsou v knize řazeny ani chronologicky, ani abecedně. Smlouvy jsou do knihy jednoduše vepsány náhodně. Všechny smlouvy, kterými jsem se zabývala, jsou psány česky. Rozsah svatebních smluv z let 1600-1620 je různý, pohybuje se od poloviny strany do dvou stran. Nejvíce se vyskytuje rozsah jedné strany. Těchto smluv je 36, tedy 43% ze všech 83 svatebních smluv. Mezi lety 1640-1660 se rozsah zápisů zvětšil, pohybuje se od jedné do tří a půl strany. Nejčastěji jsou smlouvy zapsány na dvou stranách, a to celkem ve 29 případech, což představuje 51% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Mezi lety 1680-1700 můžeme najít smlouvy o rozsahu jedné až čtyři a půl strany. Nejčastěji se vyskytuje rozsah tří stran, a to se týká celkem 16 zápisů, tedy 23,5% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Je zřejmé, že se rozsah

¹²³ Přesněji, jedná se o matriku oddaných z let 1675-1790. Viz <http://www.actapublica.eu/2977-prohlizec-s6>, 8.6.2010.

¹²⁴ <http://www.actapublica.eu/2977-prohlizec-s6>, 8.6.2010.

¹²⁵ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 43.

¹²⁶ SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*. Pardubice 2007 (bakalářská práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice v roce 2007). s. 22.

svatebních smluv v průběhu 17. století zvětšoval. Co se týká obsahu, mají zápisy velmi podobný, schematický charakter.¹²⁷

III.2 DATACE

Písaři, kteří v 17. století zapisovali boskovické svatební smlouvy do knihy, používali jak křesťanský způsob datace, tak i moderní. U smluv spadajících mezi roky 1600-1620 se ve všech 83 smlouvách objevuje celkem 93 datací. Počet datací převyšující počet svatebních smluv je vysvětlen časovým rozdílem mezi sepsáním smlouvy a jejím vepsáním do boskovické knihy svatebních smluv, který se u některých zápisech objevuje.¹²⁸ Podle křesťanského kalendáře zde bylo zapsáno 71 datací, tedy 76,3% z celkového počtu. Zbývajících 22 datací bylo zapsáno moderním způsobem. Zajímavé je, že ve dvou smlouvách se vyskytují oba způsoby datace zároveň.¹²⁹ V případě období mezi lety 1640-1660 byly všechny datace zapsány jen moderním způsobem a u období mezi lety 1680-1700 pouze jedna smlouva obsahuje dataci podle křesťanského kalendáře. Zajímavé je, že tato smlouva je ze samého závěru 17. století - je datována rokem 1697.¹³⁰ V obou těchto časových obdobích se objevuje v každé smlouvě pouze jedna datace. Je tedy patrné, že během Třicetileté války naprosto převládl moderní způsob datace.

Přesné datum sepsání nechybí v žádné smlouvě. Podle Terezy Siglové byly sňatky ve většině případů uzavírány tak, aby se dítě, se kterým se do roku po uzavření manželství počítalo, nenarodilo v letních měsících. Odůvodňuje to pracovním vytížením a také zvýšeným nebezpečím infekce, které v těchto měsících hrozilo.¹³¹

Nejčastěji byly svatební smlouvy v letech 1600-1620 uzavírány v zimních měsících. Do ledna spadalo 11 a do února 21 smluv (tj. celkem 38,5% z 83 svatebních smluv). Tento jev

¹²⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*.

¹²⁸ Podle Koldínova městského práva měla být uzavřená svatební smlouva zanesena do městské knihy do šesti neděl. In SIGLOVÁ, T. *Svatební smlouvy*. s. 30.

¹²⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*.

¹³⁰ „... léta 1697 svatého Jana Křtitele stala se smlouva svatební...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 406. Smlouva mezi Mikulášem, synem vlastním nebožtíka Jakuba Starých z dědiny Žďárné, a Juditou, dcerou vlastní nebožtíka Pavla Pekárka, uzavřená dne 24. června 1697.

¹³¹ SIGLOVÁ, T. *Svatební smlouvy*. s. 32, 33.

pravděpodobně souvisel s masopustním veselím,¹³² které k oslavám spojených se sňatkem přímo vybízelo. Velký vliv na uzavírání sňatků mělo samozřejmě také adventní období,¹³³ ve kterém církev¹³⁴ nepřipouštěla žádné veselí, tedy ani to, které bylo spojené se svatbou. Naopak na jaře se uzavíralo naprosté minimum svatebních smluv, což můžeme vysvětlit čtyřicetidenním půstem a Velikonocemi,¹³⁵ kdy stejně jako v případě Adventu církevní předpisy zakazovaly veškeré veselí. Počátek léta, zastoupený červnem, byl na uzavírání sňatků poměrně bohatý. Z tohoto měsíce pocházelo 11 smluv, přičemž tento nárůst můžeme odůvodnit ukončením jarních zemědělských prací.¹³⁶ Konec léta bývá charakterizován probíhajícími žněmi, a proto byl logický pokles uzavíraných sňatků. Podzim přináší opět zvýšení počtu sňatků. Například do měsíce listopadu spadalo 17 zápisů (tabulka č. 4).¹³⁷ Velké množství smluv uzavřených v listopadu souviselo s ukončením prací na polích (teprve na svatého Martina končily oficiálně veškeré zemědělské práce a poté se slavilo posvícení), a

¹³² Masopust neboli karnevalové období, trvající tři týdny, bylo obdobím od Tří králů do Popeleční středy. Masopust byl svátkem, během kterého bylo třeba se dosyta najíst. In <http://cs.wikipedia.org/wiki/Masopust>, 25. 11. 2007. Viz také RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křesťanských jmen*. Praha 2000. s. 16. ISBN 80-7277-013-6. Masopustní neděle může připadnout na dny od 1. února až do 7. března. Masopustní neděle začínala hlavní zábava. Vyvrcholením veškeré masopustní zábavy bylo úterý, kdy na návěs vyrazily průvody maškar.

¹³³ Advent je doba narození Ježíše Krista, který je chápán jako Vykupitel. V některých církvích západního křesťanství jde o dobu čtyř týdnů, která je chápána jako přípravné období před vánočními svátky, které jsou ve znamení pokání a očekávání. Viz RAMEŠ, V. *Po kom se jmenujeme?* s. 15.

¹³⁴ 11. kánon vyhlášený tridentským koncilem zakazoval konání svatebního veselí (ale ne svateb) v době postu před významnými svátky liturgického roku, kterými byly Vánoce a Velikonoce. In KAČEROVÁ, Eva. Sňatečnost v 17. a 18. století ve světle matrik pražské farnosti Panny Marie pod řetězem. In *Historická demografie* 28, 2004. s. 49. ISSN 0323-0937.

¹³⁵ Velikonoce jsou nejvýznamnějším svátkem křesťanského roku. Tyto svátky jsou spojeny s památkou umučení a vzkříšení Ježíše Krista. Mají velice starou tradici, navazovaly pravděpodobně na židovský svátek Pesach, který byl památkou vysvození Židů z egyptského zajetí a připadal na den prvního jarního úplňku. Velikonoce jsou pozůstatkem roku řízeného současně sluncem (slunovrat) a měsícem (úplněk), který je pohyblivý, což působí rušivě v pravidelném běhu juliánského a gregoriánského kalendáře. In RAMEŠ, V. *Po kom se jmenujeme?* s. 18-20.

¹³⁶ Sezónnost v uzavírání sňatků kopírovala sezónnost polních prací. Viz ŠTĚRBOVÁ, Blanka. Vývoj sňatečnosti ve Střelských Hošticích v letech 1891-1999. *Historická demografie* 23, 1999. s. 152. ISSN 0323-0937.

¹³⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

jak uvádí Václav Hofman, také s tím, že vesnické usedlosti byly v tuto dobu nejlépe zásobeny a také se snižovaly početní stavy dobytka před zimou.¹³⁸

Co se týče smluv uzavíraných v letech 1640-1660, nejčastěji byly tyto svatební smlouvy uzavírány také v zimních měsících. Do ledna spadalo celkem 13 svatebních smluv a únor je mezi lety 1640-1660 zastoupen 22 smlouvami, což představuje 40% z celkového počtu 57 svatebních smluv. V létě, konkrétně v červenci, došlo opět ke zvýšení počtu smluv. V tomto měsíci bylo uzavřeno celkem 10 svatebních smluv. Konec léta bývá charakterizován probíhajícími žněmi, a proto byl logický pokles uzavíraných sňatků. Podzim by měl přinést opět zvýšení počtu sňatků. Ale v tomto případě tomu tak není. V září a říjnu byly uzavřeny pouze tři smlouvy a v listopadu dokonce jen jedna (tabulka č. 4).¹³⁹

Ke změně dochází u svatebních smluv uzavíraných mezi lety 1680-1700. Došlo k poklesu počtu svatebních smluv uzavřených v měsíci únoru. Těchto smluv bylo pouze 17, což představuje 25% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Mezi početně výrazné měsíce se řadil opět leden, kdy bylo uzavřeno 15 svatebních smluv. Léto v tomto období výrazněji neovlivnilo uzavírání sňatků. Oproti období mezi lety 1640-1660 došlo v červenci k poklesu počtu zapsaných smluv, do knihy svatebních smluv jich bylo vepsáno pouze pět. A naopak v listopadu se počet uzavřených smluv zvýšil. V období mezi lety 1680-1700 se těchto smluv dochovalo celkem 11 (viz tabulka č. 4).¹⁴⁰

Na závěr můžeme tedy říct, že ve všech třech časových obdobích se nejvíce svatebních smluv uzavíralo v měsících lednu a únoru. Mezi lety 1600-1620 bylo dalším bohatším obdobím léto, zastoupené červnem. Tento stav se v dalších dvou obdobích již neopakuje, mezi lety 1640-1660 dochází k nárůstu počtu svatebních smluv až v červenci, a v období mezi lety 1680-1700 došlo naopak k poklesu uzavíraných smluv jak v měsíci červnu, tak v červenci. Poslední bohatší období na uzavírané smlouvy představuje mezi lety 1600-1620 měsíc listopad. Naopak, ve svatebních smlouvách z let 1640-1660 se dochovala pouze jedna smlouva, která byla uzavřena v listopadu, a mezi lety 1680-1700 došlo opět k nárůstu počtu uzavřených smluv v tomto měsíci.¹⁴¹

Zajímalo mě, které měsíce si snoubenci nejčastěji volili pro uzavření manželství v porovnání s tím, co jsme se dozvěděli o svatebních smlouvách. Jak již bylo řečeno, matrika

¹³⁸ HOFMAN, Václav. Sezónní průběh sňatečnosti v Čechách během 17. a 18. století. *Historická demografie* 26, 2002. s. 82. ISSN 0323-0937.

¹³⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*.

¹⁴⁰ TAMTÉŽ

¹⁴¹ TAMTÉŽ.

oddaných v Boskovicích existovala až od roku 1675, proto tyto informace můžeme využít pouze pro srovnání s posledním mnou zkoumaným obdobím, a to obdobím mezi lety 1680-1700. Z matriky jsem se dozvěděla, že nejčastěji byly sňatky uzavírány v únoru - ve 160 případech, tedy ve 29% z celkového počtu 549 uzavřených manželství. Často se sňatky uzavíraly také v lednu - ve 114, a v listopadu - v 70 případech. Což přesně kopíruje nejčastější měsíce pro uzavírání svatebních smluv v tomto období.¹⁴²

TABULKA č. 4: Četnost uzavírání boskovických svatebních smluv z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700 v jednotlivých měsících

MĚSÍC	POČET UZAVŘENÝCH SMLUV		
	1600 - 1620	1640 - 1660	1680 - 1700
LEDEN	11	13	15
ÚNOR	21	22	17
BŘEZEN	3	0	0
DUBEN	0	0	0
KVĚTEN	2	1	1
ČERVEN	11	3	5
ČERVENEC	6	10	5
SRPEN	1	1	2
ZÁŘÍ	4	3	4
ŘÍJEN	6	3	8
LISTOPAD	17	1	11
PROSINEC	1	0	0
CELKEM	83	57	68

Ve výzkumech Adély Smržové, která se zabývala svatebními smlouvami v Hořepníku, je situace téměř shodná. Nejvíce smluv zde bylo uzavřeno v lednu a únoru a nezanedbatelný počet smluv pochází také z října a listopadu. Naopak naprosté minimum svatebních smluv bylo uzavíráno v měsících srpnu, březnu, dubnu a září. Ale objevila se i smlouva datovaná 26 dní před Velikonocemi a také jedna z měsíce prosince.¹⁴³ A ke stejným závěrům v podstatě

¹⁴² <http://www.actapublica.eu/2977-prohlizec-s6>, 8.6. 2010.

¹⁴³ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané* . s. 24, 25.

dospěla i Tereza Siglová, která zkoumala svatební smlouvy z Dašic. I zde se snoubenci rozhodli nejčastěji uzavřít svatební smlouvu v měsících lednu, únoru, a také v červnu a listopadu.¹⁴⁴

V Boskovicích mezi lety 1600-1620 volili snoubenci pro uzavření svatební smlouvy nejčastěji úterý.¹⁴⁵ V tento den bylo uzavřeno 54 smluv, tedy 65% z celkového počtu 83 svatebních smluv. Druhým nejčastějším dnem bylo pondělí, kdy se uzavřelo 14 smluv. Naproti tomu čtvrtek¹⁴⁶ nebyl moc oblíbený, protože v tento den nedošlo k uzavření žádné smlouvy (tabulka č. 5).¹⁴⁷

V období mezi lety 1640-1660 byl nejčastějším dnem pro sepisování smluv úterý. V tento den bylo uzavřeno 26 smluv, tedy 45,6% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Druhým nejčastějším dnem byla neděle, kdy se uzavřelo 16 smluv. Naproti tomu sobota nebyla moc oblíbená, protože v tento den nedošlo k uzavření žádné smlouvy. A jen o málo lépe na tom byl pátek, kdy se dochovala pouze jedna smlouva (tabulka č. 5).¹⁴⁸

Mezi lety 1680-1700 bylo opět nejoblíbenějším dnem pro uzavírání svatebních smluv úterý. Tentokrát do úterý spadá dokonce 51 smluv, tj. 75% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Na rozdíl od svatebních smluv uzavíraných mezi lety 1640-1660 došlo k poklesu počtu svatebních smluv, které byly uzavřeny v pondělí i v neděli. Do neděle spadá jen sedm dochovaných smluv, a do pondělí pouze dvě smlouvy. Domnívám se, že tento fakt souvisí s početním nárůstem svatebních smluv uzavíraných v úterý (srov. tabulka č. 5).¹⁴⁹

Z tabulky (tabulka č. 5) je patrné, že v průběhu 17. století se v Boskovicích nejčastěji uzavíraly smlouvy v úterý. Stejně tomu tak bylo i v Dašicích, jejichž svatebními smlouvami se zabývala Tereza Siglová. I zde se v úterý uzavřelo nejvíce svatebních smluv.¹⁵⁰ Podle Terezy Siglové je možné vysoký počet uzavíraných smluv v úterý vysvětlit faktem, že právě

¹⁴⁴ SIGLOVÁ, T. Svatební smlouvy. s. 32.

¹⁴⁵ Srovnej vývoj sňatečnosti v jednotlivých dnech v týdnu mezi lety 1623-1783. In KAČEROVÁ, E. Sňatečnost. s. 51, 52. Také In SIGLOVÁ, T. Svatební smlouvy. s. 33.

¹⁴⁶ V Přeslicovém evangeliu z 15. století se tvrdí, že uzavření sňatku ve čtvrtek prý dělá z manželů paroháče. In BOLOGNE, Jean Claude. *Svatby. Dějiny svatebních obřadů na Západě*. Praha 1997. s. 224. ISBN 80-7207-054-1.

¹⁴⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁴⁸ TAMTÉŽ

¹⁴⁹ TAMTÉŽ

¹⁵⁰ SIGLOVÁ, T. Svatební smlouvy. s. 33.

v tento den mohla zasedat městská rada, která se na uzavírání smluv aktivně účastnila.¹⁵¹ V boskovických svatebních smlouvách mají všechna tři časová období společné dny, ve kterých bylo uzavřeno nejméně svatebních smluv v týdnu. Jedná se o čtvrtek, pátek a sobotu. V těchto dnech byly uzavřeny maximálně dvě smlouvy. A například si můžeme všimnout, že četnost svatebních smluv uzavřených v pondělí se v průběhu 17. století snižovala.¹⁵² Ze studie Pavly Nácovské se dozvídáme, že v Kutné Hoře se „svatební smlouvy uzavíraly každý den v týdnu“¹⁵³, což se v boskovických svatebních smlouvách nestávalo, v každém časovém období se vyskytl jeden den, kdy nebyla uzavřena ani jedna svatební smlouva.¹⁵⁴

TABULKA č. 5 : Četnost uzavírání boskovických svatebních smluv z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700 v jednotlivých dnech

DEN	POČET UZAVŘENÝCH SMLUV		
	1600 - 1620	1640 - 1660	1680 - 1700
PONDĚLÍ	14	8	2
ÚTERÝ	54	26	51
STŘEDA	7	4	4
ČTVRTEK	0	2	2
PÁTEK	2	1	0
SOBOTA	2	0	2
NEDĚLE	4	16	7
CELKEM	83	57	68

Zajímalo mě, jestli se datum sepsání boskovických svatebních smluv shoduje s datem sňatku. Došla jsem k závěru, že se tato data neshodují. Tedy, z matriky oddaných, která je vedena od roku 1675, vyplývá, že svatební smlouva byla uzavřena vždy o jeden den dříve, než byl uzavřen sňatek.¹⁵⁵

¹⁵¹ SIGLOVÁ, T. Svatební smlouvy. s. 33.

¹⁵² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁵³ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 44

¹⁵⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁵⁵ <http://www.actapublica.eu/2977-prohlizec-s6>, 15.6.2010

III.3 KŘESTNÍ JMÉNA SNOUBENCŮ

Jména ženichů jsou někdy ve smlouvách uvedena s příjmením, někdy se místo příjmení objevuje jen ženichovo povolání a v některých případech se ze svatebních smluv můžeme dozvědět jak ženichovo příjmení, tak i povolání. Povolání ženichů nechám prozatím stranou, budu se jimi zabývat později. U nevěst se vyskytuje jen její křestní jméno a či je dcera, popřípadě po kom je dotyčná žena vdova.¹⁵⁶ Povolání není zmíněno ani u jedné z nevěst.

Co se týká konkrétních křestních jmen snoubenců, tak v období mezi lety 1600-1620 se u ženichů nejčastěji objevuje jméno Jan, a to celkem v 22 zápisech, tedy ve 26% z celkového počtu 83 svatebních smluv. Oblíbené bylo také jméno Václav, to bylo použito celkem v osmi smlouvách, a také Martin a Pavel. Tato jména se objevují pokaždé v šesti smlouvách (tabulka č. 7). U nevěst se nejvíce vyskytuje jméno Anna. Nevěsta se tak jmenuje ve 23 případech. Dalšími ženskými jmény, která můžeme nalézt ve svatebních smlouvách, jsou Kateřina, a to ve třinácti smlouvách, a Dorota, v deseti smlouvách. Je zajímavé, že u ženichů se vyskytuje víc druhů křestních jmen než u nevěst. U ženichů je použito 23 a u nevěst 13 různých jmen (viz tabulka č. 6).¹⁵⁷

Mezi lety 1640-1660 můžeme ve svatebních smlouvách u ženichů nejčastěji najít jméno Jiří, a to celkem v 8 zápisech, tedy ve 14% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Často se vyskytovalo také jméno Matouš, které se objevuje celkem v šesti smlouvách, a Pavel, které se objevuje v pěti smlouvách. Mezi oblíbenější patřila také jména Jakub, Matěj a Vít. Tato jména se objevují pokaždé ve čtyřech zápisech (tabulka č. 7). U nevěst patřilo k nejoblíbenějším jménům opět jméno Anna. Nevěsta se tak jmenuje v 11 případech, tedy ve 19,3% všech smluv. Další ženská jména, která se ve svatebních smlouvách často vyskytují, jsou jako dříve Kateřina a Dorota, obě se objevují pokaždé v osmi smlouvách. Opět můžeme říct, že u ženichů se vyskytuje víc druhů křestních jmen než u nevěst. U ženichů je použito 21 a u nevěst 13 různých jmen (tabulka č. 6).¹⁵⁸

Ve svatebních smlouvách z let 1680-1700 se u ženichů k nejoblíbenějším křestním jménům řadí opět Jiří a také Jakub, obě můžeme najít pokaždé v osmi zápisech, což

¹⁵⁶Např.: „...z poctivou děvečkou Dorotou, vlastní dcerou po nebožtíku Henrichovi Sedláři, sousedu a obyvateli městečka Boskovic...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 3. Smlouva mezi Adamem Kořínkem s poctivou děvečkou Dorotou, vlastní dcerou po nebožtíku Henrichovi Sedláři, uzavřená dne 4. února 1698.

¹⁵⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁵⁸ TAMTÉŽ

představuje 11,8% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Další oblíbené jméno je Pavel, které můžeme najít v šesti smlouvách, a také jméno Jan, Martin, Ondřej a Tomáš. Všechna tato jména se vyskytují pokaždé v pěti svatebních smlouvách (viz tabulka č. 7). Nevěsty se ve svatebních smlouvách nejčastěji jmenují Mariana, a to celkem v 16 případech, tedy ve 23,5% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Dále se objevují jména Anna, a to ve třinácti smlouvách, a Kateřina, v devíti zápisech. Ve smlouvách můžeme najít celkem 14 různých ženských a 25 různých mužských křestních jmen (tabulka č. 6).¹⁵⁹

TABULKA č. 6: Výčet ženských jmen snoubenců a jejich četnost z boskovických svatebních smluv v letech 1600-1620, 1640-1660 a 1680-1700

ŽENSKÁ JMÉNA	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 – 1700
Alina	0	1	0
Alžběta	7	5	6
Anna	23	11	13
Barbora	3	2	2
Dorota	10	8	3
Judita	0	1	1
Kateřina	13	8	9
Kuna	2	0	0
Lidmila	2	5	4
Magdalena	7	3	3
Markyta	6	3	4
Mariana	1	5	16
Maruše	1	0	0
Regina	0	0	1
Rozina	0	3	2
Salomena	6	2	3
Veronika	0	0	1
Zuzana	2	0	0

¹⁵⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

TABULKA č. 7: Výběrový seznam mužských jmen snoubenců a jejich četnost z boskovických svatebních smluv v letech 1600-1620, 1640-1660 a 1680-1700¹⁶⁰

MUŽSKÁ JMÉNA	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
Bernard	0	0	3
Bartoň	0	1	1
Bartoš	2	0	0
Daniel	3	1	0
Franc	0	1	1
Havel	2	2	0
Jakub	3	4	8
Jan	22	3	5
Jiří	4	8	8
Karel	0	0	2
Kašpar	1	0	1
Marek	2	0	0
Martin	6	2	5
Matěj	1	4	4
Matouš	4	6	1
Michal	0	0	2
Mikuláš	2	2	1
Ondřej	2	1	5
Pavel	6	5	6
Šimon	4	0	1
Řehoř	0	0	2
Tomáš	4	3	5
Václav	8	3	1
Vavřinec	0	3	1
Vít	0	4	0

Z tabulek je patrné, že v průběhu 17. století patřil mezi nejoblíbenější mužská jména především Jan, i když četnost tohoto jména během 17. století klesala, dále Jiří, Jakub, Pavel a také Václav a Martin. K ženským jménům, která se v boskovických svatebních smlouvách

¹⁶⁰ Protože byl seznam mužských křestních jmen příliš dlouhý, vyloučila jsem ty jména, která se ve zkoumaných svatebních smlouvách během 17. století vyskytovala pouze jednou. Šlo například o jména Petr, Zikmund, Florián, Adam, Matyáš, Štěpán, Jindřich, Blažej a Bohuslav.

často vyskytovala, se řadí Anna a Kateřina. Četnost obou těchto jmen je v průběhu 17. století hodně vysoká. Dále se často setkáváme se jménem Dorota, Alžběta a také ještě Mariana, které se během 17. století v boskovických svatebních smlouvách vyskytuje stále častěji.¹⁶¹ Rostoucí oblíbenost jména Mariana jistě souvisí s náboženskými kulty, které byly součástí barokního náboženského života. V 17. století se v českých zemích rozvíjel zejména mariánský kult.¹⁶² V podstatě ke stejným závěrům jako u boskovických svatebních smluv došla ve své práci zabývající se hořepnickými svatebními smlouvami mezi lety 1670-1800 Adéla Smržová. Zde se do skupiny oblíbených mužských křestních jmen řadí Václav, Jan, Jakub, Matěj a Martin. K ženským jménům, která se ve smlouvách často vyskytují, patřila Anna, Dorota a Kateřina.¹⁶³

III.4 POVOLÁNÍ ŽENICHŮ

Ve svatebních smlouvách z let 1600-1620 je povolání ženicha uvedeno ve 23 smlouvách, tedy ve 28% z celkového počtu 83 svatebních smluv. Nejčastěji se snoubenec živil jako krejčí, a to v pěti případech, dále jako hrnčíř a mlynář, kteří se objevují vždy ve třech smlouvách. Ještě se objevuje barvíř pláten a sládek, uvedení pokaždé ve dvou zápisech. Celkem můžeme najít ve svatebních smlouvách 13 různých povolání (tabulka č. 8).¹⁶⁴

V období mezi lety 1640-1660 se v boskovických svatebních smlouvách objevilo povolání celkem u 27 ženichů, což představuje 47,4% z 57 svatebních smluv. Ve smlouvách se vyskytuje celkem 17 různých povolání. Nejčastěji se ženich živil jako kovář a také jako mlynář, pokaždé ve třech případech. Vždy ve dvou svatebních smlouvách se objevuje povolání kuchař, pekař, perníkář, řezník, stolař a také tkadlec (viz tabulka č. 8).

U snoubenců, kteří uzavřeli svatební smlouvu mezi lety 1680-1700 se opět nejvíce vyskytuje povolání kovář a také povolání sládka. Je tomu tak vždy ve dvou svatebních

¹⁶¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁶² To odpovídalo praxi katolické církve, kdy úcta k Matce Boží a především její přímluvné roli ve vztahu ke Kristu byla jedním ze znaků katolického vyznání. Mariánská úcta nalézala velký ohlas v lidových vrstvách a vnašela do náboženského života ženský prvek. Podrobněji o mariánském kultu viz ČORNEJOVÁ, I. - KAŠE, J. - MIKULEC, J. - VLNAS, V. *Velké dějiny*. s. 302, 303. a KALISTA, Zdeněk. *Česká barokní pouť: k religiozitě českého lidu v době barokní*. Žďár nad Sázavou 2001. ISBN 80-238-6883-7.

¹⁶³ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 30, 31.

¹⁶⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

smlouvách. Další typy povolání můžeme najít pokaždé v jednom zápise (viz tabulka č. 8). Celkem svatební smlouvy obsahují 13 různých druhů povolání. Čím se ženich živí, se můžeme dozvědět z 15 smluv, což představuje 22% z celkového počtu 68 svatebních smluv.

TABULKA č. 8: Výčet povolání ženichů a jejich četnost z boskovických svatebních smluv z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700¹⁶⁵

POVOLÁNÍ	POČET		
	1600-1620	1640-1660	1680 - 1700
BEDNÁŘ	1	1	0
HRNČÍŘ	3	0	0
KREJČÍ	5	0	1
KOVÁŘ	0	3	2
KUCHAR	0	2	1
MLYNÁŘ	3	3	1
PEKAŘ	1	2	1
PERNÍKÁŘ	0	2	0
PÍSAŘ	1	1	0
PROVAZNÍK	1	1	0
ŘEZNÍK	0	2	1
SLÁDEK MĚSTYS	0	0	2
STOLÁŘ	0	2	0
TKADLEC	1	2	0
ZÁMEČNÍK	0	1	1

Ve svatebních smlouvách z Kutné Hory, kterými se zabývala Pavla Nácovská, se zmínky o povolání mužů vyskytují jen nepravidelně a pouze ojediněle.¹⁶⁶ Ke stejným závěrům došla ve své práci i Adéla Smržová. Tedy i v případě hořepnických mužů se jejich povolání ve svatebních smlouvách objevuje nepříliš často. Častější byly zmínky o zaměstnání rodičů budoucích manželů. Ženichové nejčastěji plnili funkce v městské správě, dále se objevilo řemeslo barvířské, mlynářské a mydlářské.¹⁶⁷ Což je úplně jiná situace než v Boskovicích. Zde se ženichové ve funkcích v městské správě příliš často nevyskytovali.

¹⁶⁵ Do tabulky jsem nezahrnula ta povolání, která se ve zkoumaných svatebních smlouvách během 17. století vyskytla pouze jednou. Šlo o například o zedníka, varhaníka, písaře, purkrabího panství boskovického, valcháře, sedláře a komorníka.

¹⁶⁶ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 46.

¹⁶⁷ SMRŽOVÁ, A. Hořepničtí měšťané. s.27.

Například povolání písaře je ve zkoumaných boskovických svatebních smlouvách v průběhu 17. století zastoupeno jen dvakrát. Naopak, jak si můžeme všimnout z tabulky (tabulka č.8), jasně převažují řemesla, kterými se ženichové živili.¹⁶⁸ Tento fakt potvrzuje i literatura, podle které značnou část obyvatelstva Boskovic tvořili řemeslníci (například soukeníci, řezníci, kožešníci, krejčí, ševci, mlynáři, hrnčíři, tesaři, mydláři, bednáři, pekaři, sládci, lazebníci a další¹⁶⁹), a ti se sdružovali podle svých řemesel do cechů.¹⁷⁰

III.5 BYDLIŠTĚ SNOUBENCŮ

V některých případech se svatební smlouvy uzavíraly v jiných místech než v bydlišti snoubenců, proto se budu místy uzavírání boskovických svatebních smluv zabývat v další kapitole.

Ve svatebních smlouvách z let 1600-1620 pocházela nevěsta pouze v jednom případě z jiného města než z Boskovic. Nevěsta v tomto případě bydlela v Mladkově, ženich v Boskovicích a smlouva byla tedy uzavřena v Mladkově.¹⁷¹ V 54 smlouvách, které tvoří 65% z celkového počtu 83 smluv, pocházeli oba snoubenci z Boskovic. Z 29 smluv se můžeme dozvědět, že nevěsta bydlela v Boskovicích a ženich v jiném městě či vesnici (tabulka č. 9).

Ve svatebních smlouvách mezi lety 1640-1660 pocházela nevěsta ve většině případů z Boskovic. Jde celkem o 51 žen, což představuje 89,5% z celkového počtu 57 smluv. Jen v šesti případech bydlela nevěsta v jiném městě než v Boskovicích. Šlo o město nazývané ve smlouvě „Austy“, v jeho případě jsem nenašla, o jaké město by se mohlo jednat, smlouva jen uvádí, že šlo o město, které leželo v Království českém. Domnívám se, že se mohlo jednat o město Ústí nad Orlicí, které leží v Čechách. Konkrétněji ve východních Čechách, kde se nachází také některá další bydliště ženichů.¹⁷² Dále se ve smlouvách uvádí jako bydliště

¹⁶⁸ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁶⁹ JUREK, J. Čtení o minulosti. s. 12.

¹⁷⁰ K cechům více JUREK, Jaroslav (ed.). Tak žilo město. *Boskovice*. Boskovice 1969. s. 3

¹⁷¹ „...v úterý po sv. Bartoloměji v dědině Mladkově stala se smlouva svatební ...“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 196. Smlouva mezi Martinem Klatišem mlynářem a Kateřinou dcerou nebožtíka Matěje Rozhona, z dědiny Mladkova, uzavřená dne 26. srpna 1608.

¹⁷² Myslím tím například Litomyšl, Vysoké Mýto nebo Choceň.

nevěst Malenovice, Řemice, Bratčice a dokonce ze dvou zápisů se dozvídáme, že nevěsta bydlela v nedalekém Mladkově.

U svatebních smluv z let 1680-1700 je situace velmi podobná jako v období mezi lety 1640-1660. Celkem 64 nevěst, tedy 94% z celkového počtu 68 svatebních smluv, bydlelo v Boskovicích. Pouze čtyři nevěsty žily jinde než v Boskovicích. Jednalo se o Malenovice, Stobořice a také o nedaleké vesnice Hrádkov a Lhota Rapotina.¹⁷³

U svatebních smluv z let 1600-1620 byly nejčastějším bydlištěm ženicha Boskovice. Boskovice tak můžeme najít celkem v 54 zápisech, tedy v 65% z celkového počtu 83 svatebních smluv. Kromě toho mohl ženich bydlet ve 25 různých městech a vesnicích. Jeho bydliště mohlo být vzdáleno až 73 kilometrů od Boskovic, v tomto případě bydlel ženich v Morkovicích. Kromě Morkovic žili ženichové i v dalších vzdálených a významných městech, jako byly například Ivančice, Litomyšl, Prostějov nebo Tišnov. Samozřejmostí byla ovšem také bydliště z blízkého okolí Boskovic, jako například Hrádkov, Chrudichromy nebo Sudice, jejichž vzdálenost od Boskovic nepřesahuje pět kilometrů (viz tabulka č. 9).¹⁷⁴ Problémy s určením vzdálenosti jsem měla se Lhotou,¹⁷⁵ protože ze smluv není jasné, o kterou Lhotu šlo.¹⁷⁶ Pro srovnání jsem provedla výpočet průměrné vzdálenosti ženichova bydliště od Boskovic a došla jsem k číslu 30,26 kilometrů.

Ženichové ze svatebních smluv z let 1640-1660 nejčastěji bydleli také v Boskovicích, ovšem jen ve 20 případech, tj. ve 35% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Ženich mohl pocházet až z 28 různých měst a vesnic (viz tabulka č. 9). V pěti smlouvách nebylo dokonce bydliště ženicha vůbec uvedeno. Co se týče vzdálenosti od Boskovic, tak ženich mohl bydlet až 158 kilometrů od Boskovic – v případě Benešova, který se nachází u Opavy.¹⁷⁷ Mezi další vzdálenější bydliště se řadí Jemnice, Kochánov, Choceň, Litomyšl, Mikulov a Vysoké Mýto. Samozřejmostí byla ovšem také bydliště z blízkého okolí Boskovic, jako například Lhota Rapotina, Mladkov nebo Sudice, jejichž vzdálenost od Boskovic nepřesahuje pět kilometrů. Manželství bylo vždy uzavíráno v okruhu poddanských měst, žádný měšťan královského města neuzavřel sňatek s boskovickou měšťankou, což je pochopitelné. Evidentně nebyl žádný důvod k tomu, aby se jedinec „snížil“ ke svatbě se zástupcem „nižší společenské

¹⁷³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁷⁴ Srovnej se vzdáleností bydlišť snoubenců. In SIGLOVÁ, T. *Svatební smlouvy*. s. 34, 35.

¹⁷⁵ Jen v okrese Blansko existovalo jedenáct Lhot. In HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis okresu Blansko v období feudalismu*. Blansko 1965.

¹⁷⁶ Viz SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁷⁷ Dnes se toto město jmenuje Dolní Benešov.

vrstvy“. Pro zajímavost jsem spočítala průměrnou vzdálenost ženichova bydliště od Boskovic, a došla jsem k závěru, že průměrně bylo bydliště ženicha vzdáleno 35,9 kilometrů.¹⁷⁸

V případě svatebních smluv z let 1680-1700 pocházelo z Boskovic celkem 46 ženichů, což představuje 67,6% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Kromě Boskovic je ve smlouvách jako bydliště ženichů uvedeno ještě 14 různých měst a vesnic. Ve dvou smlouvách nebylo bydliště ženicha zapsáno. Je na první pohled patrné, že převažující procento ženichů v tomto období již bydlí v Boskovicích, a je také zřejmé, že se zkrátila vzdálenost domova těch ženichů, kteří žili jinde než v Boskovicích. Nejvzdáleněji mohli bydlet buď v České Třebové, což je 61 kilometrů od Boskovic, nebo v Brně, které je vzdáleno 42 kilometrů. Všechna ostatní místa, která se ve svatebních smlouvách vyskytují, jsou vesnice, které se nacházejí v blízkosti Boskovic (srov. tabulka č. 9). Místo, které je ve smlouvě označováno jako Oskalí, se mi nepodařilo identifikovat. Ze smlouvy se můžeme dozvědět, že Oskalí se nachází na kroměřížském panství.¹⁷⁹ Také jsem pro srovnání spočítala průměrnou vzdálenost bydliště ženicha od Boskovic a došla jsem k číslu 10,7 kilometrů.¹⁸⁰

Co je ale nejzajímavější, že jeden ženich pocházel z královského města Brna. V předchozím odstavci jsem došla k závěru, že žádného ženicha, který by bydlel v královském městě, nevedlo nic k tomu, aby se „snížil“ ke sňatku s ženou z poddanského města. Ale přesně k této situaci došlo v jedné smlouvě z roku 1689. Otázkou zůstává, proč se něco takového stalo a co vedlo ženicha, aby se oženil s ženou z poddanského města? Toto nám ovšem svatební smlouva neosvětluje. Dozvídáme se jen, že se vdova se třemi dětmi provdala „...za prvorozeného syna slovutného muže pana Jiříka Trönce, měštěnána královského města Brna, řemesla mydlářského.....“. Co ale oba spojuje, je překvapivě povolání. On se živil jako mydlář a ona byla vdovou po mydláři.¹⁸¹

Na závěr můžeme říct, že ve zkoumaných boskovických smlouvách se v prvním dvacetiletí 17. století setkáváme s poměrně vzdálenými a významnými městy, ve kterých ženichové bydleli. Domnívám se, že k tomu došlo z toho důvodu, že i Boskovic byly značně vyspělým městečkem a jeho obyvatelé měli kontakty na důležité osoby žijící ve vzdálenějších a významných městech. Proto rodičům nic nebránilo, aby vybrali svým potomkům toho „nejlepšího“ partnera. Velkým mezníkem pro uzavírání sňatků byla samozřejmě Třicetiletá

¹⁷⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁷⁹ Pro představu - Kroměříž je vzdálená od Boskovic 78 kilometrů.

¹⁸⁰ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁸¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 15, 16. Smlouva mezi Bernartem Tröncem s Rozinou vdovou mydlářskou, uzavřená dne 15. listopadu 1689.

válka. Nejenže se během 40. let, tedy během poslední fáze války, svatební smlouvy téměř neuzavíraly, ale následky, které si města i jejich obyvatelé museli nést, se napravovaly jen pomalu. Tím chci říct, že postavení měst se velmi zhoršilo, a to se týkalo i Boskovic. A jen velmi pozvolna docházelo ke stabilizaci situace a také k tomu, že města dosáhla svého předbělohorského postavení. Domnívám se, že velkou vzdálenost bydlišť ženichů okolo poloviny 17. století můžeme vysvětlit velkým úbytkem obyvatelstva, tedy se ženichové těžko sháněli. Myslím také, že kontakty obyvatelům Boskovic na „vyspělejší“ města zůstaly, jen s tím rozdílem, že ta města už nebyla tak významná, jako v předbělohorské době. Města a vesnice, jakožto bydliště ženichů, jsou na konci 17. století poznamenána velkou poválečnou krizí, se kterou se musely potýkat i Boskovice, které již nebyly tím vyspělým městečkem jako na počátku 17. století. Proto se rodiče museli spokojit s tím, že svým dcerám vybrali manžela z ne zrovna významných měst, ale víceméně jen z vesniček, které můžeme najít v okruhu deseti kilometrů od Boskovic.

Z tabulky (tabulka č. 9) se můžeme dozvědět, která města a vesnice, jakožto bydliště ženichů, se ve zkoumaných boskovických smlouvách během 17. století vyskytovala nejčastěji. Nejčastěji ženich bydlel v Sudicích, což je vesnice vzdálená od Boskovic asi pět kilometrů. Stalo se tomu tak celkem v šesti svatebních smlouvách. V pěti případech žil ženich ve vesnici Lhota Rapotina, která se nachází asi čtyři kilometry od Boskovic. A pokaždé ve třech zápisech se můžeme setkat s Hrádkovem, Kunštátem, Mladkovem a Litomyšlí.¹⁸²

Pro zajímavost jsem v tabulce označila hvězdičkou ty vesnice, které patřily do Boskovického panství.¹⁸³ Můžeme si všimnout, že těchto vesnic je většina. Konkrétně z 16 uvedených vesnic a měst (kromě Boskovic), 11 vesnic patřilo do boskovického panství.

¹⁸² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁸³ Viz MATĚJEK, F. *Lánové rejstříky*. s. 69, 70.

TABULKA č. 9: Výběrový seznam bydlišť ženichů včetně Boskovic, kolikrát se dané město nebo vesnice objevila ve smlouvách, a jejich vzdálenost v kilometrech, v letech 1600-1620, 1640-1660 a v letech 1680-1700¹⁸⁴

NÁZEV	ČETNOST			VZDÁLENOST V KM
	1600-1620	1640-1660	1680 – 1700	
BÍTEŠ	2	0	0	55
BOSKOVICE	54	20	46	0
DRVÁLOVICE*	0	2	0	11,5
CHRUDICHROMY*	1	0	1	3,7
HRÁDKOV*	2	0	1	3,5
KNÍNICE	0	0	2	7
KUNŠTÁT	1	2	0	18
LHOTA RAPOTINA*	0	2	3	4,5
LITOMYŠL	2	1	0	60
MLADKOV*	0	1	2	3,5
PROSTĚJOV	2	0	0	40
PROTIVANOV*	1	0	1	16,4
SKALICE*	0	1	1	5
SUDICE*	1	2	3	5
ÚJEZD*	0	1	1	6
VALCHOV*	0	1	0	5,5
ŽDÁRNÁ*	0	0	2	10

III.6 MÍSTO UZAVŘENÍ SVATEBNÍCH SMLUV

Ve svatebních smlouvách z let 1600-1620 se místo sepsání svatební smlouvy vyskytlo jen v 11 případech, tedy ve 13,3% z celkového počtu 83 svatebních smluv. Svatební smlouvy mezi lety 1600-1620 mohly být uzavřeny v domě otce nevěsty, v jednom případě bratra, a také se vyskytly tři smlouvy, které byly uzavřeny v domě „slovutného muže“.¹⁸⁵ Dalšími

¹⁸⁴ Do tabulky jsem nezahrnula ty města a vesnice, které se mi nepodařilo identifikovat, a ty města a vesnice, které se ve zkoumaných smlouvách v průběhu 17. století vyskytují jen jednou.

¹⁸⁵ Tímto titulem se v boskovických svatebních smlouvách pravděpodobně označovali ti muži, kteří zastávali nějaké významné postavení -mohli to být například rytíři, nebo vykonávali nějakou významnou funkci. Kromě zástupců nevěst se tento titul objevuje i před jménem ženichů nebo otců.

místa, které se ve smlouvách objevily, byla boskovická radnice¹⁸⁶ a boskovický zámek.¹⁸⁷ Na zámku byl uzavřeny dvě smlouvy a na radnici tři (viz tabulka č. 10).¹⁸⁸

Ve svatebních smlouvách z let 1640-1660 můžeme najít místo sepsání svatební smlouvy celkem ve 31 zápisech, což představuje 54% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Místa, kde se uzavíraly smlouvy, můžeme rozdělit do čtyř skupin. První skupina svatebních smluv byla uzavírána na radnici v Boskovicích. Tato skupina je nejpočetnější, radnice je uvedena celkem ve 25 zápisech. Druhou skupinu svatebních smluv tvořily smlouvy, které byly uzavřeny v domě, který patřil otci nevěsty. Tyto smlouvy se dochovaly celkem tři. Třetí skupina svatebních smluv byla sepsána v domě „slovutného muže“. Do této skupiny spadají pouze dva zápisy. Ze smluv není patrný příbuzenský vztah tohoto muže s některým ze snoubenců, ale ze smluv vyplývá, že tento „slovutný muž“ zastupoval ve svatební smlouvě nevěstu. A poslední, čtvrtá skupina svatebních smluv byla uzavřena v domě samotného ženicha-vdovce nebo nevěsty-vdovy. Do této skupiny můžeme zařadit jen jednu dochovanou smlouvu (viz tabulka č. 10).¹⁸⁹

Ve svatebních smlouvách z let 1680-1700 klesl počet zápisů, ve kterých se neobjevuje místo sepsání. Takové smlouvy jsou jen čtyři. V 94% z celkového počtu 68 svatebních smluv tedy můžeme místo uzavření smlouvy najít. Nejčastěji byly svatební smlouvy uzavírány na radnici v Boskovicích, celkem se tak stalo ve 44 zápisech. K sepsání mohlo také dojít v domě otce nevěsty¹⁹⁰, tentokrát se toto místo objevuje již v 17 svatebních smlouvách, a také v domě „slovutného muže“¹⁹¹. V domě „slovutného muže“ došlo k sepsání dvou svatebních smluv, a v domě ženicha nebo nevěsty byla uzavřena pouze jedna smlouva (tabulka č. 10).¹⁹²

¹⁸⁶ „...stalo se na rathauze boskovském léta a dne uts...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 105. Smlouva mezi Havlem Uličným z Opatovic a Annou, zůstalou vdovou po nebožtíku Janovi Špačkovi, uzavřená dne 24. ledna 1614.

¹⁸⁷ „... Léta 1620 ve středu po třech králích na zámku v Boskovicích...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 76. Smlouva mezi Jiříkem Kubáčkem a Mandalenou Poběhlovou, uzavřená dne 8. ledna 1620.

¹⁸⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁸⁹ TAMTÉŽ

¹⁹⁰ Např.: „... smlouvy svatební Tomáše Otoupala s Marynou, dcerou Ondřeje Stloukala..... v domě a příbytku slovutného muže pana Ondřeje Stloukala, souseda městys Boskovic, staly se smlouvy svatební...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 347, 348. Smlouva mezi Tomášem Otoupalem a Marynou, dcerou Ondřeje Stloukala, uzavřená dne 29. ledna 1692.

¹⁹¹ Např.: „... léta páně 1682 dne 26. měsíce Máje, v domě slovutného muže pana Matěje Havelky, měšťtěnína a obyvatele měst. Boskovic, staly se smlouvy svatební, přátelské a dokonalé...“ SOkA Blansko, AM Boskovice.

TABULKA č. 10: Místa uzavření svatebních smluv z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700

MÍSTO UZAVŘENÍ SMLOUVY	POČET SMLUV		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
RADNICE BOSKOVICE	3	25	44
ZÁMEK BOSKOVICE	2	0	0
DŮM BRATRA NEVĚSTY	1	0	0
DŮM OTCE NEVĚSTY	2	3	17
DŮM SLOVUTNÉHO MUŽE	3	2	2
DŮM ŽENICHA/NEVĚSTY	0	1	1
NEUVEDENO	72	26	4
CELKEM	83	57	68

Ve svatebních smlouvách hořepnických měšťanů převládl jako místo uzavření svatební smlouvy Hořepník. Adéla Smržová uvádí, že v mnoha případech zmínka o bližším určení místa vzniku v dokumentu chyběla (stejně jako v Kutné Hoře). Tento fakt vysvětluje tím, že smlouvy byly pravděpodobně uzavřeny v Hořepníku, odkud pocházely oba snoubenci, a písař, který tuto skutečnost bral jako samozřejmost, místo uzavření smlouvy v dokumentu neuvedl. V tomto případě můžeme říct, že boskovické svatební smlouvy byly tímto poněkud jedinečné, protože jak jsem již zmiňovala dříve, místo uzavření smlouvy se v Boskovicích objevovalo poměrně často. Co se týká hořepnických svatebních smluv, v některých případech ženich pocházel z jiného města než Hořepník, mohlo jít o královské město Pelhřimov, Jindřichův Hradec, Horní Cerekev a Pacov. Také se ve smlouvách vyskytly tři lokality nacházející se v těsné blízkosti Hořepníka - panství Březina, Vítovice a Loutkov, kde snoubenec bydlel. Autorka dochází k závěru, že svatební listiny byly sepisovány v místě nevěstina bydliště, a to hlavně podle dvou smluv, ve kterých se jako místo nevěstina trvalého pobytu uvádí Pacov a Slavonice.¹⁹³ Pavla Nácovská pracovala se smlouvami, ve kterých převládalo jako místo uzavření město Kutná Hora, ale v mnoha případech zmínka o místě chyběla. Převážně oba snoubenci pocházeli z Kutné Hory a jejího panství, ale samozřejmě

Kniha svatebních smluv, fol. 248, 249. Smlouva mezi Martinem Trávníčkem, vdovcem a Dorotou, vlastní dcerou Adama Mertle, uzavřená dne 26. května 1682.

¹⁹² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

¹⁹³ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 26.

byly uzavírány také i „přespolní“ sňatky. V těchto případech si kutnohorský měšťan vzal za manželku ženu, která pocházela z jiného města. Těmito městy byla královská města Kolín nad Labem, Hradec nad Labem, Čáslav a Nový Bydžov. Svatební smlouvy byly tedy také sepisovány v bydlišti nevěsty.¹⁹⁴

III.7 RODINNÝ STAV SNOUBENCŮ

V případě rodinného stavu jsem snoubence rozdělila do tří kategorií. První z nich tvoří sirotci, druhou pak vdovci a vdovy,¹⁹⁵ a třetí kategorii jsem označila jako svobodní. Sem jsem zařadila všechny ty, které nelze zařadit do předchozích dvou kategorií. Ve smlouvách z let 1600-1620 mezi ženami převažuje kategorie „vdov“. Těchto nevěst je celkem 40, což představuje 48% z celkového počtu 83 svatebních smluv. 29 nevěst pak bylo sirotky. Zbývajících 14 nevěst pak spadá do kategorie „svobodná“ (tabulka č. 11). U mužů je situace poněkud jiná. Především proto, že ve smlouvách se jejich rodinný stav příliš nevyskytuje. Na rozdíl od zápisů z pozdějších dvou časových období, kde je rodinný stav uváděn v celém textu velmi často, a to i hned v úvodu, u jména ženicha. Např. „... mezi poctivým mládencem Jiříkem vlastním synem slovutného muže Jana Žáčka z dědiny Ždárné...“¹⁹⁶ Mezi boskovickými smlouvami z let 1600-1620 můžeme najít jen deset smluv, které jsou uzavřeny otcem ženicha, a tak můžeme usuzovat, že by ženich mohl spadat do skupiny „svobodný“. Dále byly dvě smlouvy uzavřeny purkmistrem a radou města Boskovic,¹⁹⁷ a ze zápisů se dozvídáme, že otec ženicha byl v době uzavření smluv již mrtvý. Pak tyto muže můžeme zařadit do skupiny sirotků (viz tabulka č. 12).¹⁹⁸

¹⁹⁴ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 45.

¹⁹⁵ O vdovách a vdovcích viz také in KEESENBERG, Hermann. *Die Altersversorgung im alten Wilhelmsburg. Testamente, Altenteils -Erb und Eheverträge aus vergangenem Jahrhundert als Zeugnisse einen geregelten Alters- und Sozialversorgung.* Hamburg 1972. s. 66-72.

¹⁹⁶ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 99, 100. Smlouva mezi Jiříkem vlastním synem Jana Žáčka z dědiny Ždárné, s Ludmilou dcerou nebožtíka Pavla Tovače, uzavřená dne 25. června 1690.

¹⁹⁷ Např. „...mezi purkmistrem a radou měst .Boskovic na místě Pavla Buchtovýho, sirotka jeho mi. od páně...“ Viz SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 264. Smlouva mezi Pavlem Buchtovým a Jiříkem Vanáčkem namístě Anny, jeho dcery, uzavřená dne 28. února 1612.

¹⁹⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv.*

Ze smluv z let 1640-1660 lze vyčíst, že 17 žen vstupujících do manželství, bylo vdovami, 37 jich bylo sirotky, což představuje 64,9% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Pouze tři ženy spadají do kategorie „svobodná“ (tabulka č. 11). U mužů je stav poněkud jiný. Vdovec se ve smlouvách objevuje pouze ve dvou případech, ženich-sirotek se vyskytuje celkem v 19 zápisech, a nejvíce mužů jsem zařadila do kategorie „svobodný“. Těchto ženichů je 36, což představuje 63% (tabulka č. 12). Je tedy patrné, že ve smlouvách dominuje kombinace „žena-sirotek“ – „svobodný muž“.¹⁹⁹

Také u svatebních smluv mezi lety 1680-1700 se nejčastěji vyskytuje žena, kterou můžeme zařadit do skupiny sirotků. Těchto nevěst se ve smlouvách objevuje celkem 39, což představuje 57% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Do kategorie „svobodná“ můžeme zařadit 20 žen a do kategorie vdov pak jen 9 nevěst (tabulka č. 11). Také muži, kteří uzavírali svatební smlouvy, byli nejčastěji sirotky. Těchto mužů-sirotků bylo 35, tedy 51,5% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Vdovec se ve smlouvách vyskytuje v 11 zápisech a „svobodný“ muž ve 22 zápisech (viz tabulka č. 12). Je tedy patrné, že v tomto období můžeme nejčastěji najít kombinaci „žena-sirotek“ - „muž-sirotek“.²⁰⁰

TABULKA č. 11: Rodinný stav nevěst z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700

RODINNÝ STAV	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
SVOBODNÁ	14	3	20
ŽENA – SIROTEK	29	37	39
VDOVA	40	17	9

TABULKA č. 12: Rodinný stav ženichů z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700

RODINNÝ STAV	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
SVOBODNÝ	10	2	22
MUŽ – SIROTEK	2	19	35
VDOVEC	0	36	11
NEUVEDENO	71	0	0

¹⁹⁹ SOka Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

²⁰⁰ TAMTÉŽ

Z tabulek je zřejmé, že v prvním dvacetiletí 17. století nejčastěji uzavírala sňatek vdova se „svobodným“ mužem.²⁰¹ Tento fakt můžeme odůvodnit tím, že se mladá žena vdala za staršího muže, který brzy zemřel. Ona tak ovdověla a nyní uzavírala druhé manželství s mladším mužem, což pro něj bylo jistě velmi výhodné. Okolo poloviny 17. století byla situace zcela jiná. V těchto svatebních smlouvách do manželství nejčastěji vstupovala žena-sirotek s vdovcem. Domnívám se, že tato kombinace vznikla především jako důsledek Třicetileté války. Otcové a mladí muži mohli být ve válce nebo mrtví, a ženy tak často uzavíraly sňatky s vdovci. Na konci 17. století nejčastěji vstupovala do manželství žena-sirotek s mužem, který byl rovněž sirotek. Myslím si, že tento fakt můžeme vysvětlit tím, že se tito sirotci báli, aby nepřišli o svůj majetek, a proto si nechávali smlouvy vepsat do knihy svatebních smluv, aby nemohla být zpochybněna jejich platnost. Ale také často v boskovických svatebních smlouvách uzavíraly sňatky „svobodné“ ženy a „svobodní“ muži. Můžeme se tedy domnívat, že došlo k poklesu četnosti druhých nebo dalších manželství,²⁰² protože vdovy i vdovci byli v těchto svatebních smlouvách zastoupeni jen velmi málo.²⁰³

III.8 ZASTOUPENÍ SNOUBENCŮ

Při sepisování svatebních smluv může dojít k zastoupení jednotlivých stran, a nebo strany mohou vystoupit při uzavírání svatební smlouvy osobně. Osobně smlouvu uzavírali muži, kteří se nepočítali mezi mládence a vstupovali pravděpodobně do druhého nebo dalšího manželství. Platilo to také pro ženy, které ovdověly a uzavíraly další sňatek.²⁰⁴ Ale i vdovy mohly být zastoupeny. Šlo převážně o zastoupení poručníky, kteří většinou patřili k příbuzenstvu. Zastoupení bylo běžné i u mládence a naprosto nevyhnutelné u panny. Nejčastěji zastupoval své dítě otec, a pokud byl už mrtvý, tak matka.²⁰⁵

²⁰¹ Tento fakt musíme brát s rezervou, protože ve svatebních smlouvách z let 1600-1620 se rodinný stav mužů příliš často nevyskytoval.

²⁰² Je možné, že vdovci i vdovy vstupovali do dalších manželství, ale neuzavřeli svatební smlouvu. Myslím, že je to ale velmi nepravděpodobné, protože ve smlouvách z tohoto období bylo velmi časté, že si snoubenci pro sebe vymíňovali část majetku, nebo se snažili zaopatřit děti z předchozích manželství. Což bylo pro ně jistě velmi důležité.

²⁰³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*.

²⁰⁴ Srovnej stav snoubenců při vstupu do manželství. In SIGLOVÁ, T. *Svatební smlouvy*. s. 34.

²⁰⁵ NÁCOVSKÁ, P. *Svatební smlouvy*. s. 46.

Mezi boskovickými smlouvami z let 1600-1620 se vyskytuje deset smluv, které jsou uzavřeny otcem ženicha a dvě smlouvy jsou uzavřeny purkmistrem a radou města Boskovic,²⁰⁶ v obou případech byl otec ženicha již mrtvý. Těchto 12 smluv, které uzavřel ženich v zastoupení, představuje 14,5% z celkového počtu 83 svatebních smluv (tabulka č. 14). Ženy jsou zastoupeny v 65 smlouvách, které tvoří 78% z celkového počtu 83 svatebních smluv, purkmistrem a radou města Boskovic,²⁰⁷ ve čtrnácti smlouvách otcem a v jedné smlouvě byla nevěsta zastoupena jiným příbuzným, ze smlouvy nelze určit o koho přesně šlo.²⁰⁸ Zajímavé je, že tři smlouvy uzavřela nevěsta osobně bez jakéhokoliv zastoupení.²⁰⁹ Z nich pouze jednu smlouvu uzavřela vdova, ostatní dvě smlouvy byly uzavřeny nevěstou-sirotkem (tabulka č. 13).

Ve svatebních smlouvách z let 1640-1660 nebyl ženich v 56 zápisech nikým zastoupen. Těchto 56 smluv představuje 98% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Pouze v jenom případě byla smlouva uzavřena někým jiným než ženichem, a to jeho otcem (viz tabulka č. 14).²¹⁰ Ženy byly nejčastěji zastoupeny purkmistrem a radou města Boskovic, k čemuž došlo ve 49 zápisech, tedy v 86% z celkového počtu 57 svatebních smluv. Tři smlouvy uzavíral otec nevěsty, čtyři pak „páni k tomu určení“,²¹¹ a v jednom případě se v textu objevuje zmínka, že nevěsta byla zastoupena „pány přáteli (tabulka č. 13)“.²¹²

²⁰⁶ Např. „...mezi pugmistrem a raddau mest.Bozkovic na místě Pavla Buchtovýho sirotka jeho mi od páně...“ Viz SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 264, smlouva mezi Pavlem Buchtovým a Jiřkem Vanáčkem namístě Anny, jeho dcery, uzavřená dne 28. února 1612.

²⁰⁷ Péče městské rady o sirotky a vdovy a jejich majetek patřila mezi křesťanské povinnosti vrchnosti. In SIGLOVÁ, T. *Svatební smlouvy*. s. 36.

²⁰⁸ Např. „... za přítomnosti urozeného pana Jana auředníka na Boskovicích a pana Fridricha Vlošovského též pana purkmistra, pánův a Víta Poběhly na místě Mandaleny dcery po nebožtíku Jírovi Poběhlovi...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 76, smlouva mezi Jiřkem Kubáčkem a Mandaleny Poběhlové, uzavřená dne 8. ledna 1620.

²⁰⁹ Např. „... stala se smlouva svatební, přátelská, celá a dokonalá mezi Jiřkem Plamenčárem ... z jedné a Annou pozůstalou dcerou po dobré paměti n. bratru Matějovi...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 71. Smlouva mezi Jiřkem Plamenčárem, řemesla provaznického a Annou dcerou pozůstalou po n. bratru Matějovi, uzavřená dne 6. ledna 1616.

²¹⁰ „...staly se smlouvy svatební, přátelské, celé a dokonalé, mezi Ondrou Karkule z Jenamky na místě Víta, syna jeho, a přáteli jeho dožádanými...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 374. Smlouva mezi Ondrou Karkule z Jenamky s Annou, dcerou nebožtíka Martina Čemoucha, uzavřená dne 16. července 1640.

²¹¹ Například „...a pány od J.M. paní k tomu deputýrovanými na místě poctivé panny Anny, nevěsty, jakožto již poddané J.M...., vlastní dcery nebožtíka dobré paměti Martina ševce, někdejšího souseda města Malenovic

Z boskovických smluv mezi lety 1680-1700 se dozvídáme, že ženichové v tomto období uzavíraly smlouvy pouze osobně, tedy všech 68 svatebních smluv uzavřeli bez zastoupení někým jiným (viz tabulka č. 14). Za nevěsty opět nejčastěji uzavíral svatební smlouvu purkmistr a rada města Boskovic. Stalo se tak celkem ve 48 případech, což představuje 70,6% z celkového počtu 68 svatebních smluv. 19 nevěst bylo zastoupeno svými otci a v jednom zápise si můžeme přečíst, že tuto svatební smlouvu uzavřela nevěsta sama (tabulka č. 13).²¹³

TABULKA č. 13: Zastoupení nevěst z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700

ZASTOUPENÍ	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
PURKMISTR A RADA	65	49	48
Otec	14	3	19
„PÁNI K TOMU URČENÍ“	0	4	0
PÁNI PŘÁTELÉ	0	1	0
JINÍ PŘÍBUZNÍ	1	0	0
NEBYLA ZASTOUPENA	3	0	1

zůstalé, strany druhé...“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 142, 143. Smlouva mezi Matoušem perníkářem, a pány k tomu deputýrovanými na místě poctivé panny Anny, nevěsty, uzavřená dne 25. října 1654.

²¹² „... a panem Janem Tichým, Bartošem Čížkem, Janem Dleskem, Valentou zámečnickem, a Janem Slovákem ten čas písařem radním města Boskovic, na místě Lidmily, nevěsty...“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 224, 225. Smlouva mezi Jakubem, vlastním synem po nebožtíku Ondřeji Dopolovi, a Lidmilou, dcerou nebožtíka Jiříka ševce, uzavřená dne 5. července 1651.

²¹³ „... a mezi ctinou, šlechtou pannou jménem Kateřinou, vlastní dcerou po nebožtíku dobré paměti p. Křištofovi Náhlíkovi z panství Stobořského pozůstalý, nyní též ve službě při nadepsané J.milosti paní paní hraběnce zůstávající, s pány přáteli jejími k tomu dožádanými, strany druhé...“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 61, 62. Smlouva mezi Francem Mergansem s Kateřinou, vlastní dcerou Křištofa Náhlíka ze statku Stobořského, uzavřená dne 4. července 1690.

TABULKA č. 14: Zastoupení ženichů z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700

ZASTOUPENÍ	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
PURKMISTR A RADA	2	0	0
OTEC	10	1	0
NEBYL ZASTOUPEN	71	56	68

Z tabulek je patrné, že v průběhu 17. století ve zkoumaných boskovických svatebních smlouvách vystupují ženichové nejčastěji osobně, to znamená, že smlouvy uzavírali bez zastoupení. Nevěsty naopak byly ve většině případů zastoupeny. Většina smluv byla uzavřena místo nevěst purkmistrem a radou města Boskovic a poměrně často se také vyskytují zápisy, ve kterých byla nevěsta zastoupena svým otcem.²¹⁴ Naproti tomu, v hořepnické knize svatebních smluv se objevují i případy, kdy byla nevěsta zastoupena svým bratrem, švagrem, strýcem a také purkmistrem a radními. V jedné listině dokonce nevěstu zastupuje její vlastní dědeček, a to i přesto, že ve smlouvě je zmiňována její dosud žijící matka.²¹⁵

V kutnohorských svatebních smlouvách můžeme nalézt i smlouvy, ve kterých byly zastoupeny také vdovy. Tyto ženy byly nejčastěji zastoupeny poručníky, které předem určili nebožtíci a kteří nebyli dále přesněji charakterizováni. V jednom případě byla dokonce nevěsta - vdova zastoupena otcem.²¹⁶

III.9 SVĚDCI

„*Přátelé dožadání*“ (neboli svědci) vystupují ve dvou stranách - svědci ženicha a svědci nevěsty. Svědci jsou osoby vyzvané k účasti na určitém právním jednání, aby později v případě potřeby mohly o něm vydat svědectví. Jde tedy o osoby, které byly při sepsání smlouvy přítomni. Počet a význam svědků stoupal s majetností a důležitostí ženicha nebo nevěsty.²¹⁷

²¹⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*.

²¹⁵ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 28.

²¹⁶ NÁCOVSKÁ, P. *Svatební smlouvy*. s. 46.

²¹⁷ TAMTÉŽ. s. 45.

Co se týče způsobu, jakým byli svědci ve svatebních smlouvách jmenováni, tak v boskovických smlouvách z let 1600-1620 jsou svědci uváděni ve většině případů hned na začátku smlouvy, pouze ve dvou případech je jejich vyjmenování ponecháno až na konec.²¹⁸ V Hořepníku se zápis mohl objevovat i v podobě dvou sloupců podle stran.²¹⁹ A v případě kutnohorských smluv byli svědci uváděni vždy na konci smlouvy, většinou ve dvou sloupcích.²²⁰ Tímto způsobem byli nejčastěji svědkové jmenováni i v boskovických svatebních smlouvách mezi lety 1640-1660 i mezi lety 1680-1700. Jen v několika málo případech byli svědkové zapsáni v textu na začátku smlouvy. K tomu došlo jen ve svatebních smlouvách z let 1640-1660, a to celkem ve čtyřech zápisech. V jednom z těchto zápisů byli na začátku smlouvy jmenováni jak svědci ženicha, tak svědci nevěsty. Kromě toho byli takto uvedeni i svědci tří dalších ženichů.²²¹ Je tedy patrné, že v průběhu 17. století se ve zkoumaných boskovických smlouvách proměňuje i formální stránka textu. Na počátku 17. století jasně převažovalo umístění jmen svědků na začátku smlouvy, okolo poloviny 17. století se tento způsob vyskytuje již jen u několika smluv, a na konci 17. století písaři uváděli jména svědků až na samém konci zápisů.²²²

V Boskovicích se mezi lety 1600-1620 počet svědků u ženicha pohybuje od jednoho do jedenácti. V jedné ze smluv není jmenován dokonce žádný svědek. Ve smlouvě, kde je uveden pouze jeden ženichův svědek, je přidán dodatek „a jinými tu přítomnými“.²²³ Naproti tomu nejvíce svědků, tedy jedenáct, se objevuje ve dvou smlouvách.²²⁴ Nejčastěji je k sepsání

²¹⁸ Např. viz SOkA Blansko, AM Boskovice, *Kniha svatebních smluv*, fol. 120. Smlouva mezi Janem Zubovým a Annou dcerou neb. Prokopa Angelovýho ze vsi Onic. uzavřená dne 6. listopadu 1606.

²¹⁹ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 29.

²²⁰ NÁCOVSKÁ, P. *Svatební smlouvy*. s. 47.

²²¹ Např. „... mezi Matoušem, sirotkem po nebožtíku Martinovi Krškovi z dědiny Újezda, a přáteli jeho dožádanými, totiž Jakubem Ondráčkem z Voděrad, Václavem Otoupalem, Jírou Jabloňanským, Janem Vykušem z dědiny Lhoty Rapotiny, Jakubem Rychtářem, Janem Synkem, Jiříkem Bursou a Václavem Ondrovým z jedné...“ SOkA Blansko, AM Boskovice, *Kniha svatebních smluv*, fol. 213. Smlouva mezi Matoušem, sirotkem po nebožtíku Martinovi Krškovi z dědiny Újezda zůstalého, s Annou, vdovou po nebožtíku Havlovi Špačkoví, uzavřená dne 22. ledna 1651.

²²² SOkA Blansko, AM Boskovice, *Kniha svatebních smluv*.

²²³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 319. Smlouva mezi Šimkem Šejdou a Markytou s. po n. Adamovi Řezáči z Čížovka, uzavřená dne 24. června 1615.

²²⁴ Např. „... urozeným panem Kašparem Voldem, Matějem Kurybasem, Danielem Matouškovým, Petrem Stárkem, Janem Mladkovským z měst. Boskovic, Václavem Dvořákem, Václavem Drtíkem, Martinem Hronkovým, Urbanem Skálau, Tomášem Stachovým z dědiny Sudic, a Ondrou Housárkovým ze Žďárnej...“

smlouvy pozváno šest svědků, a to v 19 smlouvách, tedy v 23% všech smluv. Dále se často objevují čtyři nebo sedm svědků, obojí ve 14 smlouvách. Celkově lze tedy říci, že u ženichů se nejčastěji vyskytuje od čtyř do sedmi svědků (tabulka č. 15). Počet svědků u nevěst se pohybuje od dvou do desíti,²²⁵ ale nejčastěji, tedy v 60 smlouvách, nejsou svědci jmenováni. Ve všech 60 případech je nevěsta při sepisování smlouvy zastoupena purkmistrem a radou města Boskovic. Tyto smlouvy tvoří 72% celkového počtu 83 svatebních smluv. V šesti smlouvách je na straně nevěsty jmenováno pět svědků a tři, šest a sedm svědků je uvedeno pokaždé ve čtyřech smlouvách (tabulka č. 16). Zajímavé je, že ve dvou smlouvách má nevěsta i ženich uveden stejný počet svědků a v devíti případech počet svědků nevěsty převyšuje počet jmenovaných svědků ženicha.²²⁶

Ve smlouvách z let 1640-1660 se počet svědků u ženicha pohybuje od tří do čtrnácti. V jednom zápise nebyl počet svědků ženicha uveden. Nejvíce svědků, tedy čtrnáct, se objevuje ve dvou smlouvách.²²⁷ Nejčastěji je k sepsání smlouvy pozváno osm svědků, a to ve 13 smlouvách, tedy ve 24% všech 57 smluv. Dále se často objevuje sedm svědků - v devíti případech, a také devět svědků, a to celkem v osmi zápisech. Celkově lze tedy říci, že u ženichů se nejčastěji vyskytuje od šesti do deseti svědků (viz tabulka č. 15). Počet svědků u nevěst se pohybuje od čtyř do osmi, ale nejčastěji, tedy ve 44 smlouvách, nejsou svědci jmenováni. Ve všech těchto případech je nevěsta při sepisování smlouvy opět zastoupena purkmistrem a radou města Boskovic. Tyto smlouvy tvoří 80% celkového počtu 57 svatebních smluv (tabulka č. 16). Kromě toho se v několika zápisech mezi výčtem svědků objevuje také purkmistr a rada města Boskovic. Proto jsem do tabulky zařadila zvláštní kategorie, kde jsem uvedla počet svědků a přidala „purkmistr a rada“. V jednom případě byli

SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 422, 423. Smlouva mezi Janem Dvořákovým ze Sudic a Marianou Šprymulkou, uzavřená dne 28. února 1612.

²²⁵ „...Kryštofem Plovantinhem farářem Lysickým, slovutným panem Bartošem Hofmanem úředníkem na Boskovicích, Matoušem Fumuzyanem, Jiříkem Břečkau, Danielem Kurybasem, Danielem Matouškovým, Václavem Kučerou, Petrem Poznaňským, Vitem Mičánem a Martinem Jonášem...“ viz SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 195. Smlouva mezi Martinem Sobulským, krejčím a Annou dcerou ctihodného kněze Jiříka Střeleckého, faráře boskovského, uzavřená dne 3. února 1609.

²²⁶ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*

²²⁷ Např. „...urozený a statečný rytíř pan Mikuláš Želetský z Počenic, Daniel Letovský písař důchodní, Pavel Tovačovský písař obroční, Jan Sližanský polesný, Martin Oderský Václav Longk, Jan Tichý, Frith Šreidl, Pavel Čuda, Matěj Hrbáček, Jiřík Běhavka, Mikuláš Švejslanský, Jakub mlynář od pivovaru a Valenta zámečník...“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 275, 276. Smlouva mezi Pavlem Longkem a Dorotou dcerou nebožtíka Václava Srkalka, uzavřená dne 2. února 1655.

při uzavírání svatební smlouvy přítomni dva svědkové spolu s purkmistrem a radou,²²⁸ a ve dvou zápisech můžeme najít čtyři svědky spolu s purkmistrem a radou města Boskovic.

U svatebních smluv z let 1680-1700 se počet svědků ženichů pohybuje od tří do 17, a v jednom zápise bylo uvedeno dokonce 23 svědků ženicha. Tato smlouva však na první pohled není ničím výjimečná, muž-sirotek uzavíral sňatek s ženou-sirotkem a patrně zde ženich nezastával ani žádnou významnou funkci a ani neměl žádné významné postavení. Není tedy zcela jasné, proč se v této svatební smlouvě objevuje tak velký počet uvedených svědků.²²⁹ V ostatních smlouvách se nejčastěji vyskytuje šest a osm svědků ženicha, pokaždé v desíti zápisech, tedy ve 14,7% z celkového počtu 68 svatebních smluv. Často se setkáváme také se čtyřmi a devíti svědky, kteří byli pokaždé u sepsání sedmi smluv. Ve čtyřech zápisech pak nebyl uveden žádný svědek ženicha (viz tabulka č. 15). U nevěst se počet svědků pohybuje od tří do 15. Kromě toho, ve třech smlouvách je mezi výčtem svědků uveden také purkmistr a rada města Boskovic. Ve dvou z těchto smluv je jmenován ještě jeden svědek a ve třetí jsou jmenováni svědci čtyři. Nejčastěji měla nevěsta pět a šest svědků, ti byli přítomni pokaždé u uzavření čtyř svatebních smluv. Ve třech zápisech pak bylo uvedeno pokaždé sedm a osm svědků. Ze 46 svatebních smluv se ovšem počet svědků nevěsty nemůžeme dozvědět, tyto smlouvy představují 67,6% z celkového počtu 68 svatebních smluv (viz tabulka č. 16).

²²⁸ „...strany Magdaleny nevěsty pan purkmistr a páni radní, též dožádaný Jiřík Běhánků a Daniel kolářů...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 226, 227. Smlouva mezi Matějem Hrbáčkem a poctivou děvečkou Magdalenou, sirotkem po nebožtíku dobré paměti Janovi Hodoušovi, uzavřená dne 30. ledna 1657.

²²⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 388, 389. Smlouva mezi Václavem Eliášem s dcerou pozůstalou jménem Anna po nebožtíku dobré paměti Jiříkovi Běhávskovi, uzavřená dne 10. února 1688.

TABULKA č. 15: Počet svědků ženicha ve svatebních smlouvách z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700

POČET SVĚDKŮ	POČET SMLUV		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
1	1	0	0
2	0	0	0
3	5	1	1
4	14	4	7
5	13	5	6
6	19	6	10
7	14	9	5
8	7	13	10
9	4	9	7
10	3	4	2
11	2	1	4
12	0	2	4
13	0	0	2
14	0	2	2
15	0	0	1
16	0	0	1
17	0	0	1
23	0	0	1
NEUVEDENO ²³⁰	1	1	4
CELKEM	83	57	68

Z tabulek je zřejmé, že ve zkoumaných boskovických svatebních smlouvách nebyli často svědkové nevěsty jmenováni. V průběhu 17. století se vždy jednalo o vysoké procento takovýchto smluv. Můžeme si také všimnout poklesu počtu svědků nevěst ve svatebních smlouvách z let 1640-1660, což bylo jistě ovlivněno probíhající poslední fází Třicetileté války. U ženichů se v průběhu 17. století nejvíce vyskytoval stále stejný počet svědků. Na počátku 17. století se nejčastěji objevuje šest, sedm a čtyři svědkové ženicha, okolo poloviny 17. století je to sedm a osm svědků a na konci 17. století je to šest a osm svědků ženicha, jejichž jména můžeme ve smlouvách najít. Ke stejné situaci došlo i v případě svědků nevěst. Zde se počet svědků pohybuje od pěti, šesti, sedmi a tří na počátku 17. století, přes čtyři, pět,

²³⁰ Do políčka neuvedeno jsem zahrnula i smlouvy, které nemají dopsaný konec. Jedná se jednu svatební smlouvu z let 1640-1660 a o dvě smlouvy z let 1680-1700.

sedm a čtyři svědkové s purkmistrem a radou města Boskovic okolo poloviny 17. století, až k pěti a šesti svědkům nevěsty uvedené ve smlouvách z konce 17. století.²³¹

TABULKA č. 16: Počet svědků nevěst ve svatebních smlouvách z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700

POČET SVĚDKŮ	POČET SMLUV		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
1	0	0	0
1+purkmistr a rada	0	0	2
2	1	0	0
2+purkmistr a rada	0	1	0
3	4	0	1
4	1	2	0
4+purkmistr a rada	0	2	1
5	6	2	4
6	4	0	4
7	4	2	3
8	1	1	3
9	1	0	1
10	1	0	0
11	0	0	1
12	0	0	1
15	0	0	1
NEUVEDENO	60	47	46
CELKEM	83	57	68

Ve svatebních smlouvách města Kutné Hory se počet svědků poddaných pohybuje okolo dvou nebo tří osob, často je však pouze uvedeno, že se smlouvy staly „*ve váze obecný*“. Ve svatebních smlouvách uzavíraných měšťany vystupoval vždy vyšší počet svědků, a to okolo deseti osob, často i sedmáct nebo osmáct svědků. Jména svědků byla zapsána písařem, některé smlouvy byly podepsány i svědky osobně.²³²

V hořepnických svatebních smlouvách nejčastěji vystupují dva až tři svědkové, ale můžeme se setkat i vyšším počtem svědků, tedy pět nebo šest. Nikdy ale jejich počet

²³¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

²³² NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 47.

nepřesáhne desítku. Jména svědků jsou zde zapsána písařem, na některých smlouvách byl zápis stvrzen podpisem svědků samotných, tento podpis měl ale nejčastěji podobu tří křížků.²³³ V Boskovicích byla jména svědků zapsána pouze písařem, v žádné se nevyskytuje jejich osobní podpis.²³⁴

²³³ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 29.

²³⁴ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

IV. MAJETKOVÁ HODNOTA BOSKOVICKÝCH SVATEBNÍCH SMLUV

IV. 1 MANŽELSKÉ MAJETKOVÉ PRÁVO

S manželským majetkovým právem bylo velmi těsně spojeno dědické právo.²³⁵ U chudších obyvatel byla pravidla manželského majetkového práva jednoduchá, protože neměli žádný významnější majetek, a silně ovlivněná především městským právem. Ve šlechtickém právu byly všechny jeho instituce rozvinuty a důkladně propracovány. Žena sňatkem přecházela do rodiny manžela a získávala nárok na výživu a dědictví. Od rodičů pak žena dostávala výbavu, tedy drobné věci pro svou osobní potřebu (například šaty, šperky, prádlo atd.) a věno. Věnem se rozumí větší, často nemovitý majetek, který poskytovala rodina ženy jejímu manželovi „jako pomoc na úhradu břemen manželství“ a který přecházel do jeho vlastnictví.²³⁶ Výše věna souvisela se společenskou vrstvou, ze které žena pocházela. Chudí rodiče mohli poskytnout dceři jen málo, a v některých rodinách mohlo být poskytnutí věna podmíněno tím, že dcera pro rodiče pracovala.²³⁷ Manžel, který věno přijal, byl povinen manželce zřídit obvěnění, což byl majetek, který manželku zajišťoval v případě jejího ovdovění.²³⁸ Tento majetek spolu s věnem tvořil dohromady manželský podíl, který spravoval manžel, ale mohl s ním nakládat pouze se souhlasem své manželky a jejích přátel. Po smrti manžela vdova často určovala správce pozůstalosti, který o majetek pečoval, dokud děti nedosáhly plnoletosti. Od 15. století docházelo k tomu, že se muži ženili v pozdějším věku, a často tak umírali dříve než jejich manželky. Vdova pak získala jako vdovský podíl jednu třetinu manželovy pozůstalosti, kterou mohla využívat do konce svého života.²³⁹ Vdovství jí poskytovalo větší právní i ekonomickou svobodu.²⁴⁰ Děti ve většině případů zůstávaly v péči matek, které často uzavíraly nové sňatky.²⁴¹

²³⁵ SIBETH, U. *Eherecht und Staatsbildung*. s. 86.

²³⁶ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 72.

²³⁷ GOODY, J. *Proměny rodiny*. s. 106, 107.

²³⁸ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 72.

²³⁹ O tzv. vdovských smlouvách viz LANZINGER, M. *Heiratskontrakte*. s. 86-88. Zde se můžeme dočíst, co mohlo ženě v případě ovdovění patřit. V další kapitole se pak autorka zabývá tím, co mohlo náležet v případě vdovství mužům.

²⁴⁰ O vdovském věnu viz také FRANCEK, J. *Zločin a sex*. s. 16.

²⁴¹ GOODY, J. *Proměny rodiny*. s. 102 - 105.

Majetková práva slovanských národů byla založena na principu oddělení jmění obou manželů po dobu trvání manželství. Což znamená, že věno sice přecházelo do vlastnictví muže, ale s ostatním svým majetkem mohla žena volně nakládat. Neznamenalo to ovšem rovnoprávnost ženy. Ženin majetek často spadal pod dohled manžela, žena mohla jednat se soudy jen jeho prostřednictvím, a byla na muži závislá i fakticky. Právní jednání ženy, které učinila ve prospěch muže (např. darování) byla považována za neplatná, protože se předpokládalo, že k nim byla žena donucena.²⁴² V podstatě mohl muž neomezeně disponovat movitými věcmi, ale o nemovitostech mohl rozhodovat jen společně se svou manželkou.²⁴³ Také kanonické právo pokládalo muže za hlavu rodiny a ukládalo ženě povinnost poslušnosti. Postavení žen se postupně lepšilo. Mužova pravomoc nad ženou nebyla nikde formulována, ale byla tím menší, k čím nižší společenské vrstvě manželé patřili.²⁴⁴

Věno (neboli přínos) je majetek, který přináší žena do manželství. Původní význam věna byla úhrada, kterou zaplatil ženich tchánovi za nevěstu. V českém právu dostávala věno pouze žena. V případě matrilokálního sňatku byl přínos muže nazýván většinou pomoc. Věno poskytovala rodina nevěsty na úhradu břemen v manželství. Na rozdíl od výbavy však přecházelo do vlastnictví muže. Věno mělo původně povahu daru, později se změnilo v nárok, kterého se mohla nevěsta domáhat na rodičích soudně. Vyplacením věna pak nevěsta zpravidla ztratila nárok na dědický podíl, neboli byla vybyta. Povinnost vyplatit věno zanikla v případě, že se dcera vdala proti vůli rodičů. U majetných snoubenců byla dohoda o věnu základním předpokladem pro uzavření sňatku a byla proto důležitým, ne-li hlavním obsahem svatebních smluv. Manželce poskytoval manžel za věno obvěnění. Manželka mohla disponovat s věnem a obvěněním pouze v případě, že manžel zemřel. Rozsah a charakter věna se lišil podle sociálního statutu snoubenců. V 16. a 17. století v poddanské rodině nepředstavovalo věno žádnou větší částku. Svůj přínos dostávala nevěsta až po smrti rodičů, když se jejich majetek dělil mezi děti. Význam věna výrazně vzrostl od druhé poloviny 18. století. Ohled na věno se stával zejména u dědiců hospodářství hlavním hlediskem při výběru nevěsty.²⁴⁵

Věno původně zahrnovalo jen movitosti. Ve starší době věno na vesnici představovalo hlavně dobytek, který byl nejcennější částí zemědělského inventáře, později peníze a teprve v 19. století nemovitosti. Základem ženichova přínosu byly především peníze, dobytek a

²⁴² KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 72, 73.

²⁴³ SIBETH, U. *Eherecht und Staatsbildung*. s. 86.

²⁴⁴ KLABOUCH, J. *Manželství*. s. 72, 73.

²⁴⁵ *Lidová kultura*. s. 1132.

někdy i nemovitosti, tedy pole a louky, které se však při nedělitelnosti gruntu vracely v případě jeho smrti k otcovu hospodářství. Termín vyplácení věna byl uveden ve svatebních smlouvách. Věno bylo splatné většinou hned nebo krátce po svatbě, někdy se také stanovila lhůta „do roka a do dne“. V době hospodářských krizí se věno splácelo po částech dlouhá léta. Otec nevěsty většinou předání věna podmiňoval odchodem současného hospodáře na výměnek. Věno se jako právní instituce udržela do roku 1950, kdy pozbylo právního významu, ale jako tradice přežívalo.²⁴⁶

Obvňení, neboli ženichův majetkový vklad do manželství určený nevěstě, bylo běžné v minulosti v českém zemském a městském právu, ale vyskytovalo se i v právu poddanském. Obvňení mělo zajistit manželku v případě vdovství. Výše byla určována násobkem věna. Ženich ani jeho rodiče však neměli povinnost obvňení poskytnout, na rozdíl od nevěsty a věna. Zvláštní význam obvňení byl v tom, že zlepšovalo postavení vdovy. Systém rovných dílů v dědictví stavěl vdovu na stejnou úroveň s ostatními dětmi, takže při velkém počtu dětí byl její vdovský podíl malý.²⁴⁷

Vybytí mohlo být splněno dvojím způsobem. První způsob bylo poskytnutí výbavy a uspořádání svatby mimo dědický podíl. A druhým způsobem byl podíl na rodinném majetku, který se do dědického podílu zahrnoval. Mohl mu buď odpovídat, to znamená, že dcera nebo syn byli zcela vyplaceni neboli vybyti. Také mohl být jen částí dědického podílu, jehož zbytek dostaly děti až při konečném majetkovém vypořádání. Právní podklad vybytí byl dán zemským a městským právem, z něhož vycházelo i právo poddanské, s ohledem na sociální status snoubenců. Od roku 1950 jde o dobrovolný úzus bez právního významu. Právo na vybytí patřilo mezi starobylé povinnosti rodičů vůči dětem, a to v době, kdy se oddělovaly od rodiny a přecházely do jiného rodinného společenství a začínaly samostatně hospodařit. Šlo tedy o materiální podporu do nového života. Způsob vybytí mezi poddanými stanovily vrchnostenské regule. Když rodiče zemřeli nebo odešli na výminek, povinnost vybytí přecházela na dědice usedlosti, u sirotek na poručníka nebo na nového majitele. Nárok na vybytí byl obsažen ve svatebních smlouvách nebo testamentech, které uchovaly různý způsob vybytí v jednotlivých regionech českých zemí.²⁴⁸

²⁴⁶ *Lidová kultura*. s. 1132.

²⁴⁷ TAMTÉŽ s. 666, 667.

²⁴⁸ TAMTÉŽ. s. 1162.

Boskovické svatební smlouvy jsem rozdělila do tří kategorií. První kategorie obsahuje smlouvy s nějakým druhem věna. Může jít o určitou peněžní částku nebo o předměty, u kterých peněžní hodnotu lze zjistit. Druhá kategorie je tvořena smlouvami, které obsahují věno, ale jeho přesná finanční hodnota nebyla vyjádřena, nebo nelze nijak dohledat. A třetí kategorie obsahuje smlouvy, ve kterých instituce věna jednoduše chybí.

Ve zkoumaných boskovických smlouvách 17. století dochází k zajímavé situaci. Peněžní hodnota, kterou lze označit jako věno, se objevuje pouze v některých svatebních smlouvách. Konkrétně se věno s peněžní hodnotou ve smlouvách z let 1600-1620 vyskytuje jen v osmi případech a v dalších dvou časových obdobích počet těchto věn ještě klesá. Mezi lety 1640-1660 i mezi lety 1680-1700 se pokaždé objevují jen dva zápisy, ve kterých můžeme najít věno s finanční částkou.

Jiná forma věna není v Boskovicích také příliš častá, v letech 1600-1620 šlo pouze o jeden případ. Ve smlouvách z let 1640-1660 se takovýchto věn vyskytuje šest a mezi lety 1680-1700 celkem 23. Není jasné, proč ze všech zkoumaných 208 svatebních smluv je tak podstatná část smlouvy, kterou věno bezpochyby představuje, ve 166 smlouvách vynechána. Můžeme také říct, že nějaký druh věna obsahuje 42 zápisů, což představuje 20% z celkového počtu 208 svatebních smluv.²⁴⁹ Tereza Siglová ve své práci odůvodňuje absenci věna po roce 1618 zchudnutím obyvatel za třicetileté války.²⁵⁰ Myslím ale, že tuto teorii na boskovické smlouvy nelze aplikovat, protože nevysvětluje velkou absenci věn do roku 1618.

Tabulka č. 17: Počet osob, u kterých se v boskovických svatebních smlouvách z let 1600-1620, 1640-1660 a 1680-1700 objevila instituce věna, výminek a manželských příslibení.

	POČET OSOB		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
věno	9	8	26
výminka	39	39	22
manželská příslibení	15	10	6

Majetková hodnota smluv je do jisté míry v Boskovicích zastoupena výminkami, které se vyskytují podstatně častěji než věno. Celkem 100 snoubenců se rozhodlo ponechat si část

²⁴⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

²⁵⁰ SIGLOVÁ, T. *Svatební smlouvy*. s. 38.

majetku pro svou vlastní potřebu, což představuje 24% z celkového počtu 416 nevěst a ženichů, kteří uzavírali svatební smlouvy.

Existují ale také smlouvy, ve kterých nebyla uvedena vůbec žádná majetková vyrovnání.²⁵¹ Zde si můžeme položit otázku, proč vlastně byly takové smlouvy do knihy svatebních smluv vůbec zapisovány, když neobsahovaly ani věno ani žádnou jinou zmínku, která by se týkala majetku nebo majetkového vyrovnání v případě smrti jednoho z manželů. Je pravděpodobné, že existoval nějaký jiný důvod, který novomanžele vedl k tomu, aby nechali svatební smlouvu vepsat do knihy. Ale jaký? Mohlo by jím být vzájemné vzdání majetku a také vzájemné přijetí manželů za dědice. Například „...*poctivou děvečku Alinu nevěstu, manželku svou budoucí, ihned od datum smluv těchto vykonaných do všeho svého statečku, který tak z požehnání pána Boha všemohoucího po svých rodičích má, neb by jemu ještě jakýmkoliv způsobem a pravým nápadem buď po přátelích a neb jakýmkoliv jinším způsobem jinačeji přišel a připadl, za mocnou hospodyní a pravou dědičku činí a přijímá...*“²⁵²

Podle Michaely Hrubé se nízký počet dochovaných svatebních smluv v českých předbělohorských městech odvozuje od faktu, že značná část snoubenců k uzavření svatební smlouvy jednoduše nepřistoupila, nebo ji nevložila do městských knih. V městských knihách se tak především ocitaly smlouvy, které ošetřovaly nějakou nestandardní situaci, kterou představoval například nerovný svazek, sňatky vdov a vdovců, nebo problematická majetková situace.²⁵³

Ve smlouvách Kutné Hory nenašla Pavla Nácovská zmínky o věnech ve všech případech v takové podobě, aby je byla schopná statisticky zpracovat. Šlo o smlouvy, ve kterých byla instituce věna buď zcela opomenuta, nebo o smlouvy, ve kterých bylo věno rozepsáno do jednotlivých předmětů, a to znemožnilo určit celkovou peněžní hodnotu věna. K této situaci došlo ve 157 smlouvách z celkového počtu 259 svatebních smluv. Konkrétně se věno s peněžní hodnotou v kutnohorských svatebních smlouvách objevilo u 361 snoubenců. Ostatními druhy věna a výminkami se autorka podrobněji nezabývá. I přesto je jasné, že na

²⁵¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*.

²⁵² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 7. Smlouva mezi Bartoněm Panenkou řemesla kovářského města Benešova a poctivou děvečkou Alinou, dcerou vlastní nebožtíka pana Urbana Volinka, uzavřená dne 13. září 1655.

²⁵³ HRUBÁ, M. Sňatek. s. 23, 24.

rozdíl od boskovických svatebních smluv, se v těch kutnohorských věno objevuje nepoměrně častěji.²⁵⁴

IV. 2 SMLOUVY S INSTITUCÍ VĚNA

V boskovických svatebních smlouvách se mezi lety 1600-1620 vyskytovalo věno pouze v případě, že otec ženicha chtěl poskytnout synovi, popřípadě oběma novomanželům, nějakou peněžní hotovost do začátku, nebo jim chtěl nějakým jiným způsobem pomoci. Proto se také věno vždy označovalo termínem „pomoc“.²⁵⁵ Například: „...*na živnost a na hospodářství pomoci 20 rýnských hotových učiniti a dáti připověděl...*“.²⁵⁶ Mezi lety 1640-1660 se věno v zápisech nejčastěji označovalo termínem „odvádí“, „zakazuje se“, „zadává“, „pouští“ a „postupuje“. Poslední dva termíny se používaly v případě, že se jeden z rodičů rozhodl manželům dát grunt k užívání.²⁵⁷ Například: „...*co se dotěže gruntu v dědině Lhotě, kterýžto Anna mateř jeho až do tohoto času ve svém užívání měla, témuž Václavovi synu jejímu pouští a v jeho užívání postupuje...*“.²⁵⁸ Ve svatebních smlouvách z let 1680-1700 se nejčastěji setkáváme s termíny „zakazuje“, „postupuje“, „zadává“, „připovídá“ a také „věnuje“, což dříve nebyl úplně obvyklý termín. Ve svatebních smlouvách ho můžeme najít například v této podobě: „...*totiž jednu krávu, 6 kusů ovčího dobytka a šest rýnských peněz z milosti křesťanské milostivé věnovati chce...*“.²⁵⁹

Naproti tomu v Kutné Hoře se výrazy, které vyjadřovaly vybavení dcery do manželství, odlišovaly od výrazů, které označovaly vybavení syna. Pro vybavení syna se mohl vyskytnout termín „pomoc“, také „věno“ nebo „věniti“. Hodnota, kterou do manželství

²⁵⁴ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 49, 50.

²⁵⁵ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*. Podle Pavly Nácovské je právě označení „pomoc“ typické pro věna ženichů. Viz NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 48.

²⁵⁶ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 359. Smlouva mezi Vavřincem krejčím z Rozsoch a Mandalenou, zůstalou vdovou po nebožtíku Janovi Tichým jinak Nadívaným, uzavřená dne 27. ledna 1609.

²⁵⁷ Stejně jako v případě svatebních smluv, které zkoumala Adéla Smržová.

²⁵⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 375, 376. Smlouva mezi Václavem Plichtou ze Lhoty Rapotiny, a poctivou děvečkou Salomenou, dcerou po nebožtíku Janovi, mlynáři mladkovským, uzavřená dne 11. února 1659.

²⁵⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 284, 285. Smlouva mezi Pavlem vlastním synem Jakuba Buchtového s Aničkou, dcerou po nebožtíku Janovi Pokorným z Malenovic, uzavřená dne 25. června 1680.

přinášel ženich, nebyla v žádné kutnohorské smlouvě přesně pojmenována. Jako protihodnotu manžel ženě „urukuje“ za určitou sumu, nebo jí ji „věnuje“ nebo „obvěňuje“. Nejčastěji se objevuje, že muž „zjistil“, „zaručil“, „vručil“ jistou hodnotu. Jde zde vždy o obvěnění.²⁶⁰

Mezi výrazy, které pojmenovávaly vybavení dcery, se řadilo „věno“, „výprava“ nebo i „pomoc“ jako u synů. Vybavení dcery ale nemuselo být označeno žádným termínem a bylo nahrazeno výčtem předmětů, které přinášela do sňatku. V případě kutnohorských svatebních smluv přinášela žena do domácnosti nejčastěji „vejpravu“ anebo „vejchystu“. Oba termíny vyjadřovaly totéž co pojem výbava. „Vejprava“ i „vejchysta“ neměly ve svatebních smlouvách formu peněžitého daru, ale určitého množství věcí konkrétní finanční hodnoty. Pokud nevěsta přinášela do manželství nějakou peněžní hotovost, nebyl v tomto případě použit žádný zvláštní termín, ale tato skutečnost byla ve smlouvě náležitě zdůrazněna.²⁶¹

Podobné termíny, které označovaly věno v Kutné Hoře, se objevují i v Hořepníku. Žena do manželství nejčastěji vstupovala s „vejpravou“, pouze ojediněle se vyskytuje termín „věno“. V ostatních svatebních smlouvách se neobjevuje žádné označení, ale pouze jen výčet toho, s čím žena přicházela. Přesný název hodnoty, se kterou do manželství vstupoval muž, nebyl uveden v žádné smlouvě. Ženich nevěstě nejčastěji jako protihodnotu „věnuje“ nebo „se zakazuje“ za určitou peněžní či věcnou sumu. Adéla Smržová se také setkala s termíny „zadává“, „přislíbil“ a „postupuje“. Posledně jmenované označení většinou znamenalo, že otec přenechává svému synovi nebo dceři např. dům nebo řemeslo k užívání.²⁶²

Je jasné, že díky ne příliš častému výskytu věna v boskovických svatebních smlouvách nelze vytvořit žádné přesvědčivé závěry. Na rozdíl od svatebních smluv z let 1600-1620 bylo v následujících dvou časových obdobích věno často složeno z několika různých „položek“. Například ve smlouvě mezi Jiříkem Vejvodou a Annou, dcerou pana Jana Fialy, která byla uzavřena v roce 1693, věnuje otec nevěsty manželům dobytek a do roka také živnost: „...zakazuje se pan otec že chce k lepšímu obživení při příštím času sv. Václava jednu krávu a tři ovce v plnomocenství odvésti...Jiřík zeť hospodářem domu toho v roce zůstatí má...“.²⁶³ Proto jsem se rozhodla, že jednotlivé „položky“ budu brát v úvahu v následujících kapitolách odděleně. Nicméně můžeme říct, že ve zkoumaných boskovických svatebních smlouvách 17. století bylo věno nejčastěji vyjádřeno movitým majetkem. Konkrétně se nejčastěji jedná o

²⁶⁰ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 48, 49.

²⁶¹ TAMTÉŽ. s. 48,49.

²⁶² SMRŽOVÁ, A. Hořepničtí měšťané. s. 34, 35.

²⁶³ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 101, 102. Smlouva mezi Jiříkem Vejvodou, sládkem městským boskovským, a Annou, dcerou pana Jana Fialy, uzavřená dne 27. ledna 1693.

dobytek, ovce a koně, kteří byli součástí celkem 15 věn. Ve 13 věnech se objevuje nemovitý majetek, tedy grunt, a 12 věn pak bylo vyčísleno nějakou peněžní částkou. Velice zajímavý je ovšem fakt, že v Hořepníku, kde se dochovalo 36 svatebních smluv, byla o věně zmínka u všech 72 osob. A v Boskovicích, z celkového počtu 208 svatebních smluv, se věno objevuje pouze u 43 ze 416 zúčastněných osob, což představuje pouze 10%. V některých smlouvách se dokonce vyskytly podmínky, za kterých mělo být věno vyplaceno. Šlo o dvě smlouvy, ve kterých otec podmínil předání věna tím, že si novomanželé koupí svůj vlastní grunt (viz další kapitola). A šlo také o jeden zápis, ve kterém se otec rozhodoval, zda věnuje novomanželům peníze, nebo vlnu (viz další kapitola). Ve všech těchto situacích jsem se rozhodla přihlídnout k finanční hodnotě a zahrnula ji do statistiky a tabulky, jakoby se otec rozhodl dát novomanželům peníze. K této situaci ovšem docházelo jen u svatebních smluv z let 1600-1620, v ostatních dvou časových obdobích se tyto podmínky již nevyskytovaly.²⁶⁴

IV.2.1 Věno s peněžní hodnotou

Věno vyčíslené nějakou peněžní částkou se v Boskovicích mezi lety 1600-1620 objevilo celkem osmkrát a vždy se udávalo ve zlatých rýnských. Jeho hodnota se pohybovala od pěti do třiceti zlatých rýnských (tabulka č. 18).²⁶⁵ Zde se opět nabízí srovnání s Hořepníkem, kde výše věna dosahovala až 500 zlatých rýnských.²⁶⁶ Mezi lety 1640-1660 se ve svatebních smlouvách objevilo věno s určitou peněžní částkou jen ve dvou případech. V jednom ze zápisů věnuje otec ženicha manželům 100 zlatých rýnských a v druhém daruje novomanželům opět otec ženicha 30 širokých tolarů. A stejně tak se ve smlouvách z let 1680-1700 vyskytly opět jen dva zápisy, které obsahují věno vyčíslené peněžní částkou. V jedné ze smluv darovala vrchnost nevěstě mimo jiné šest zlatých rýnských,²⁶⁷ a ve druhé smlouvě pak věnoval otec ženicha manželům 50 tolarů (viz tabulka č. 18.).

²⁶⁴ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

²⁶⁵ Zlatý rýnský byl poprvé ražen roku 1383 na základě dohody mezi rýnskými kurfiřty. U nás byly zlaté rýnské v oběhu po několik století. In POŠVÁŘ, Jaroslav. *Měna v českých zemích: (od 10. do počátku 20. století)*. Opava 1962.

²⁶⁶ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 39-42.

²⁶⁷ „... paní paní vrchnost milostivá a dědičná za její věrné a poslušné služby... totiž jednu krávu, 6 kusů ovčích dobytka, a šesti rýnských peněz z milosti křesťanské milostivě věnovati chce...“ SOKA Blansko, AM Boskovice.

Ve smlouvách z let 1600-1620 jsem se dočetla také zajímavé okolnosti, které předávání věna doprovázely. Například v jedné smlouvě se otec rozhodl, že snoubencům dá buď pět zlatých rýnských, nebo kámen²⁶⁸ vlny.²⁶⁹ V jiné smlouvě bylo věno v celkové hodnotě osmi zlatých rýnských rozděleno na roční splátky po dvou rýnských - „... každoročně po 2 rýnských až do vyjití osmi rýnských dáti se zamluvil...“.²⁷⁰ Další zajímavost jsem objevila ve smlouvě, ve které otec slíbil dát novomanželům věno 15 zlatých rýnských pouze v případě, že si koupí svůj vlastní grunt. V případě, že si novomanželé grunt nekoupí, otec jim slíbil, že budou moci bydlet v jeho domě a také že jim bude poskytovat stravu.²⁷¹ Něco podobného se vyskytuje ještě v jedné svatební smlouvě, ve které otec synovi přislíbil dát deset zlatých v případě, že si koupí svůj vlastní grunt, ale také udává, že novomanžele „neodlučuje“ ze svého statku.²⁷² V další smlouvě bylo věno opět rozděleno do několika splátek. Otec slíbil poskytnout novomanželům věno deseti zlatých rýnských na koupi koně, a to ve lhůtě čtyř neděl. Dále přislíbil dát dalších pět zlatých na počátku nového roku a o Vánocích ještě dalších deset zlatých rýnských - „... tomuž Václavovi synu do živnosti od datum smluv těchto ve 4 nedělích 10 rýnských k tomu ku pomoci na koně. V nový 5 rýnských a o Vánocích příštích vše léta tohoto 10 rýnských daruje...“.²⁷³

Knihy svatebních smluv, fol. 284, 285. Smlouva mezi Pavlem vlastním synem Jakuba Buchtového a Aničkou, dcerou po nebožtíku Janovi Pokorným z Malenovic, uzavřená dne 25. června 1680.

²⁶⁸ Kámen měl váhu 20 liber. Libra je stará váhová jednotka různé velikosti. Česká libra váží asi ½ kilogramu. Viz <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>, 13.1.2008.

²⁶⁹ Viz SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 124. Smlouva mezi Janem Kmentem z města Prostějova namístě Václava syna jeho, a Markytou zůstalou vdovou po nebožtíku Václavovi Kulhánkovým, uzavřená dne 12. listopadu 1613.

²⁷⁰ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 202. Smlouva mezi Mikulášem, synem Václava Karáska Mazáče a Kunou, vdovou zůstalou po nebožtíku Mikulášovi Kalikovým, uzavřená dne 21. ledna 1620.

²⁷¹ „... při sobě v domě svém do vůle jich bytu a vychování na svůj vlastní groš přiti a je stravou opatrovatí, jestližeby se pak jemu živnůstka a grunt koupiti natrefila, že jemu na závdavek 15 R pomoci učiniti a na hotové dáti chce...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 236. Smlouva mezi Tomášem Janochovým a Kateřinou, dcerou nebožtíka Václava Hrbáčka, uzavřená dne 12. února 1613.

²⁷² „... Janovi synu svému kdyžby sobě grunt koupiti chtěl 10 R hotových dáti chce. A mimo tu pomoc že jeho od statečku svého neodlučuje ...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 119. Smlouva mezi Janem Derkovým a Dorotou dcerou nebožtíka Víta mlynáře, jinak Sadílka, uzavřená dne 16. listopadu 1610.

²⁷³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 363. Smlouva mezi Janem Lojkem z Vážan na místě Václava syna svého a p.p.p. namístě Kateřiny pozůstalé vdovy po nebožtíku Blažkovi Jalovým, uzavřená dne 2. února 1615.

V ostatních dvou časových obdobích se takovýto druh podmínek, za kterých bylo věno darováno, již nevyskytuje. Ale velmi často ve smlouvách hned za věnem následuje výminka, kterou si rodiče buď pro sebe ponechávají část majetku, nebo si také často vymínají dožít na gruntě, který právě předali novomanželům. Rodiče také často v těsné návaznosti na věno ukládají manželům povinnost postarat se o sourozence. Konkrétně to mohlo znamenat povinnost poskytnout sourozencům „vejpravu“, nechat jim sepsat svatební smlouvu, nebo jim předat nějaký movitý majetek. Například ve svatební smlouvě z roku 1659 mezi Václavem Plichtou ze Lhoty Rapotiny a Salomenou daruje matka ženichovi grunt a hned poté následuje informace, že ženich má povinnost dát své sestře v případě, že se vdá, krávu a jalovici, a nechat jí sepsat svatební smlouvu - „...co se dotejče gruntu v dědině Lhotě, kterýžto Anna mater jeho až do tohoto času ve svém užívání měla, témuž Václavovi synu jej pouští a v jeho užívání postupuje, majíce pak týž Václav Plichta vlastní svou sestru Kateřinu, kdyžby s jistým podvolením vrchnosti naší milostivé k provdání přišla, bude ji povinnen jednu krávu a jalovici vydati, a smlouvu svatební učiniti dle možnosti...“²⁷⁴

V hořepnických svatebních smlouvách se vždy vyskytuje nějaký druh věna. Z celkového počtu 72 zúčastněných osob bylo věno vyjádřeno peněžní hodnotou u 42 osob. Finanční hodnota věna byla vyjádřena v míšeňských kopách a později ve zlatých rýnských. Autorka analýzy těchto smluv sjednotila měnu na zlaté rýnské. Nejnižší částku představovalo 5 zlatých a 50 krejcarů, která se vyskytla hned u čtyř osob. Do rozmezí 101 a více zlatých spadalo osm osob (např. 300 rýnských přinášely do manželství hned tři osoby). Vůbec nejvyšší peněžní hodnou představovalo 500 zlatých rýnských, které se objevily v jedné svatební smlouvě. Nejčastěji se vyskytovala částka 50 zlatých rýnských, a to nejméně v osmi případech. Ze všech čísel, která vyjadřují hodnotu věna, tvoří nadpoloviční většinu násobky pěti.²⁷⁵

V kutnohorských svatebních smlouvách se také vyskytuje věno, které bylo cenově ohodnoceno. Výše věna byla ve většině případů udána v kopách českých grošů, ojediněle se vyskytly míšeňské groše a v jednom případě tolar. V německé svatební smlouvě bylo věno vyjádřeno v guldenech (tedy ve zlatých). Nejnižší částka, která se ve smlouvách objevovala, měla hodnotu dvou kop českých grošů. Nejfrekventovanější částkou bylo 50 kop českých grošů a vůbec nejvyšší věno představovala částka 500 kop českých grošů. Průměrná výše

²⁷⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 375, 376. Smlouva mezi Václavem Plichtou ze Lhoty Rapotiny, a poctivou děvečkou Salomenou, dcerou po nebožtíku Janovi, mlynáři mladkovským, uzavřená dne 11. února 1659.

²⁷⁵ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 39-42.

věna se pohybovala okolo 64 kop českých grošů.²⁷⁶ 65% všech kutnohorských svatebních smluv, ve kterých byla zmiňována konkrétní výše věna, vykazuje rovnost mezi hodnotou, kterou žena přináší do manželství, a hodnotou, kterou dostane od manžela jako obvěnění. Zbývajících 35% tvořily smlouvy, ve kterých každý ze snoubenců vstupuje do manželství s odlišnou peněžní hodnotou. Hlavní příčinou této nerovnosti byla v polovině případů okolnost, že šlo o sňatek vdovce s pannou nebo vdovy s poctivým mláďencem.²⁷⁷

Pro zajímavost jsem provedla srovnání věn ze zkoumaných boskovických smluv 17. století, věna ze svatebních smluv z Hořepníku a také věna ze smluv z Kutné Hory. Nejprve jsem ovšem musela převést měnu vyskytující se v boskovických svatebních smlouvách mezi lety 1640-1660, mezi lety 1680-1700 a také měnu objevující se ve svatebních smlouvách v Kutné Hoře. V případě boskovických smluv jsem převáděla tolary na zlaté rýnské,²⁷⁸ a v případě Kutné Hory pak kopy českých grošů na zlaté rýnské.²⁷⁹ Nejnižší hodnota věna v Boskovicích mezi lety 1600-1620 představovala částku pěti zlatých rýnských. Mezi lety 1640-1660 to byla částka 20 zlatých rýnských a mezi lety 1680-1700 pak šest zlatých rýnských. Věno v Hořepníku se od této částky příliš nelišilo, jednalo se o pět zlatých rýnských a 50 krejcarů. Nejmenší peněžní hodnota věna v Kutné Hoře byla překvapivě vůbec nejvyšší, tedy čtyři zlaté a 36 krejcarů.²⁸⁰ V případě nejfrekventovanějších částek se v boskovických svatebních smlouvách mezi lety 1600-1620 nejčastěji objevovaly hodnoty deseti a dvaceti zlatých rýnských. V dalších dvou časových obdobích, tedy mezi lety 1640-1660 i mezi lety 1680-1700, nemůžeme nejfrekventovanější peněžní částku určit, protože se pokaždé věno vyskytlo jen ve dvou zápisech. Naproti tomu v Hořepníku pak tato částka dosáhla 50 zlatých rýnských a v Kutné Hoře 115 zlatých rýnských. Nejvyšší věno vyjádřené finanční hodnotou představovala v Boskovicích v letech 1600-1620 částka 30 zlatých rýnských, v letech 1640-1660 se jednalo o částku 100 zlatých rýnských a v letech 1680-1700 nejvyšší peněžní hodnotu představovala částka 25 zlatých rýnských. V Hořepníku bylo nejvyšší věno vyjádřeno 500 zlatými rýnskými a v Kutné Hoře pak 1150 zlatými rýnskými. Je

²⁷⁶ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 51, 52.

²⁷⁷ TAMTÉŽ s. 53.

²⁷⁸ V boskovických svatebních smlouvách z let 1640-1660 jsem převáděla tolary na zlaté rýnské v poměru 3:2, a ve smlouvách z let 1680-1700 jsem převáděla tolary na zlaté rýnské v poměru 2:1. Viz VOREL, Petr. *Od českého tolaru ke světovému dolaru: zrození tolaru a jeho cesta v evropském a světovém peněžním oběhu 16.-20. století*. Praha 2003. s. 120-125. ISBN 80-86182-71-1

²⁷⁹ Poměr mezi kopami českých grošů a zlatými rýnskými je 1: 2,3.

²⁸⁰ Jeden zlatý rýnský = 60 krejcarů

zajímavé, že Boskovice ve výši věna zaostávaly jak za královským městem Kutnou Horou, tak překvapivě i za malým poddanským městečkem Hořepníkem.²⁸¹

Tabulka č. 18: Výše věna v boskovických svatebních smlouvách z let 1600-1620, 1640-1660 a 1680-1700 ve zlatých rýnských a jejich četnost

VÝŠE VĚNA	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
5	1	0	0
6	0	0	1
8	1	0	0
10	2	0	0
15	1	0	0
20	2	1	0
25	0	0	1
30	1	0	0
100	0	1	0
celkem osob	8	2	2
celková výše věna	88	120	31
PRŮMĚRNÁ VÝŠE VĚNA	11	60	15,5

IV.2.2 Věno bez peněžní hodnoty

Mezi boskovickými smlouvami z let 1600-1620 se vyskytla pouze jedna smlouva, ve které bylo uvedeno věno obsahující nemovitý majetek. Jednalo se o smlouvu mezi Václavem, synem Martina Říhovýho, a Annou, dcerou Vavřince Kováře. Z textu vyplynulo, že otec ženicha poskytl novomanželům část pole k užívání (tabulka č. 19). „... *Při konání smlouvy*

²⁸¹ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 39-42., NÁCOVSKÁ, P. *Svatební smlouvy*. s. 51-53., SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

*této svatební Martin Říhů místo pomoci témuž Václavovi synu svému kus poli ... k Hodiškám jdoucí ... k užívání bez všelijaké překážky pustil a oddal...*²⁸²

Ve svatebních smlouvách z let 1640-1660 můžeme najít již o něco více zápisů, které obsahují věno s movitým či nemovitým majetkem. Jedná se celkem o šest svatebních smluv. Ve čtyřech z nich se můžeme dočíst, že matka nebo otec věnují manželům grunt. V jednom z těchto zápisů pak grunt přešel na nové majitele až za rok - „... *po dni a po roku zběhlém však s vůlí a vědomím vrchnosti své milostivé svému synu Pavlovi grunt svůj pustiti a odvésti chce přípověd učinil...*“²⁸³ V dalších dvou zápisech představovalo věno dobytek, který v jednom případě otčím nevěsty a v druhém pak otec ženicha manželům věnuje. Konkrétně ze smlouvy mezi Janem, synem Stanislava Zkožovskýho, a Markytou, dcerou po nebožtíku Václavu Prášilovi z roku 1656 se dozvídáme, že manželé dostali dvě krávy a 10 ovcí - „... *Pavel Stárek otčím mladé panny nevěsty dle poručenství otce jejího 2 krávy dojný a 10 kusů dobytka ovčího z lásky na těchto smlouvách svatebních k jejich společnému užívání odvádí...*“²⁸⁴ A v dalším zápise pak daroval otec ženicha manželům jeden kus hovězího (viz tabulka č. 19).²⁸⁵

V letech 1680-1700 došlo opět ke zvýšení počtu svatebních smluv, ve kterých můžeme najít věno vyjádřené movitým nebo nemovitým majetkem. Tento druh věna se vyskytl celkem 40krát.²⁸⁶ Součástí věna v tomto období byl nejčastěji hovězí dobytek, se kterým se setkáváme v 11 zápisech. Jejich počet se pohybuje od jednoho do dvou kusů. Dále ve smlouvách rodiče často darují manželům grunt k užívání. K tomuto došlo celkem v devíti případech, ve čtyřech zápisech pak bylo ustaveno, že grunt přejde na manžele až za rok od

²⁸² SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 362. Smlouva mezi Václavem, synem Martina Říhovýho a Annou, dcerou Vavřince Kováře, uzavřená dne 12. listopadu 1613.

²⁸³ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 276, 277. Smlouva mezi Pavlem, vlastním synem Jana Kopřivy souseda dědiny Lhoty Rapotiny a Magdalenou, vlastní dcerou nebožtíka Havla Špačka, uzavřená dne 20. ledna 1660.

²⁸⁴ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 144, 145. Smlouva mezi Janem, synem Stanislava Zkožovskýho řemesla zámečnického s poctivou pannou Markytou, vlastní dcerou nebožtíka dobré paměti Václava Prášila, uzavřená dne 20. února 1656.

²⁸⁵ „...*I také Havlovi, synu svému jeden kus dobytka hovězího jalového, při svatém Martinu léta tohoto 1658 do jeho živnosti zadává...*“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 146, 147. Smlouva mezi Havlem, vlastním synem Jana Randule, z dědiny Ludíkova, s poctivou děvečkou Annou, dcerou nebožtíka Jakuba Halamy, uzavřená dne 3. února 1658.

²⁸⁶ Jak už jsem dříve napsala, některé věno bylo složeno z více „různých položek“, a proto je budu brát v úvahu odděleně.

uzavření svatební smlouvy. V šesti zápisech se rodiče rozhodli živit manžele, ve všech případech pak byla tato pomoc omezena na jeden rok. Například: „...*Však nicméně pan otec jeho se v tom zakazuje, že jich chce při sobě na svém chlebě do roku a do dne přechovati...*“.²⁸⁷ Dále mohli být součástí věna ovce, koně a také sele. Ovce se objevují ve třech zápisech a manželům byly předány tři, šest a sedm ovcí. Koně můžeme najít ve dvou smlouvách a sele pak v jedné svatební smlouvě. Mimo to se setkáváme s věnem v podobě části pozemku, nábytku, pluhu a podílu na domě. Pokaždé se tak stalo v jedné svatební smlouvě (viz tabulka č. 19). Ve dvou zápisech rodiče nabídli manželům pomoc „...*Pan otec panny nevěsty slibuje jestli upřímnou dětinskou lásku k němu prokazovati budou, že před nimi svou otcovskou lásku a příznivou ruku zavřítí nechce, nýbrž všelijakou pomocí přispěti...*“.²⁸⁸

TABULKA č. 19: Přehled druhů věn a jejich četnost ve svatebních smlouvách z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700.

DRUH VĚNA	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
peněžní částka	8	2	2
grunt	0	4	9
pole, zahrada	1	0	1
hovězí dobytek	0	2	11
ovce	0	1	3
sele	0	0	1
koně	0	0	2
nábytek	0	0	1
pluh	0	0	1
podíl na domě	0	0	1
pomoc	0	0	2
výživa manželů	0	0	6

²⁸⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 179, 180. Smlouva mezi Janem Mazáčem a Marynou, vdovou pozůstalou po nebožtíku Jírovi kovářovi, uzavřená dne 10. července 1691.

²⁸⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 175, 176. Smlouva mezi Jakubem, synem nebožtíka Vavřince Slouky, řemesla pekařského, a Marianou, vlastní dcerou Jana Pelikána tehdejšího zahradníka, uzavřená dne 11. října 1690.

V kutnohoských svatebních smlouvách, ve kterých bylo věno uvedeno, ale nebyla známá jeho peněžní hodnota, šlo o výčet jednotlivých předmětů, které snoubenci do manželství přinášeli. Manželky s sebou přinášely zejména šaty, ložní prádlo, nádobí, šperky a dobytek, u manželů se ve smlouvách objevil dům, šaty po předešlé manželce a dokonce i starý stav. Tento způsob zaznamenání věna však nebyl v Kutné Hoře příliš častý a sama autorka ve své práci poznamenává, že se s tímto věnem setkala v tak nízkém počtu, že by bylo nesmyslné vytvářet širší závěry.²⁸⁹ Můžeme si ale všimnout, že některé druhy věna jsou stejné jak v boskovických, tak v kutnohorských svatebních smlouvách. Například ložní prádlo, dobytek nebo dům.

V Hořepníku se otec nevěsty často zavazoval k vydání „vejpravy“, tedy k povinnosti vystrojit svatbu. Ze smluv vyplynulo, že má být „*podle své možnosti*“, „*dle své vážnosti*“, „*slušná*“ atd. Žena s sebou mohla dále do manželství přinášet například šaty, nábytek, obilí a také dobytek (nejčastěji to byly ovce, krávy, jalovice, ale nikdy ne koně). Počet kusů dobytka se nejčastěji pohyboval od tří do pěti, maximálně deset kusů.²⁹⁰ Zde se nabízí srovnání s boskovickými svatebními smlouvami, ve kterých mohl být součástí věna také dobytek, a i koně. Naopak šaty, nábytek a obilí se nevyskytovalo příliš často. Obilí bylo v Boskovicích spíše součástí výminek.²⁹¹

V Hořepníku museli oba manželé také čekat na dědický podíl po rodičích. Muž v některých případech poskytoval ženě dům, pole nebo louky, dále do manželství přinášel často také dobytek, maximálně osm kusů. Jako součást přínosu se také uvádělo řemeslo, kterému se vyučil a které bylo v některých smlouvách ohodnoceno určitou částkou.²⁹²

²⁸⁹ NÁCOVSKÁ, P. Svatební smlouvy. s. 50, 51.

²⁹⁰ SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 36- 39.

²⁹¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*,

²⁹² SMRŽOVÁ, A. *Hořepničtí měšťané*. s. 36- 39.

IV. 3 SMLOUVY S VÝMINKAMI

V Boskovicích ve zkoumaných obdobích 17. století nebyla instituce věna zmiňována u 89,7% snoubenců z celkového počtu 416 zúčastněných osob. Konkrétně nebylo věno mezi lety 1600-1620 ve smlouvě zapsáno u 94,6% z celkového počtu 166 snoubenců, mezi lety 1640-1660 se věno nevyskytuje u 93% z celkem 114 snoubenců a mezi lety 1680-1700 nebylo věno ve svatebních smlouvách uvedeno u 81% z celkového počtu 136 zúčastněných osob. Majetek v těchto smlouvách mohl být zmiňován buď formou výminek, nebo formulacemi „připověděl“, „uvolil“, zamluvil“ nebo „podvolil“.²⁹³ Například: „... *zamluvil se, že to dědítko po nebožtíku Kryštofovi barvíři zůstale při sobě do zrostu jako své vlastní opatrovati a je chrániti chce...*“.²⁹⁴ A nebo se novomanželé v některých svatebních smlouvách majetkem nezabývali vůbec. V těchto smlouvách, stejně jako v ostatních, se alespoň vyskytuje formulace, kterou nejdříve manžel přijímal ženu do svého statku a stejný příslib učinila později ve smlouvě i manželka. Například „...*Prohlašující se přitom, že ji do všeho a všelijakého statečku kterýžkoli má, a neb což by jí ještě buď po přátelích a neb jakýmkoli nápadem spravedlivým připadlo a přináleželo, přijímá za mocnou hospodyni a dědičku pravou...*“.²⁹⁵ Těmito vzájemnými sliby došlo ke spojení majetku obou manželů a bylo zajištěno hospodaření na statku pro pozůstalého partnera v případě smrti druhého z nich. Také byl zabezpečen pro pozůstalého bezproblémový přístup ke všem právům ke statku.

V některých případech mohla formulace zahrnovat také děti, například „...*manželku svou do všeho svého statečku kterýžkoli má, a neb ještě jakýmkoli způsobem a nápadem spravedlivým z požehnání a z propůjčení Božího míti by mohl a bude, v rovnej díl, dítek svých od datum smlouvy této přijímá...*“.²⁹⁶ Tímto manžel zajistil (samozejmě tuto formulaci používaly ve smlouvách i manželky) rozdělení svého majetku po smrti mezi svoje děti a manželku. V některých smlouvách se objevuje také dodatek, že v případě, že manželé

²⁹³ Těmito formulacemi se více zabývám v další podkapitole IV.4 Manželská příslibení

²⁹⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 118. Smlouva mezi Honzem Besem barvířem pláten, a Barborou zůstalou vdovou po nebožtíku Kryštofovi Barvíři, uzavřená dne 14. září 1610.

²⁹⁵ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 118. Smlouva mezi Honzem Besem, barvířem pláten a Barborou zůstalou vdovou po nebožtíku Křištofovi Barvíři, uzavřená dne 14. září 1610.

²⁹⁶ Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 317. Smlouva mezi Šimonem Krejčářem a Annou dcerou nebožtíka Jakuba Traple, uzavřená dne 10. února 1609.

nebudou mít žádné děti, celý statek zdědí pozůstalá manželka nebo manžel. Například „... jestližeby pak žádných dětí nebylo, tehdy ona sama téhož statečku dědičkou aby byla...“.²⁹⁷

Svatební smlouvy v Kutné Hoře, ve kterých není věno vůbec zmiňováno, vyjadřovaly majetkové vyrovnání jen velmi stručně. Často se pak objevovaly například tyto formulace: „dává se se vši spravedlností“, „se vším statkem“, „bere na celý podíl“, nebo „slučuje svůj statek s jejím“. V těchto případech většinou následovala výminka.²⁹⁸ Smlouvy, ve kterých není věno vůbec zmiňováno, měly nejčastěji jednoduchý charakter a vyskytovaly se především u chudších poddanských usedlostí nebo měšťanů. Toto zjištění odhaduje Pavla Nácovská podle výše výminky, která většinou nepřevyšovala částku 30 kop grošů českých. Jen zcela ojediněle se vyskytovala vyšší částka, jako například 50, 60, nebo 100 kop grošů českých. V kutnohorských smlouvách bylo vyměňování nemovitého majetku spíše neobvyklé, ale i výminky týkající se movitého majetku se objevovaly jen zřídka, a to ještě výhradně u žen. Šlo především o oblečení, nádobí a ložní prádlo.²⁹⁹

Je třeba podotknout, že výminky se v boskovických svatebních smlouvách v průběhu 17. století vyskytují podstatně častěji než věno. Mezi lety 1600-1620 se k vyjmutí části majetku pro svou osobní potřebu rozhodlo 39 osob, tedy 23,5 % z celkového počtu 166 osob. V letech 1640-1660 si nechalo výminku vepsat do svatební smlouvy také 39 snoubenců, což představuje 34% ze 114 zúčastněných lidí. A mezi lety 1680-1700 se pro výminku rozhodlo 22 ze 136 snoubenců, tedy 16% ze všech snoubenců. Tato procenta sice nejsou nijak ohromující, ale v porovnání s procentuální hodnotou věna, kterou představovalo 5,4 % v letech 1600-1620, 7% v letech 1640-1660 a 19% v letech 1680-1700, jistě nezanedbatelné.

Mezi lety 1600-1620 si výminky pro svou potřebu častěji ponechávaly nevěsty, a to 26krát. V případě ženichů ke stejné situaci došlo celkem 13krát (tabulka č. 20). Rozdělení výminek v dalších dvou časových obdobích musím formulovat poněkud jinak. V těchto smlouvách totiž často vystupovali jako původci výminek i rodinní příslušníci snoubenců, nejčastěji se jednalo o jejich rodiče. Proto tyto výminky rozdělím podle toho, komu byla výminka směřována, tedy jestli se týkala nevěsty nebo ženicha. Ve svatebních smlouvách z let 1640-1660 byly výminky nejčastěji směřovány nevěstě, a to opět 26krát. Ženichů se týkaly výminky celkem 13krát. Konkrétněji, nejčastěji si něco vyměňovala nevěsta - ve 25 případech, a ženich - v 9 případech (viz tabulka č. 20). Mezi lety 1680-1700 došlo k poklesu četnosti

²⁹⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 196. Smlouva mezi Martinem Klatišem, mlynářem a Kateřinou, dcerou nebožtíka .Matěje Rozhona z dědiny Mladkova, uzavřená dne 26. srpna 1608.

²⁹⁸ NÁCOVSKÁ P. Svatební smlouvy. s. 49, 50.

²⁹⁹ TAMTÉŽ. s. 50, 51.

výmínek ve svatebních smlouvách. Vymiňovaný majetek týkající se nevěsty můžeme najít ve 12 zápisech a majetek týkající se ženicha pak v 10 případech. Nejčastěji byla původcem výmínek nevěsta, a to v sedmi zápisech. Vymiňovat si majetek mohla také matka ženicha - k tomu došlo ve čtyřech smlouvách, nebo ženich - ve třech svatebních smlouvách (tabulka č. 20). Také jsem se dočetla, že v jednom případě byl původcem výminky dokonce purkmistr: „...Však toto sobě pan purkmistr a úřad vymíňuje, majíce táž vdova tří dítek po nebožtíku svým manželu, aby oni od pozůstalosti a dědictví po nebožtíku otci svým... podle zápisů jak by se koliv nacházelo odepsány nebyly, přitom žádné vážně netrpěly, což se do dalšího ohledu pozůstavuje...“.³⁰⁰

Tabulka č. 20: Původci výmínek v boskovických svatebních smlouvách z let 1600-1620, 1640-1660 a 1680-1700 a jejich četnost

PŮVODCI VÝMINEK	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
nevěsta	26	25	7
matka nevěsty	0	1	2
otec nevěsty	0	0	1
bratr nevěsty	0	0	1
ženich	13	10	3
matka ženicha	0	2	4
otec ženicha	0	1	2
bratr ženicha	0	0	1
purkmistr	0	0	1
CELKEM VÝMINEK	39	39	22

Zjišťovala jsem, jaký rodinný stav náležel těm nevěstám a ženichům, kteří k vymíňování majetku přistupovali. Ve svatebních smlouvách z let 1600-1620 vstupovalo do druhého manželství ze všech 39 snoubenců 25 osob, přesněji 23 vdov a dva vdovci. U jedenácti mužů se ze smluv nedalo vyčíst, zda se jednalo o svobodné, nebo již nejméně

³⁰⁰ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 15, 16. Smlouva mezi Bernartem, vlastním synem slovnutného muže pana Jiříka Tröncze, měšťenína královského města Brna, a vdovou jménem Rozina po nebožtíku dobré paměti panu Václavovi Malíčkově, uzavřená dne 15. listopadu 1689.

jednou ženaté muže. Ženy pak byly ve třech případech sirotky.³⁰¹ Mezi lety 1640-1660 uzavíralo patrně druhé manželství celkem 17 vdov a pouze jeden vdovec. Výminky si pro sebe ponechávali také sirotci, konkrétně osm žen a dva muži. Do kategorie svobodných můžeme v tomto případě zařadit pouze sedm ženichů. V letech 1680-1700 se ve svatebních smlouvách jako původci výminek nejčastěji vyskytovaly opět vdovy, a to celkem v šesti případech, a pouze jedenkrát si část majetku pro sebe ponechal vdovec. Sirotci byli zastoupeni jednou ženou a dvěma muži.

Je tedy zřejmé, že výminky si nejčastěji nechali do svatebních smluv vepsat vdovy a také sirotci. Vdovy jistě z toho důvodu, aby zabezpečily své děti z předchozích manželství. Například ve svatební smlouvě Pavla Otoupala, komorníka a paní Kateřiny Kučerové, vdovy po Janovi Kučerovi, z roku 1651, si nevěsta vymíňuje pro dceru peřiny a prostěradla, popřípadě svatební smlouvu, a pro své dva syny pak výbavu, kdyby se oženili - „...*paní Kateřina nevěsta vymíňuje Markytě, dceři, 4 kusy peřin, 2 prostěradla a kdyžby k místu přišla, jí smlouvu svatební dle možnosti učiniti. Dvěma pak synům, totiž Janovi a Jakubovi, kdyžby také k voženění přišli, dle možnosti vejpravu učiniti...*“.³⁰² Sirotci si patrně výminky nechávali do svatebních smluv vepsat a smlouvy následně zapsat do knihy svatebních smluv z toho důvodu, aby nemohli o vymíněný majetek přijít, tedy, aby platnost smlouvy nemohla být nikým zpochybněna. Například ve smlouvě mezi panem Pavlem Longkem a Dorotou, dcerou nebožtíka Václava Srkalka, z roku 1655, si ženich pro sebe ponechává 30 rýnských - „...*okromě 30 rýnských, které sobě tak dobře jak pro manželku svou budoucí, a neb bratry a přátele své, na své svobodné a dobré vůli zanechává a vymíňuje...*“.³⁰³ Zajímavé je, že mezi lety 1640-1660 si často sirotci pro sebe vymíňovali nějakou peněžní částku, ale mezi lety 1680-1700 ve všech třech případech, ve kterých sirotci uváděli ve smlouvách nějakou výminku, se jednalo o dobytek, peřiny a povlečení, dále o záhony a obilí, a vždy byly určeny pro někoho jiného. Mohlo se jednat o sourozence, rodiče nebo děti. Například ve smlouvě

³⁰¹ Např. „... *panny nevěsty Lidmily, dcery zůstalé po nebožtíku dobré paměti Janovi Hrdým...*“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 156, 157. Smlouva mezi urozeným vladykou, panem Kašparem Voldem, a poctivou pannou Lidmilou, dcerou nebožtíka Jana Hrdého, uzavřená dne 25. února 1609.

³⁰² SOKA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 271, 272. Smlouva mezi Pavlem Otoupalem, komorníkem JM. a paní Kateřinou Kučerovou, vdovou po nebožtíku Janovi Kučerovi zůstalou, uzavřená dne 29. ledna 1651.

³⁰³ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 275, 276. Smlouva mezi panem Pavlem Longkem a poctivou pannou Dorotou, dcerou nebožtíka dobré paměti Václava Srkalka, uzavřená dne 2. února 1655.

mezi Tomášem Dokoupilem a Markytou, vdovou po rybáři, z roku 1692, si ženich vymíňuje předat sirotkům dědictví po jejich otci a v případě, že by uzavřeli manželství, slibuje jim dát také peřinu a prostěradla „...*Toto jsou ty vejměny nadepsaný- Tomáš sirotkům po nebožtíku Jírovi rybáři, co jejich otec v kšaftu odporučil, včas jejich potřeby vydati a vypraviti, podobně jednu svrchní peřinu a dvě prostěradla, když by se provdávala, vydati...*“.³⁰⁴

Je také zajímavé, že právě tyto formulace, týkající se opatrování dětí v případě, že by druhý z manželů zemřel, zaopatření a výživy nevlastních dětí, slibů dát děti studovat, poskytnout jim výbavu a svatební smlouvu, popřípadě jim předat část majetku, se v letech 1600-1620 řadily mezi tzv. manželská příslibení. Ale ve svatebních smlouvách z let 1640-1660, i ve smlouvách z let 1680-1700 je situace poněkud jiná. Pro výše popsané záležitosti se často používá termín „vymíňuje“, který je často spojen s dovětkem, že nevěsta nebo ženich budou něco „povinni udělat“. Na příklad ve smlouvě mezi Řehořem Zkožovským, řemesla zámečnického, a Verunou, dcerou Matěje Pelikána, zahradníka, z roku 1691 - „...*Toto jsou ty vejměny, že mateř sobě světničku při domě tom se nacházející... ve volný užívání do smrti své vymíňuje... Co se pak tejká druhých bratrů jeho svobodných a sestry jeho, když by k místu přicházely a v stav manželský vstupovati měli, bude povinnen Řehoř držitel domu dle možnosti své jim vejpravu svatební učiniti...*“.³⁰⁵ Je ale jasné, že kvůli termínu „vymíňuje“ musím tyto povinnosti zařadit mezi výminky, ne mezi manželská příslibení, kterými se budu zabývat v další kapitole.

V některých smlouvách docházelo k situacím, kdy si oba snoubenci ponechávali část majetku. Například ve smlouvě Daniela Píši a Kuny z roku 1614. Manžel si pro sebe ponechal částku 300 zlatých rýnských a manželka ho v tomto případě ještě překonala - vymínila si 1000 zlatých rýnských.³⁰⁶ K podobné situaci došlo mezi lety 1600-1620 ještě v dalších pěti smlouvách. Zajímavé je, že ze všech šesti smluv si ve čtyřech případech žena vymínila větší finanční částku než muž. Obecně lze říct, že si muži vymíňovali poměrně malé částky, nejčastěji to bylo do 100 zlatých rýnských, pouze jednou si muž vymínil částku 300 zlatých

³⁰⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 345, 346. Smlouva mezi Tomášem Dokoupilem a Markytou, vdovou rybářkou, uzavřená dne 1. července 1692.

³⁰⁵ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 315, 316. Smlouva mezi Řehořem Zkožovským, řemesla zámečnického, a Verunou, dcerou Matěje Pelikána zahradníka, uzavřená dne 11. září 1691.

³⁰⁶ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 116. Smlouva mezi Danielem Píšou a Kunou, uzavřená dne 15. března 1614.

rýnských. Dále si muži vymíňovali oblečení, dobytek, v jednom případě dědický podíl. U žen se objevovaly vyšší částky, včetně dvou případů částky 1000 zlatých rýnských. Ženy si také často ponechávaly stříbrné pásy, dobytek, ložní prádlo, pole, v jednom případě louku. Výminky se také mohly kombinovat, kromě peněžní částky si manželé vymíňovali i movitý a nemovitý majetek.

Mezi lety 1640-1660 si oba snoubenci vymíňovali část majetku celkem v pěti případech. Zde musím opět podotknout, že v tomto období i v období mezi lety 1680-1700 si výminky do svatebních smluv nechávali zapsat i rodinní příslušníci snoubenců, těmi se však budu podrobně zabývat až v další podkapitole. Celkově můžeme říct, že nejčastěji si snoubenci ponechávali pro svou vlastní potřebu peníze, dále pak dobytek a ložní prádlo. Ženy si vymíňovaly od pěti do 100 zlatých rýnských, a to podstatně častěji než muži. Ti zahrnovali do výminek od 5 do 40 zlatých rýnských. Je tedy patrné, že si ponechávali poměrně malé částky. Ženy si vymíňovaly ještě například stříbrné pásy, pole a v jednom případě také díl na domě. Muži si mohli vymínit například ještě zahradu nebo rok bydlení na gruntě rodičů.

Mezi lety 1680-1700 se ani v jedné svatební smlouvě nevyskytují výminky obou snoubenců. Klesl také počet výminek obsahujících určitou peněžní částku a naopak stoupla četnost výminek s určitým množstvím obilí. Výminky s určitou peněžní hodnotou můžeme najít jen ve dvou zápisech, v obou případech to byly výminky nevěsty, a jednalo se o částky šest a 30 zlatých rýnských. Nevěsta si v jednom případě ponechala ještě několik druhů nádobí, a také se objevují stříbrné pásy i ložní prádlo. Ženich si mohl vymínit například pole, několik záhonů nebo povinnost vyživovat svou matku. V obou časových obdobích můžeme najít kombinované výminky, tedy ty, které obsahují i více „položek“. Podrobněji se skladbou vymíňovaného majetku budu zabývat v další podkapitole.³⁰⁷

Otázkou je, pro koho byl majetek ze společného vlastnictví vyjmut. Ze smluv mezi lety 1600-16290 jsem se dozvěděla, že v naprosté většině byly výminky určeny jednoduše komukoliv. Například „... *pro manžela svého jako pro koho jiného 50 rýnských vymíňuje...*“.³⁰⁸ Těchto výminek bylo dohromady 29 z celkového počtu 39 výminek. Majetek byl také ponecháván pro děti (celkem sedmkrát), dále pro osobu, která si majetek vymíňovala a také pro další příbuzné. Ve smlouvách se jmenovitě píše o manželovi a bratrech (tabulka č.

³⁰⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*.

³⁰⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 266, 267. Smlouva mezi Pavlem Stříškovým a Zuzanou po nebožtíku Janovi Hrbáčkovi, uzavřená dne 30. června 1620.

21).³⁰⁹ V několika smlouvách byly výminky upravovány dodatečným zápisem do knihy svatebních smluv. Tento zápis se nazýval „paměť“.³¹⁰

Ve smlouvách z let 1640-1660 i z let 1680-1700 se vyskytují kombinované výminky, tedy výminky o několika „položkách“, a proto je i v tomto případě budu brát v úvahu odděleně. Většina výminek z let 1640-1660 byla určena nevěstě nebo ženichovi, popřípadě jejich partnerům. Takovýchto výminek se vyskytlo celkem 24. Například ve smlouvě mezi Florianem, vlastním synem Jana Otavy, a Kateřinou, dcerou nebožtíka Václava Dokoupila, z roku 1658, si nevěsta pro sebe nebo pro svého manžela vymínjuje jednu krávu - „...*majíce táž poctivá děvečka Kateřina jednu svou krávu, kterouž sobě tak dobře pro svého nejmilejšího manžela, jako i sama pro sebe vymínjuje, a na své dobré a svobodné vůli zanechává...*“.³¹¹ Dalšími nejčastějšími byly ty výminky, které směřovaly dětem - ve smlouvách se objevily celkem 13krát. Také se mohlo stát, že část majetku byla vymínována pro rodiče, k tomu došlo ve čtyřech případech, pro sourozence - ve dvou případech, a do jedné smlouvy si ženich nechal zapsat výminku pro svou manželku (viz tabulka č. 21).

Ve smlouvách mezi lety 1680-1700 se nejčastěji objevují výminky směřované sourozencům a také rodičům snoubenců. Pro sourozence bylo určeno celkem deset a pro rodiče pak devět výminek. Například ve smlouvě mezi Matějem Železným a Markytou, dcerou po nebožtíku Janovi Černým, z roku 1688, si matka nevěsty pro sebe ponechává jednu krávu a také si vymínjuje, aby ji manželé do smrti živili - „...*Okrom toto sobe mateř mladé nevěsty vymínjuje ... aby mohla jednu krávu v užívání až do smrti jmíti, a oni též aby ji na*

³⁰⁹ Například „... *vymínjuje na bratří své vlastní dva Jana a Tomáše z šatů svých. kdyby ho pán Bůh neuchoval, každému jedny šaty kůzlový, totiž plášť, kabát a galioty a každému jednu krávu aby vydána byla...*“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 73, 74. Smlouva mezi Jakubem Šperátem z města Olešnice a Lidmilou, dcerou Pavla Srkalka, uzavřená dne 27. června 1616.

³¹⁰ Tyto paměti se objevily pouze u pěti svatebních smluv, a to v časovém rozmezí dvou až dvaceti let po sepsání svatebních smluv. Nejčastěji se v pamětech upravuje nebo doplňuje znění výminek. Např. „... *Že takových 1000 rýnských dotčená Lidmila Hrdá témuž panu Kašparovi Voldovi manželu svému, ne z nějakého přinucení, ale z dobré vůle, a pravé lásky manželské daruje a oddává sobě na těch 1000 rýnských ani žádnému z přátel svých žádné moci a práva nepozůstávajíce. Nýbrž aby on pan Kašpar podle takového mocného zadání těch 1000 rýnských jakožto svého vlastního bez všelijaké lidské překážky užívati a svém jak se jemu zdáti a líbiti bude činiti a vládnouti mohl...*“ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 156, 157. Smlouva mezi urozeným vladykou, panem Kašparem Voldem, a poctivou pannou Lidmilou, dcerou nebožtíka Jana Hrdého, uzavřená dne 25. února 1609.

³¹¹ SOKA Blansko, AM Boskovice. *Knihy svatebních smluv*, fol. 148, 149. Smlouva mezi poctivým mládencem Florianem, vlastním synem Jana Otavy z města Ausova, a poctivou děvečkou Kateřinou, dcerou nebožtíka Václava Dokoupila, uzavřená dne 12. února 1658.

*svém chlebě aby oni v uctivosti, vážnosti a šetrnosti do smrti dochovali. Pokudž ji tak sobě ctíti a vážiti budou a ji náležitou vejpravu pohřební učiniti že i tu krávu po ní zděditi mají...“.*³¹² Dále mohly být výminky určeny dětem - v pěti případech, a nevěstě nebo ženichovi - ve čtyřech případech (tabulka č. 21). Otázkou je, proč se v průběhu 17. století změnilo to, komu byly výminky určeny. Až do 60. let 17. století byly výminky nejčastěji směřovány buď samotným ženichům a nevěstám, nebo dětem. Na konci 17. století to ovšem již neplatilo, protože v tomto období byl majetek nejčastěji vymíňován pro rodiče nebo sourozence snoubenců.

Výminky v Boskovicích lze rozdělit do tří skupin. První skupinu tvořily výminky, které byly zastoupeny nějakou peněžní hodnotou. Do druhé skupiny jsem zahrнула výminky obsahující movitý i nemovitý majetek a třetí skupinu jsem nazvala Ostatní.³¹³

Tabulka č. 21: Pro koho byly výminky v boskovických svatebních smlouvách z let 1600-1620, 1640-1660 a 1680-1700 určeny a jejich četnost

PRO KOHO BYLY VÝMINKY URČENY	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
komukoliv	29	0	0
ženich/nevěsta pro sebe	1	24	4
manželovi/manželce	1	1	0
rodičům	0	4	9
sourozencům	1	2	10
dětem	7	13	5
švagrovi	0	0	1
CELKEM VÝMINEK	39	44	29

³¹² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 395, 396. Smlouva mezi Matějem Železným z panství Kroměřížského a děvečkou Markytou po nebožtíku Janovi Černým, uzavřená dne 27. ledna 1688.

³¹³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

IV.3.1 Výminky s peněžní hodnotou

Tyto výminky se ve smlouvách z let 1600-1620 objevovaly ve dvou měnách - v hřivnách a zlatých rýnských. Celkově se peněžní hodnota výminek objevovala celkem ve 30 případech, z toho bylo v hřivnách uvedeno 12 částek. Částky v hřivnách se pohybovaly od 10 do 100 hřiven, nejčastěji se vyskytovala hodnota 30 hřiven, a to v pěti případech. Výminky ve zlatých rýnských se pohybovaly od 10 do 1000 zlatých rýnských, nejčastěji, tedy ve čtyřech případech, bylo vymínováno 30 zlatých rýnských. Pro lepší přehlednost jsem měnu přepočítala a sjednotila na zlaté rýnské (podrobněji tabulka č. 22).³¹⁴

Ve svatebních smlouvách z let 1640-1660 můžeme nějakou peněžní částku ve výminkách najít celkem v 17 případech. Peněžní hodnota se objevovala ve dvou měnách. Opět v hřivnách a zlatých rýnských, z toho v hřivnách bylo uvedeno šest částek. Ve smlouvách se vyskytovaly výminky s hodnotou od šesti do 50 hřiven a také s hodnotou od pěti do 100 zlatých rýnských. Nejčastěji byly vymínovány částky 15, 20 a 50 zlatých rýnských a také 10 hřiven, pokaždé ve dvou svatebních smlouvách (viz tabulka č. 22).

Mezi lety 1680-1700 se peníze jako součást výminek objevily jen ve dvou případech. Přesto to byly v jednom případě zlaté rýnské a v druhém pak tolar. Konkrétně se jednalo o částky 60 tolarů a 12 zlatých rýnských. Pro lepší přehlednost jsem měnu opět přepočítala a sjednotila na zlaté rýnské (tabulka č. 22).³¹⁵ Není ovšem jasné, proč na konci 17. století tak rapidně klesl počet peněžních částek, které byly součástí výminek. Pokoušela jsem se dohledat, jestli tato situace nenastala v důsledku nějaké pohromy, tedy jestli město nezachvátil v té době požár nebo neohrožovaly nemoci. Zjistila jsem, že epidemie moru a cholery ovlivnily život v Boskovicích až v 18. století a požár se sice v Boskovicích v 17. století vyskytl, ale bylo to až v roce 1696,³¹⁶ tedy na úplném konci mnou zkoumaného období, a proto není možné, aby v takovém rozsahu ovlivnil pokles četnosti peněžních částek ve výminkách. Domnívám se proto, že mohlo jít jednoduše o „změnu myšlení“ lidí, kteří si výminky nechávali do svatebních smluv zapsat, a to z toho důvodu, že sice poklesl počet výminek v porovnání s předchozím časovým obdobím, ale ne nějak rapidně. Proto si myslím, že lidé jednoduše ve výminkách začali upřednostňovat něco jiného než peníze.³¹⁷

³¹⁴ Zlaté rýnské : hřivny jsou v poměru 60:70. Například 10 hřiven = 8,6 zlatých rýnských. In KRISTIÁN Z KOLDÍNA, Pavel. *Codex juris bohemicus*. Praha 1876. s. 93.

³¹⁵ Zlaté rýnské : tolar jsou v poměru 60:120. Například 10 tolarů = 5 zlatých rýnských. In KRISTIAN Z KOLDÍNA, P. *Codex juris*. s. 93.

³¹⁶ KUČA, Karel. *Města a městečka*. s. 197.

³¹⁷ Jak již bylo výše řečeno, například stoupla četnost vymínovaného obilí.

Tabulka č. 22: Finanční hodnota výminek v boskovických svatebních smlouvách z let 1600-1620, 1640-1660 a 1680-1700 ve zlatých rýnských a jejich četnost

HODNOTA VÝMINEK	ČETNOST		
	1600-1620	1640 - 1660	1680 - 1700
0-10	5	5	0
11-20	2	6	1
21-30	9	1	1
31-40	2	1	0
41-50	2	3	0
51-100	4	1	0
150	1	0	0
200	2	0	0
300	1	0	0
1000	2	0	0
celkem osob	30	17	2
celkem zlatých rýnských	3715,8	458,2	42
průměr	123,86	27	21

Z tabulky je patrné, že jednotná finanční hodnota výminek ze svatebních smluv z let 1600-1600 se pohybovala od nejnižších částek, zahrnutých v kategorii 0-10 zlatých, až po nejvyšší částku, kterou představovalo 1000 zlatých rýnských. Tato suma se dokonce objevila u dvou osob. Zde se nabízí srovnání s výminkami Kutné Hory, jejichž nejvyšší hodnota dosahovala částky 100 kop českých grošů, tedy 230 zlatých rýnských. Je patrné, že tato částka je nepoměrně nižší než nejvyšší peněžní hodnota boskovických výminek. Nejčastěji si snoubenci boskovických svatebních smluv vymíňovali částky v rozmezí 21-30 zlatých rýnských, a to v devíti případech. Mezi lety 1640-1660 se hodnota výminek pohybovala od kategorie 0-10 zlatých rýnských po 100 zlatých rýnských. Nejčastěji výminky spadaly do rozmezí 11-20 zlatých rýnských - v šesti případech, a také do kategorie 0-10 zlatých rýnských, které se objevily celkem pětkrát. Je zde zřejmý pokles peněžních hodnot, který v tomto období můžeme odůvodnit zchudnutím obyvatel během a po Třicetileté válce. Jenže tento pokles pokračuje i v následujícím období mezi lety 1680-1700, ve kterém se finanční hodnota výminek v jednom zápise pohybovala v rozmezí 11-20 rýnských a v druhém pak v rozmezí 21-30 zlatých rýnských. Pro zajímavost jsem vypočítala i celkové částky, které si

novomanželé vymínili, a průměrné částky jedné výminky v jednotlivých časových obdobích.³¹⁸

Někdy, sice ojediněle, jsem se v boskovických smlouvách dočetla o pokynech, jak se s vymíněnými penězi mělo naložit po smrti osoby, která se rozhodla ponechat si peníze pro svou vlastní potřebu. Například ve svatební smlouvě Daniela Píši a Kuny, si manželka ponechala ze společného majetku částku 1000 zlatých rýnských. Peníze měly být do čtyř neděl po její smrti rozděleny na polovinu. Jedna polovina měla připadnout manželovi a druhá polovina nejbližším krevním přátelům.³¹⁹ V jiné smlouvě si manžel vymínil částku 30 zlatých rýnských s dodatkem, že v případě, že se tyto peníze rozhodne dát někomu jinému než manželce, bude manželka povinna dotyčné osobě předat každý rok deset zlatých rýnských ze statku po svém manželovi.³²⁰ V podstatě totéž se se svými penězi rozhodla provést i žena, která si vymínila částku 150 zlatých rýnských a v případě, že by se rozhodla poskytnout je někomu jinému než svému manželovi, musel manžel tomuto člověku platit každý rok po deseti zlatých rýnských.³²¹ V jiné smlouvě dokonce manželku, která si ponechala 1000 zlatých rýnských, omezovalo upozornění, že kšaftovat s těmito penězi může pouze s vědomím boskovického úřadu, jinak její počínání nemělo mít žádnou platnost. Toto upozornění se týkalo také její poslední vůle. A také měl úřad povinnost informovat o jejím jednání přátele a

³¹⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*.

³¹⁹ „... vymíňuje sobě a na své dobré vůli, a svobodě pozůstavuje 1000 R hotových počtu a čísla svrchu psaného, též jeden pás stříbrný pozlacený, který od neb. Matěje manžela jejího na slib ji darován jest. Kterýžto jeden tisíc zlatých a pás již dotčený aby mohla darovati, dáti a neb na smrtelné posteli poručiti komuž by se jí nejlépe líbilo a zdálo... Z těch 1000 R aby pět set při manželu jejímu již dotčeným zanecháno bylo. A druhých pět set R na nejbližší krevní přáteli její nápadem připadlo a přináleželo. Kteréž hned po smrti její ve 4. nedělích předzvěhlých komuž nejvlastněji a nejspravedlivěji přináležeti budou...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 116. Smlouva mezi Danielem Píšou a Kunou, uzavřená dne 15. března 1614.

³²⁰ „... Václav Soffonyášův 30 R sobě vymíňuje a pozůstavuje, aby je mohl buď za zdravého života dáti a nebo i poručiti komu by se jemu vidělo a zdálo. Však jestli že by je komu jinému mimo Alžbětu manželku svou zadal a neb poručil, tehdy Alžběta manželka jeho po 10 R každý rok bude povinna je z statku po manželu svém zůstalého vydati...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 361. Smlouva mezi Václavem Soffonyášem z Prostějova a Alžbětou dcerou Urbana Fučíka z Boskovic, uzavřená dne 10. října 1611.

³²¹ „... 150 R na gruntu svém sobě vymíňuje a na svobodě sobě aby je buďto Janovi manželu svému a nebo komukoliv buď za zdravého života zadati a nebo na smrtelné posteli poručiti mohla, zanechává. Jestliže by pak těch 150 R jinému komu ... mimo Jana manžela svého od data a neb na smrtelné posteli poručila, tehdy Jan Dvořákův manžel její těch 150 R z téhož gruntu každoročně po 10 R bude je povinen platiti a vyplňovati tomu komuž by dané neb poručené byli...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 122, 123. Smlouva mezi Janem Dvořákovým ze Sudic a Marianou Šprymulkou, uzavřená dne 28. února 1612.

příbuzné.³²² Něco podobného jsem se dočetla i v další smlouvě mezi Stanislavem Zkožovským a Markytou, dcerou Václava Prášila. V tomto případě si nevěsta vymínila do dne a do roka 100 zlatých rýnských, ale nemohla s nimi nakládat bez vědomí manžela. Kromě této výminky přidala manželovi do živnosti 500 zlatých rýnských.³²³

IV.3.2 Výminky s movitým a nemovitým majetkem

V některých smlouvách si novomanželé vymíňovali také movitý a nemovitý majetek. Obecně lze říct, že šlo především o dobytek, ložní prádlo, pozemky, stříbrné pásy, různé druhy obilí a oblečení. Je zřejmé, že všechny tyto výminky (kromě stříbrných pásů, které mohly být zásubním darem) sloužily ke každodennímu životu člověka. Zejména dobytek, obilí a půda pak byly nezbytnou součástí zdroje obživy.

Vůbec nejčastěji byl mezi lety 1600-1620 ze společného majetku vyjmut dobytek. Konkrétně se jednalo o krávy (přesněji - celkem osm kusů) a jednu jalovici. Co se týče dalších zvířat, tak v jedné smlouvě se výminka týkala také klisny, dokonce zde byla vyčíslena i její finanční hodnota - „...jednu klisnu za 20 R vymíňuje a na svobodu toho sobě

³²² „... Však tak aby to její činění, a neb kšaftování s jistým vědomím úřadu boskovského nynějšího i budoucího aby bylo činěno a konáno. A oni úřad, budou povinni přátelům a příbuzným jejím, o takovém činění a zadávání i tolikéž o její poslední vůli známost dáti. Jestli by pak bez vědomí úřadu co toho předsevzala a poroučela a pro úřad neposlala: tehdy takové poručení a zadávání toho tisíce zlatých aby žádné podstaty a platosti k zdědění a obdržení i vzítí toho v nejmenším punktu... nemělo, a míti nemohlo...“ SOKA Blansko, AM Boskovice. Kniha svatebních smluv, fol. 156, 157. Smlouva mezi urozeným vladkou, panem Kašparem Voldem, a poctivou pannou Lidmilou, dcerou nebožtíka Jana Hrdého, uzavřená dne 25. února 1609.

³²³ „...Co se pak dotěje 600 zlatých rýnských, který nebožtík Václav Prášil, otec mladé panny nevěsty, dvoum dcerám svým když by k místu přišly, aby jim totiž jedne i drugej po 300 rýnských od jejich matere vydané byli, dle kšaftu na smrtelnej posteli učiněného, za poručil, že pak sestra Markéty nevěsty skrze tuto časnou smrt a řízením Božím z tohoto světa povolána jsouc, z týchž druhých 300 zlatých rýnských po ní na Markytu přišlých z nichž tak dobře pro manžela svého budoucího jako i sama pro sebe do dne a roku 100 rýnských na svej svobodné a dobré vůli zanechává a sobě vymíňuje, však tak na tento způsob aby bez vůle a vědomí manžela svého těch 100 zlatých rýnských žádnému zadávati jakým koliv způsobem moci neměla. A tak mimo vejměnu Janovi manželovi svému budoucímu z týchž nahoře psaných 600R do živnosti 500 zlatých rýnských do těchto smluv vykonaných na hotové zavazuje...“ SOKA Blansko, AM Boskovice. Kniha svatebních smluv, fol. 144, 145. Smlouva mezi Stanislavem Zkožovským řemesla zámečnického a poctivou pannou Markytou, vlastní dcerou nebožtíka dobré paměti Václava Prášila, uzavřená dne 20. února 1656.

pozůstává...“.³²⁴ Často se do výminek zahrnovalo také ložní prádlo, neboli „z lože šatů“, a peřiny. Peřiny si jeden z novomanželů ponechal celkem ve dvou a povlečení v pěti případech. Mezi oblíbené výminky se u žen řadily pásy. Šlo celkem o čtyři kusy, tři z nich byly stříbrné a jeden stříbrný pozlacený. V jedné smlouvě jsem se dočetla, že žena měla pás po svém otci³²⁵ a v další smlouvě byl pás (v tomto případě jde o stříbrný pozlacený pás) „...na slib ji darován jest...“ od svého již zemřelého manžela.³²⁶ Domnívám se, že se jednalo o zásnubní dar. Co se týče oblečení, nebylo ve výminkách moc časté - vyskytlo se jen v jedné svatební smlouvě. Manžel si zde vymínil pro každého ze svých dvou bratrů plášť, kabát a kalhoty.³²⁷ Poměrně často, tedy třikrát, jsem narazila na pozemek, který si jeden ze snoubenců ponechal pro svou potřebu. Nutno podotknout, že pokaždé to byla žena. Ve dvou případech se ve smlouvách píše o „padělků“ a jeho bližším umístění. Předpokládám, že se jedná o pole. Markyta Eliáška si doslova vymínila „... padělek jeden za doubravskou ulicí³²⁸ ležící...“.³²⁹ Ve výmince Mandy se také objevil „padělek“³³⁰ a v poslední ze tří smluv pak louka - „... a louky jedné za vsí Skalici ležící...“.³³¹

Mezi lety 1640-1660 se ve výminkách zase nejčastěji objevuje dobytek. Konkrétně byla vymíněna kráva - desetkrát, v jednom z těchto zápisů šlo dokonce o šest kusů, dále pak

³²⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 123, 124. Smlouva mezi Jakubem Sládkem z Černé Hory a Markytou, dcerou Martina pekaře z Boskovic, uzavřená dne 22. listopadu 1611.

³²⁵ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 200. Smlouva mezi Matyášem, synem Martina Vítova a Kateřinou, zůstalou vdovou po nebožtíku Tomášovi Janochovým, uzavřená dne 5. září 1614.

³²⁶ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 116. Smlouva mezi Danielem Píšou a Kunou, uzavřená dne 15. března 1614.

³²⁷ „... vymínuje na bratři své vlastní dva Jan a Tomáše z šatů svých kdyby ho koli pán Bůh neuchoval, každému jedny šaty kůzlový, totiž plášť, kabát a galioty a každému jedna krávu aby vydána byla...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 73, 74. Smlouva mezi Jakubem Šperatem v měst. Olešnice a Lidmilou, derou Pavla Srkalka, uzavřená dne 27. června 1616.

³²⁸ Podle Bedřicha Šponera se v Doubravské ulici nacházela jedna ze čtyř původních osad. Tato ulice se dnes jmenuje P. Bílky. In ŠPONER, Bedřich. Čtení o minulosti města Boskovic. In Čas. Boskovický magazín. *Boskovice*. Boskovice 1969. s. 1-5. Dodnes se jedné části Boskovic říká Doubravy.

³²⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, f. 2. Smlouva mezi Janem, synem Jakuba Kulhánkova a Markytou, zůstalou vdovou po nebožtíkovi Eliášovi Wolffovým, uzavřená dne 10. června 1608.

³³⁰ „... pak jeden a neb roli půlkou na krajinu nahánějí ležící Borkovský...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 125. Smlouva mezi Jakubem Buchtovým a Mandou, zůstalou vdovou po nebožtíkovi Janovi Mladkovským, uzavřená dne 17. listopadu 1614.

³³¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 360, 361. Smlouva mezi Vítem Mičánem a Annou, zůstalou vdovou po nebožtíkovi Janovi Barultovi, uzavřená dne 6. července 1609.

jalovice - čtyřikrát, a v jednom případě bylo do výminky zahrnuto tele. Ve čtyřech smlouvách byly součástí výminky koně a ve třech smlouvách se píše o ovcích. Ovce byly vymíněny po dvou kusech a ve třetím případě se jednalo dokonce o 12 ovcí - „...10 hřiven, 1 krávu a 12 ovcí vymínjuje...“.³³² Často si pro sebe původci výminek ponechávali také ložní prádlo, peřiny a polštáře. Konkrétně se jednalo o povlečení ve dvou a prostěradla ve čtyřech případech. Prostěradla byla vždy vymínována po dvou kusech. Kromě toho byly součástí šesti výminek peřiny a jedné výminky pak polštáře. Počet kusů peřin se pohyboval od jednoho do čtyř a polštáře byly do smlouvy vepsány čtyři - „...prohlásila, že chce týmž dvěma dcerám, totiž Anně a Alžbětě každéj po dvou polštářích, dvou prostěradlech a jalovici dáti...“.³³³ Výminky se také často týkaly půdy. Tím mám na mysli pole, které se výminkách objevilo celkem šestkrát, a také zahradu a záhumení, které se v zápisech vyskytlo pokaždé v jednom případě - „...Toto pak paní Judita na svobodě sobě zanechává a vymínjuje, majíce záhumení jedno od Silvestra koupený a zaplacený, takové záhumení tak dobře pro Daniele manžela svého, tak pro Václava syna svého, tak i pro přátele své pozůstavuje...“.³³⁴ Do výminek se zařadily rovněž různé druhy obilí, které můžeme ve svatebních smlouvách najít celkem čtyřikrát, například: „...jeden kus roli ...4 měrice žita ... až do smrti své sobě vymínjuje...“.³³⁵ V jedné výmince si nevěsta pro sebe ponechávala stříbrný pozlacený pás,³³⁶ a z druhé výminky se dozvíme, že se ženichova první manželka rozhodla svým dvěma dcerám věnovat (mimo jiné) také každé stříbrný pás, což bylo součástí ženichovy výminky - „...okromě toho, jaký kšaft ... dobré paměti jeho předešlá paní manželka učinila. V ktermžto dotčeno jest, že

³³² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 81, 82. Smlouva mezi Jiříkem Dorttem řemesla řeznického, z města Kunštátu a Markytou, vdovou po nebožtíku Martinovi řezníkovi, uzavřená dne 12. února 1651.

³³³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 273, 274. Smlouva mezi Pavlem Vlasatejch z města Litomyšle řemesla pekařského a poctivou vdovou Dorotou po nebožtíku Martinovi Makatyčovi, uzavřená dne 3. února 1654.

³³⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 36. Smlouva mezi synem vlastním slovného muže pana Johanese Jaroměřického měšťenína města Bystřice, Danielem Františkem, a poctivou paní Juditou, vdovu zůstalou po nebožtíku Dobiášovi Procházkovi, uzavřená dne 7. února 1651.

³³⁵ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 36. Smlouva mezi synem vlastním slovného muže pana Johanese Jaroměřického měšťenína města Bystřice, Danielem Františkem, a poctivou paní Juditou, vdovu zůstalou po nebožtíku Dobiášovi Procházkovi, uzavřená dne 7. února 1651.

³³⁶ „...okrom jednoho pásu stříbrného pozlaceného sobě vymínujíc ...“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 59, 60. Smlouva mezi Francem Štrosem, stolařem a Barborou, vdovou pozůstalou po nebožtíku dobré paměti Pavlovi Oderským, uzavřená dne 17. října 1659.

svým dvěma dcerkám dva pásy stříbrný a jedné každé po třech kusech dobytka hovězího poručila, co se pak dotejče syna, tomu že 40 R buď na školu a neb učení jakého koliv řemesla, aby na něj obráceno byly, vymíňuje...“.³³⁷ V jedné smlouvě se můžeme dokonce dočíst o kovadlině po dědovi, kterou si nevěsta vymínila pro svého syna.³³⁸

V letech 1680-1700 se ve výminkách nejčastěji objevoval opět dobytek. Konkrétně kráva byla součástí devíti výminek, tele a jalovice pokaždé dvou výminek. Co se týče ostatních zvířat, tak ve svatebních smlouvách se vyskytly ještě koně a ovce, pokaždé ve dvou případech. Také se často můžeme setkat ložním prádlem, peřinami a polštáři. Přesněji, povlečení bylo součástí výminek dvakrát, peřiny a prostěradla vždy třikrát a polštáře se objevily v jedné výmince. Počet kusů prostěradel se pohybuje od dvou do čtyř, peřin od jednoho do čtyř a také polštáře se ve výmince objevily čtyři. Povlečení bylo dokonce vymíněno v jednom případě v osmi kusech. Například - „...Okromě vejměny níže psaný, totiž že dcerám svým čtyřem, Maryně, Anně, Zuzaně, Dorotě, jedné každé po 1 polštáři o dvou povlakách a každé prostěradlo...“.³³⁹ I půda byla zahrnuta do výminek poměrně často. Konkrétně se jednalo pole, které se ve smlouvách vyskytlo šestkrát, dále se objevil „luh“, „kopanina“, zahrada a mez, pokaždé v jedné smlouvě, a ve dvou zápisech se ve výminkách dočteme o záhonech. Zajímavé je, že se v obou případech jednalo o tři záhony, například - „...Vymíňujíc však svému otčimu a své mateři pak, že budoucně chce jim pod 3 věrtele pšenice ... dáti a nechati, záhon na proso, záhon na zelí a záhon na konopí k tomu...“.³⁴⁰ S tímto souvisel další vyjímání majetku, tedy přesněji šlo o různé druhy obilí. To si původci výminek ponechali celkem pětkrát. Například - „...Okrom tuto jistotu sobě paní mateř mladého ženicha vysoce vymíňuje, aby ji týž často opakovaný syn její a držitel domu a hospodářství, každoročně ze svého semena jednu měřici pšenice a jednu měřici žita do smrti

³³⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 227, 228. Smlouva mezi Matějem Kučerou z Konice a Annou, dcerou nebožtíka Jana Ambrožového, uzavřená dne 5. srpna 1657.

³³⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 218, 319. Smlouva mezi Mikulášem, synem vlastním Jiříka Staňka souseda města Mikulova z knížectví slezského a Dorotou, vdovou zůstalou po nebožtíku Kašparovi Svobodovi, uzavřená dne 7. února 1651.

³³⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 386. Smlouva mezi Vavřincem, vlastním synem Jana Bašného a vdovou Marianou po nebožtíku dobré paměti panu Hendrichovi Khabichorovi lazebníku, uzavřená dne 23. ledna 1686.

³⁴⁰ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 325. Smlouva mezi Šimonem, synem po nebožtíkově Matěji kováři z dědiny Skalice a poctivou dcerou Salomenou, sirotkem po nebožtíku Václavovi Řehořkovi, uzavřená dne 1. února 1698.

její přispívati odporen nebyl...“.³⁴¹ Jednou si ve smlouvách nevěsta mimo jiné vymínila hned dva stříbrné pásy - „...Tuto následují ty vejměnky který ona do dalšího času pro sebe zanechává vším plné moci a jej z toho vyjímá. Totiž jedna kráva, 6 ovcí, 2 pásy stříbrný a luh za ulicí boskovskou mající dle knih purkrechtních, jednu kopaninu svobodnou za doubravskou ulici a zahradu...“.³⁴² Vždy v jednom případě se ve smlouvách objevil kotel, pluh, pistole a také různé druhy nádobí - „...okromě 60 tolarů peněz, 4 tucty knoflíků stříbrných, 4 lžičky stříbrný, koflík stříbrný, 8 mís cínových, 8 talířů cínových, jednu flaši cínovou, 4 kusy zbroje, 3 páry pistol, 4 kusy peřin, jednu krávu a poloviční díl v rolích...“.³⁴³ V jedné ze smluv se můžeme dočíst, že si nevěsta pro sebe a pro svého manžela vymínila grunt, a to do jejich smrti - „...Grunt svůj v doubravský ulici zaplacený mající a nyní na něm zůstávající, tak dobře pro manžela svého i nebo sama pro sebe do smrti jednoho i druhého k užívání a držení poujišťuje a zanechává...“.³⁴⁴

TABULKA č. 23: Výběrový seznam výminek a jejich četnost z boskovických svatebních smluv z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700³⁴⁵

VÝMINKA	ČETNOST		
	1600-1620	1640-1660	1680 - 1700
hovězí dobytek	9	15	13
ovce	0	3	2
koně	1	3	2
půda	3	8	12
ložní prádlo	7	13	9
obilí	0	4	5
stříbrný pás	4	2	1

³⁴¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 249, 250, 251. Smlouva mezi Matějem, mládencem po nebožtíku Petrovi Bursovým, a poutivou děvečkou, dcerou Martina Řehořka jménem Dorota, uzavřená dne 17. února 1688.

³⁴² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 183, 184. Smlouva mezi Janem Kučerou, řezníkem a Annou, vdovou po nebožtíku Pavlovi Pelikánovi, uzavřená dne 20. října 1693.

³⁴³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 171, 172. Smlouva mezi Janem Pokorným, sládkem panským boskovským a Marianou, pozůstalou vdovou po nebožtíku dobré paměti panu Václavovi Špacírovi, uzavřená dne 18. října 1689.

³⁴⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 260, 261. Smlouva mezi Ondřejem Stloukalem, havříem hutí ledkových boskovských a Barborou, vdovou Slováčkovou, uzavřená dne 24. července 1691.

³⁴⁵ Do tabulky jsem nezahrnula ty výminky, které se ve zkoumaných svatebních smlouvách během 17. století vyskytly pouze jednou. Šlo o například o kotel, grunt, nádobí, oblečení, pistole, pluh a kovádlinu.

IV.3.3 Ostatní

Do této poslední skupiny jsem zahrнула všechny zbývající výminky, které nebylo možné zařadit do dvou předcházejících kategorií. Mezi lety 1600-1620 se jedná se o čtyři smlouvy. Například v první ze smluv si v podstatě manžel ponechal právo nakládat se vším z majetku po otci podle své vlastní vůle „... *sobě na svobodné vůli čímkoli by po p. otci jeho líbilo učiniti...*“.³⁴⁶ V další smlouvě si manželka vymínila manželův slib, že kdyby zemřela, manžel musí dát jejím dětem dědický podíl, a kdyby se chtěly vdát nebo oženit, musel by jim manžel poskytnout vejpravu.³⁴⁷ Z jiné smlouvy se dozvídáme, že si muž ponechal dědický podíl po bratru - „... *jemu na díl jeho po neb. Václavovi bratru jeho připadl málo nebo mnoho, kterýž on sobě na napřed vymíňuje...*“.³⁴⁸

Ve smlouvách z let 1640-1660 se dochovalo celkem osm druhů takovýchto výminek, celkem šlo o 20 svatebních smluv, ve kterých se tento druh výminky objevil. Nejčastěji se vyskytovalo vymínění, které se týkalo svatební smlouvy. Přesněji řečeno, šlo o pověření nechat sepsat svatební smlouvu dětem, popřípadě sourozencům nevěsty a ženicha. S tímto druhem výminky se můžeme setkat celkem osmkrát, například - „...*paní Kateřina nevěsta vymíňuje Markytě dceři 4 kusy peřin, 2 prostěradla, a když by k místu přišla ji smlouvu svatební dle možnosti učiniti...*“.³⁴⁹

S povinností nechat sepsat svatební smlouvu souvisí další druh výminky, a to povinnost postarat se o výbavu dětí či sourozenců snoubenců. Tuto výminku můžeme najít celkem ve dvou svatebních smlouvách. Například ve smlouvě mezi Pavlem Otoupalem a paní Kateřinou Kučerkou z roku 1651 si nevěsta mimo jiné vymínila, aby jejím synům byla

³⁴⁶ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 194. Smlouva mezi Janem Zeleným a Annou, zůstalou dcerou nebožtíka Jiříka Haspry, uzavřená dne 30. ledna 1618.

³⁴⁷ „... *s tou přitom výminkou kdyby ji p.B. dříve nežli jeho z tohoto světa povolati ráčil. Aby dětem jejím coby dílu jejich bylo, z toho práv byl, a kdyby k místu přišli, každému výpravu, z lože šatů, a po 1 krávě dal...*“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 362. Smlouva mezi Václavem pekařem z Morkovic a Kateřinou, dcerou nebožtíka Jiříka Haspry z Boskovic, uzavřená dne 13. listopadu 1612.

³⁴⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 122, 123. Smlouva mezi Janem Dvořákovým ze Sudic a Marianou Šprymulkou, uzavřená dne 28. února 1612.

³⁴⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 271, 272. Smlouva mezi Pavlem Otoupalem, komorníkem J.M. a paní Kateřinou Kučerkou, vdovou po nebožtíku Janovi Kučerovi, uzavřená dne 29. ledna 1651.

poskytnuta výbava - „...*Dvěma pak synům, totiž Janovi a Jakubovi, když by také k vožení přišli, dle možnosti vejpravu učiniti...*“.³⁵⁰

Se sourozenci a dětmi snoubenců souvisel také další druh výminky, tedy povinnost nechat je vystudovat, nebo dát učit řemeslu. Tato výminka se objevila celkem pětkrát. Například - „...*poctivá vdova Dorota jakožto vlastní mateř sirotek po nebožtíku Martinovi Okatyčovi zůstalých... synům pak k řemeslu, jaké by sobě koliv oblíbili dopomoci, a jich na učení dáti...*“.³⁵¹

Další výminka se pak týkala toho, že snoubenci budou povinni starat se o pole, tedy zasívat určitý druh a určité množství obilí, a také toto pole orat - „...*Kuna mateř jeho sobe vymínila, že bude povinen každoročně, až do smrti její, Iměřici žita a 1 věrtel ječmene na roli své osívati a tu roli náležitě koňmi svými vorati aobdělávati...*“.³⁵²

Ve smlouvách pak v jednom případě můžeme najít výminku, ve které si matka zajistila rozdělení „dílu na domě“, který patřil jako vdově jí, mezi své dva syny.³⁵³ Setkáváme se také s výminky týkající se bydlení. V jedné ze dvou smluv, ve které se tento druh výminky vyskytl, si matka nevěsty do svatební smlouvy nechala zapsat, že bude žít u snoubenců - „...*Mezi tím Magdalena Halamka jsouce již v letech svých velice sešla a pracovati pomáhá s jistou vůlí vrchnosti své milostivé, ihned od datum smluv těchto vykonaných témuž Tomášovi, zeti svému grunt pouští a postupuje..... též aby mateř při Tomášovi zůstávala, sobě vymínjuje...*“.³⁵⁴

³⁵⁰ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 271, 272. Smlouva mezi Pavlem Otoupalem, komorníkem J.M. a paní Kateřinou Kučerkou, vdovou po nebožtíku Janovi Kučerovi, uzavřená dne 29. ledna 1651.

³⁵¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 273, 274. Smlouva mezi Pavlem Vlasatejch, z města Litomyšle řemesla pekařského a poctivou vdovou Dorotou po nebožtíku Martinovi Okatyčovi, uzavřená dne 3. února 1654.

³⁵² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 107. Smlouva mezi Havlem Šafařovým a Rozinou, dcerou nebožtíka Matěje Špačkového, uzavřená dne 11. února 1652.

³⁵³ „...*Dáleji pak co se dotejče spravedlnosti a neb nápadu na domě po nebožtíku dobré paměti Křištofovi pekaři, prvnějším manželu jejím, též někdejším sousedu města Olešnice, kdež tu a takovou spravedlnost dvěma synům svým vlastním, totiž Vilímovi pekaři a Mikulášovi na dva rovné díly, což by koliv na její díl vlastně přijíti mělo, sobě vymínjuje...*“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 221, 222. Smlouva mezi Matoušem Svobodou, řemesla perníkářského a paní Annou, vdovou po nebožtíku Pavlovi perníkáři, uzavřená dne 23. února 1653.

³⁵⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 339, 340. Smlouva mezi Tomášem, synem nebožtíka Václava Chlupa a Kateřiny, dcery nebožtíka Jakuba Halamy, uzavřená dne 27. ledna 1660.

Zajímavá se mi pak zdála jedna smlouva, ve které si ženich vymínjuje, že jeho manželka nebude povinna poskytnout jeho čtyř synům z předchozího manželství výbavu, a také pro ni ženich vymínjuje 20 zlatých rýnských. Zřejmě zde hrála svou roli láska. V této smlouvě se píše - „...*Kterýžto Jakub mlynář majíce své čtyři synáčky, mezi tím kdyby jeho pán Bůh na tomto světě uchovati neráčil a on z nich který koliv k místu a voženění přišel, aby táž poctivá panna Markyta jakožto budoucí manželka jeho, jim žádněj vejpravy činiti povinna nebyla, týž Jakub otec jejich vymínjuje ... Jestli že by jeho pán Bůh na tomto světě ponechati ráčil, a on toho dočkal, a jeho některý syn svůj stav mládenecký dle uložení Božího proměnění úmysl měl, aby táž poctivá panna Markyta, jakožto již budoucí manželka jeho, se v tom nikterak naprotimyslnost a odpor nepostavovala, aby týž pan Jakub, ženich, jakožto vlastní otec jejich, jim kterémukoliv bez překážky její dle možnosti své vejpravy učiniti neměl, sobě též vymínjuje, kdežto naprotiv tomu týž pan Jakub, ženich, ihned od datum smluv těchto vykonaných, panně Markytě nevěstě z lásky manželské 20 R napřed zadává, kterýmižto ona sama jak se jí nejlépeji líbiti a zdáti bude, vládnouti může...*“³⁵⁵

Ve smlouvách z let 1680-1700 můžeme najít celkem osm druhů těchto ostatních výminek, které se objevily ve 22 svatebních smlouvách. Šlo opět o výminky, ve kterých byla zahrnuta povinnost nechat sepsat svatební smlouvu - ve dvou zápisech, také se objevovala povinnost nechat děti vyučit - v jednom případě, a také se vyskytly výminky, které obsahovaly povinnost zařídit dětem nebo sourozencům výbavu. Takových výminek můžeme najít celkem sedm. Výminka zahrnující výbavu se objevila ještě v jedné svatební smlouvě, v tomto případě šlo ovšem o výbavu pohřební - „...*Okrom toto sobe paní mateř mladé nevěsty vymínjuje... ji tak ctíti a vážiti budou, a jí náležitou vejpravu pohřební učiniti...*“³⁵⁶

Ve třech zápisech se můžeme dočíst, že si někdo z příbuzných snoubenců vymínil být živem, nebo samotní snoubenci do výminky zahrnuli, že budou své příbuzné vyživovat. Například ve smlouvě mezi Šimonem, synem po nebožtíku Matěji kováři a Salomenou, dcerou po nebožtíku Václavovi Řehořkovi, z roku 1698 si ženich vymínjuje, že bude živit

³⁵⁵ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 139, 140. Smlouva mezi Jakubem, mlynářem mlýna od pivovaru boskovského a Markétou, dcerou vlastní po nebožtíku dobré paměti Janovi Kučerovi, uzavřená dne 21. července 1652.

³⁵⁶ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Knih svatebních smluv*, fol. 395, 396. Smlouva mezi Matějem Železným z panství Kroměřížského a děvečkou Markytou, dcerou po nebožtíku Janovi Černým, uzavřená dne 27. ledna 1688.

otčíma i matku, ovšem s dodatkem „do roka a do dne“ - „...Vymiňujíc však svýmu otčímu a své materi... a jeho do dne a do roku na svý stravě i s mateří držeti...“.³⁵⁷

Ve třech zápisech jsem se také setkala s výminkou příbuzných snoubenců bydlet na gruntě, například - „...že mateř sobě světničku při domě tom se nacházející a polní lány díl svobodný od Muchova kříže ke Střelícím nacházející z vůle druhých dětí, ve volný užívání do smrti své vymíňuje...“.³⁵⁸

Další ze svatebních smluv obsahovala výminku, které se týkala předání pozůstalosti po otci dětem - „...Však toto sobe pan purkmistr a úřad vymíňuje, majíce táž vdova tří dítek po nebožtíku svým manželou, aby oni od pozůstalosti a dědictví po nebožtíku otci svým pozůstalý, podle zápisů jak by se koliv nacházelo odepsány nebyly, přitom žádné vážně netrpěly, což se do dalšího ohledu pozůstavuje...“.³⁵⁹

Jiný druh těchto ostatních výminek v sobě zahrnoval povinnost snoubenců starat se o pole rodičů, tedy konkrétněji povinnost zasívat a orat. K tomu došlo ve dvou zápisech. Například ve smlouvě mezi Ondřejem Šreitlem a Marunou, dcerou Martina Sedláka, z roku 1694, si matka ženicha mimo jiné vymíňuje, že jí syn bude každý rok osívat pole a také je následně orat svými koňmi - „...Mateř pak jeho se zakázala že jemu Andresovi chce živnost až posavad v užívání mající po dni a roce náležitě postoupiti. Zato sobě padělek... k svému vlastnímu a volnému užívání do smrti své vymíňuje. A Andres ponejprv svým semenem zaseti a zadělati. Potom dále on, často psaný Andres, toliko bude a má bejt povinnen jí ze svýma koňma každoročně bez odpornosti a záplaty zadělávati, ale ona mateř, svým semenem zasívati...“.³⁶⁰

³⁵⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 325. Smlouva mezi Šimonem, synem po nebožtíku Matěji kováři z dědiny Skalice a Salomenou, poctivou dcerou, sirotkem po nebožtíku Václavovi Řehořkovi, uzavřená dne 1. února 1698.

³⁵⁸ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 315, 316. Smlouva mezi Řehořem Skožovským řemesla zámečnického a Verunou, dcerou Matěje Pelikána zahradníka, uzavřená dne 11. září 1691.

³⁵⁹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 15, 16. Smlouva mezi Bernartem, vlastním synem slovatného muže pana Jiříka Trönce, měšťenína královského města Brna a Rozinou, vdovou po nebožtíku dobré paměti panu Václavovi Malíčkovvi, uzavřená dne 15. listopadu 1689.

³⁶⁰ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 301, 302. Smlouva mezi Ondřejem Šreitlem a Marunou, dcerou Martina Sedláka, uzavřená dne 16. února 1694.

IV. 4 MANŽELSKÁ PŘISLÍBENÍ

Tuto kapitolu jsem nazvala manželská přislíbení, protože jsem do ní zahrнула sliby, které v některých smlouvách manželé dávali. Ve svatebních smlouvách mezi lety 1600-1620 lze obecně říci, že manžel slíbil něco udělat, protože se v zápisech k něčemu „zamluvil“, „uvolil“, „podvolil“ nebo „připověděl“. Těchto přislíbení se ve svatebních smlouvách objevilo celkem 15. Myslím si, že tyto sliby měly v některých případech hodně blízko k výminkám, ale hlavní rozdíl od výminek vidím v tom, že jedna část těchto slibů byla určena přímo dětem. Šlo o děti, které měla žena z dřívějšího manželství a tímto jí manžel sliboval, že se o ně bude starat jako o své vlastní. Tato přislíbení také do značné míry připomínají testamenty, protože stejně jako ony se snažily zabezpečit děti po své smrti.³⁶¹ Například „...zamluvil se že to děťátko po nebožtíku Křištofovi barvíři zůstalé, při sobě do zrostu jako své vlastní opatrovati a je chrániti chce...“.³⁶² V některých svatebních smlouvách byly tyto sliby podrobněji rozvedeny. Například měl manžel dětem poskytovat stravu a šaty, poslat je do školy nebo na učení, popřípadě jim dát ke svatbě „vejpravu“, dobytek, ložní prádlo. Například „...podvolil se sirotky v tom mlejně až do zrostu jak stravou tak i šatem opatrovati. A když by dcera k místu přišla vejpravu náležitou učiniti, krávu a jalovici, z lože šatů povlaky, vydati. a pachole bud' do školy na učení neb na řemeslo dáti...“.³⁶³

A pro zajímavost uvádím také jeden slib, který se mimo jiné týkal toho, jak se má do budoucna zacházet s krávami, které manželce zůstaly z předchozího manželství - „...dvě děvčátka po nebožtíku Matějovi tkadlecí a dvě krávy zůstaly. Aby hned tohoto roku jakžby se votelily, dva telat k chování obráceno a z nich v 5 letech po jedné krávě vychováno...“.³⁶⁴

V druhé části příslibů v boskovických smlouvách manžel sliboval koupit grunt. Například „...Prohlašující se a připovídaje přitom předně (ač by bydlení a živnůstky neměl) že sobě co nejdříve moci bude gruntík a živnůstku koupiti chce...“.³⁶⁵

³⁶¹ Viz například KRÁL, Pavel. *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*. České Budějovice 2001. ISBN 80-7040-463-9.

³⁶² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 118. Smlouva mezi Honzem Besem, barvířem pláten a Barborou, zůstalou vdovou po nebožtíku Kryštofovi Barvíři, uzavřená dne 14. září 1610.

³⁶³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 22. Smlouva mezi Bartošem mlynářem Parsstendorfu a Kateřinou, zůstalou vdovou po nebožtíku Martinovi Klatišovi, uzavřená dne 3. července 1612.

³⁶⁴ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 268. Smlouva mezi Pavlem, synem Mertle Krejčího a Dorotou Ambrožkou, uzavřená dne 10. listopadu 1620.

³⁶⁵ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 120. Smlouva mezi Janem mlynářem lhotským a Alžbětou, dcerou nebožtíka Jana Jozefovýho z Boskovic, uzavřená dne 28. června 1611.

V letech 1640-1660 se dochovalo celkem deset takovýchto příslibení a ve všech případech je učinil ženich. V těchto smlouvách se nejčastěji používají termíny „připověděl“, „se prohlásil“, „pozůstavuje“ a „se uvolil“. Příslibení byla zaměřena jednak na sourozence snoubenců a na sirotky, a v druhém případě v nich ženichové slibovali, že koupí grunt. Nejčastěji se příslibení týkala právě toho, že ženichové koupí dům. Šlo celkem o šest zápisů. Například ve smlouvě mezi Pavlem Otoupalem a paní Kateřinou Kučerkou vdovou po nebožtíku Janovi Kučerovi, z roku 1651 - „...*Zakazujice se týž pan Pavel, mladý ženich nemajice na ten čas žádného svého obydlí, a neb zakoupení, poněvadž se sirotci aneb napadnici po nebo. Janovi Kucerovi vynachazeji, zetyz dům vrynku, ve kterem pani Katerina Kucerka zustava, koupiti chce, vtom se obligiruje pripoved cini...*“.³⁶⁶ V další smlouvě se pak můžeme dočíst, že součástí příslibení ženicha bylo, aby manželka předala pravděpodobně dětem jeho bratra několik věcí - „...*Mezitím, co se dotejče dvou sirotků po nebožtíku Janovi Ambrožovým zůstalých, jsouce některé věci jejich zatím Tomášem Ambrožovým v opatrování, totiž 1 krávu, 4 kusy peřin, kotel měděný, ty aby podle inventáře, pokudž by téhož Tomáše prve pán Bůh skrze smrt časnou z tohoto světa povolati ráčil, táž Kateřina, manželka kdyžby k místu přišly, aby jim to náležitě vydati povinna byla, na tom pozůstavuje...*“.³⁶⁷ Další dvě příslibení se týkala sourozenců snoubenců. V jednom případě se jednalo o svatební smlouvu, kterou by musel ženich nechat sepsat bratrovi nevěsty, pokud by se chtěl oženit,³⁶⁸ a v druhém případě ženich příslibil, že dá sestře nevěsty tele.³⁶⁹ V jiném příslibení se můžeme setkat s tím, co všechno bude ženich-otčím ochoten udělat pro svoje nevlastní děti „...*Co se pak sirotků dotejče, že týž Václav se uvolil jich opatrovati, obživovati a šatkami přiodívati a pokud*

³⁶⁶ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 271, 272. Smlouva mezi Pavlem Otoupalem, komorníkem a paní Kateřinou Kučerkou vdovou po nebožtíku Janovi Kučerovi, uzavřená dne 29. ledna 1651.

³⁶⁷ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 338. Smlouva mezi Tomášem Ambrožem, mlynářem a poctivou děvečkou Kateřinou, sirotkem po nebožtíku Janovi kočím, uzavřená dne 11. září 1653.

³⁶⁸ „...*co se pak Pavla Oderskýho, bratra nevěstinýho mladšího dotejče, když by jemu to pán Bůh dáti ráčil, a on k voženění přišel, bude povinnen týž mladý ženich Jiřík Běhavka, jemu dle možnosti smlouvu svatební učiniti...*“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 80, 81. Smlouva mezi Jiříkem Běhavkou z města Kunštátu a Lidmilou, sirotkem po nebožtíku dobré paměti Danielovi Oderským, uzavřená dne 14. února 1651.

³⁶⁹ „...*Jiřík ženich se v tom prohlásil, že od tej krávy, která při gruntě zustává, Maryně, sestře nevěstinej, tele odsaditi dáti chce...*“ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 107. Smlouva mezi Havlem Šafářovým a Rozinou, dcerou nebožtíka Matěje Špačkového, uzavřená dne 11. února 1652.

*by pán Bůh synovi k zrostu přijíti dáti ráčil, bude jej Václav otčím povinnen řemeslu učiti, a neb jaké by se jemu řemeslo líbilo, k tomu na svůj náklad dopomáhati...“.*³⁷⁰

Ve svatebních smlouvách z let 1680-1700 se objevuje celkem šest různých příslibení, vždy jen v jednom zápise. V prvním z nich nevěsta pověřovala svého budoucího manžela postaráním se o její dvě děti z předchozího manželství, ve druhém pak ženich příslibil ponechat u sebe matku, ovšem s poměrně rozsáhlými podmínkami v případě, že by matka žila u jeho sestry - „...*Co se pak tečje jeho mateře, tu že on chce do smrti dochovati, jestli že by pak u dcery své byti měla, tedy by jí povinnen každoročně 2 čtvrtníky na svý roli seti a mírku lněnýho semena, bratrovi jednu krávu a veselí podle možnosti učiniti, sestře pak telátko přisaditi a ji zachovati, aby jalovicí byla, a když by k místu přišla, smlouvu ji podle možnosti udělati, přitom každému - mateři, bratru, sestře po jedneji ovci dáti...“.*³⁷¹ V jiné svatební smlouvě se můžeme dočíst, že ženich příslibil, že matce bude osívat pole, v další pak otec nevěsty neodpírá snoubencům pomoc - „...*Nadto vejše, jestli že spolu v bázni boží a dobré svornosti manželské přebývati budou, a otce svého ctíti a vážiti, že jim všelikou mocnou pomoci otcovskou neodpírajíc...“.*³⁷² Dalším příslibením pověřovala nevěsta svého budoucího manžela tím, aby dal její děti vyučit řemeslu, a z posledního příslibení se dozvídáme, že se purkmistr snažil zajistit, aby děti nepřišly o dědictví po svém otci - „...*Však toto sobě pan purkmistr a úřad vymíňuje, majíce táž vdova tří dítek po nebožtíku svým manželu, aby oni od pozůstalosti a dědictví po nebožtíku otci svým podle zápisů, jak by se koliv nacházelo, odepsány nebyly, přitom žádné vážně netrpěly, což se do dalšího ohledu pozůstavuje...“.*³⁷³

³⁷⁰ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 371. Smlouva mezi Václavem kovářem z Drválovic a Kateřinou, vdovou kovářkou, uzavřená dne 8. února 1640.

³⁷¹ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 187, 188. Smlouva mezi Kašparem polesným, synem po nebožtíku Václavovi Dolákovi z dědiny Újezda a pozůstalou dcerou Kateřinou po nebožtíku Jakubovi Prokšovi, uzavřená dne 21. července 1699.

³⁷² SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 5. Smlouva mezi Jakubem Prchalem z města Knínic a poutivou pannou Reginou, vlastní dcerou slovutného pana Lorence Kučery, ten čas primátora městys Boskovic, uzavřená dne 23. listopadu 1700.

³⁷³ SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 15, 16. Smlouva mezi Bernartem, vlastním synem slovutného muže pana Jiříka Trönce, měšťenína královského města Brna a Rozinou, vdovou po nebožtíku dobré paměti panu Václavovi Malíčkovvi, uzavřená dne 15. listopadu 1689.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo odpovědět na tři nejdůležitější otázky - jakou vypovídací hodnotu mají boskovické svatební smlouvy z let 1600-1620, 1640-1660 a z let 1680-1700 a jaká je tato hodnota v porovnání především se smlouvami poddanského městečka Hořepník a královského města Kutné Hory. Pro doplnění informací jsem využila také rozbor svatebních smluv komorního města Dašice. A třetí otázkou bylo, jak se boskovické svatební smlouvy měnily v průběhu 17. století.

Boskovice se nachází v Jihomoravském kraji přibližně 40 kilometrů severně od Brna. Oficiálně se staly městečkem až roku 1463, k povýšení Boskovic na město došlo až v roce 1787. Ve zkoumané době vlastnil panství především rod Morkovských ze Zástřizl. Boskovice jim náležely od roku 1567, poslední člen rodu zemřel v roce 1687. Morkovští ze Zástřizl byli evangelíci, podporovali i České bratry a Václav ze Zástřizl udržoval také styky s kalvínskou Ženevou. Jeho nástupce Václav Morkovský ze Zástřizl přestoupil ke katolictví a snažil se od roku 1613 o pokatolictění boskovického panství, což neprobíhalo právě úspěšně až do doby Jana Bohuše ze Zástřizl, kdy byl založen dominikánský klášter. Život v Boskovicích ovlivnila také Třicetiletá válka, zejména četné průtahy vojsk, což doprovázelo drancování a následná bída.

Sňatek vždy patřil a patří k nejvýznamnějším mezníkům v životě lidí. Byl do velké míry věcí majetkové spekulace a láska zde hrála jen vedlejší roli, snoubenci se zpravidla téměř neznali. Uzavření manželství také znamenalo definitivní uznání dospělosti snoubenců. Svatba mohla být také definována jako rodinný svatební ceremoniál a komplex náboženských, mytologických a právních zvyklostí doprovázejících vstup do manželství. Od 17. století se pojem svatba používá jako synonymum zábavné složky, právní závaznost pak měly oddavky. Hlavní postavou svatby byla (a je) nevěsta. Jí byla věnována největší pozornost a na ni se také zaměřovaly hlavní obřady a obyčeje. Vznik manželství a jeho průběh byl po staletí doménou církve. Hlavní zásady kanonického práva byly potvrzeny a rozšířeny na Tridentském koncilu dne 11. listopadu 1563 dekretem Tametsi. V tomto dokumentu se ustavuje svátostnost sňatku, monogamie, pravomoc církve stanovit překážky manželství, nerozlučitelnost, možnost rozluky od stolu a od lože, zákaz sňatků kněží, nadřazenost panictví a celibátu nad manželstvím, liturgický kalendář sňatků a výlučná kompetence církevních soudů v manželských otázkách. Dekret také stanovuje, že sňatky uzavřené bez svolení rodičů jsou neplatné, podobně jako tajné sňatky, ke kterým došlo bez přítomnosti kněze a několika svědků.

Svatební smlouva byla dokumentem, který upravoval manželské majetkové právo a jednalo se o oboustranně závazný dokument. Ve Státním archivu Blansko, Archivu města Boskovice se z let 1600-1620 dochovalo celkem 83 svatebních smluv. Z let 1640-1660 to bylo celkem 57 a z let 1680-1700 pak 68 svatebních smluv. Všechny jsou zapsány v knize svatebních smluv z let 1608-1720. Pro srovnání jsem provedla výpočet průměrného počtu svatebních smluv v Boskovicích, Kutné Hoře a Hořepníku za jeden rok. Pro poddanské město Boskovice vychází průměrně 3,95 smlouvy na jeden rok v období mezi lety 1600-1620, 2,7 smlouvy v období mezi lety 1640-1660 a 3,24 smlouvy na jeden rok v období mezi lety 1680-1700. Důležité je ovšem zjištění, že podle matriky oddaných, která je vedena od roku 1675, představovalo 68 dochovaných svatebních smluv z 80. a 90. let 17. století jen asi 12% z celkového počtu uzavíraných sňatků. Pro královské město Kutná Hora vychází průměrně 5 smluv a pro malé poddanské městečko Hořepník 0,27 smlouvy na jeden rok.

Analýzou těchto pramenů jsem dospěla k několika závěrům:

1. První z nich se týkal datace. Boskovické svatební smlouvy jsou datovány jak křesťanským, tak moderním způsobem. Ale je patrné, že během Třicetileté války naprosto převládl moderní způsob datace. Datace se vyskytuje v každé smlouvě, i když v některých zápisech z let 1600-1620 se lišilo datum sepsání smlouvy s datem jejího vepsání do knihy svatebních smluv. Nejčastěji se svatební smlouvy v Boskovicích ve všech třech zkoumaných časových obdobích 17. století uzavíraly v zimních měsících. S touto skutečností se shoduje i Adéla Smržová v případě hořepnických svatebních smluv. Snoubenci v Boskovicích vždy nejčastěji volili pro svůj sňatek úterý. V boskovických svatebních smlouvách mají všechna tři časová období společné dny, ve kterých bylo uzavřeno nejméně svatebních smluv v týdnu. Jedná se o čtvrtek, pátek a sobotu. V těchto dnech byly uzavřeny maximálně dvě smlouvy. V Kutné Hoře a v Hořepníku se svatební smlouvy uzavíraly každý den v týdnu.

2. Co se týká křestních jmen snoubenců, pak nejčastěji se setkáváme se jménem Jan, i když četnost tohoto jména během 17. století klesala, dále s Jiřím, Jakubem, Pavlem a také Václavem a Martinem. K ženským jménům, která se v boskovických svatebních smlouvách často vyskytovala, se řadí Anna a Kateřina. Četnost obou těchto jmen je v průběhu 17. století hodně vysoká. Dále se často setkáváme se jménem Dorota, Alžběta a také ještě Mariana, které se během 17. století v boskovických svatebních smlouvách vyskytuje stále častěji. Rostoucí oblíbenost jména Mariana jistě souvisí s náboženskými kulty, které byly součástí barokního náboženského života.

3. Zajímavé jsou informace o bydlištích snoubenců. Ve svatebních smlouvách z let 1600-1620 pocházela nevěsta pouze v jednom případě z jiného města než z Boskovic. Nevěsta v tomto případě bydlela v Mladkově. V letech 1640-1660 bydlela nevěsta jen v šesti případech v jiném městě než v Boskovicích, a mezi lety 1680-1700 tomu tak bylo celkem čtyřikrát. Ženichové v letech 1600-1620 žili ve 29 případech v jiném místě než v Boskovicích, v letech 1640-1660 k tomu došlo celkem ve 37 svatebních smlouvách, a mezi lety 1680-1700 pocházel ženich z jiného místa než z Boskovic celkem 22krát. Ženich nejčastěji ve zkoumaných smlouvách 17. století bydlel v Sudicích, což je vesnice vzdálená od Boskovic asi pět kilometrů. Stalo se tomu tak celkem v šesti svatebních smlouvách. V pěti případech žil ženich ve vesnici Lhota Rapotina, která se nachází asi čtyři kilometry od Boskovic. A pokaždé ve třech zápisech se můžeme setkat s Hrádkovem, Kunštátem, Mladkovem a Litomyšlí. Důležité je, že v 80. a 90. letech 17. století se „zužuje sňatkový okruh“. To znamená, že ženichové v tomto období bydleli ve vzdálenosti jen asi 10 kilometrů od Boskovic.

4. Co se týká zastoupení snoubenců, pak ženy jsou v boskovických svatebních smlouvách mezi lety 1600-1620 zastoupeny celkem v 80 případech, nejčastěji purkmistrem a radou města Boskovic. Pouze zbývající tři boskovické smlouvy uzavřela nevěsta osobně. U mužů bylo v Boskovicích zastoupení méně časté - týkalo se dvanácti případů. Ženich zde byl pak nejčastěji zastoupen otcem. V letech 1640-1660 byly ženy nejčastěji zastoupeny purkmistrem a radou města Boskovic, k čemuž došlo ve 49 zápisech, a muž pak svatební smlouvu neuzavřel osobně pouze v jenom případě, místo něj ji uzavřel jeho otec. Mezi lety 1680-1700 za nevěsty opět nejčastěji uzavíral svatební smlouvu purkmistr a rada města Boskovic. Stalo se tak celkem ve 48 případech. Ženichové v tomto období uzavírali smlouvy pouze osobně, tedy všech 68 svatebních smluv uzavřeli bez zastoupení někým jiným.

5. Analýza počtu svědků ukázala, že ve zkoumaných boskovických svatebních smlouvách nebyli často svědkové nevěsty jmenováni. V průběhu 17. století se vždy jednalo o vysoké procento takovýchto smluv. Je také patrný poklesu počtu svědků nevěst ve svatebních smlouvách z let 1640-1660, což bylo jistě ovlivněno probíhající poslední fází Třicetileté války. U ženichů se v průběhu 17. století nejvíce vyskytoval stále stejný počet svědků. Na počátku 17. století se nejčastěji objevuje šest, sedm a čtyři svědkové ženicha, okolo poloviny 17. století je to sedm a osm svědků a na konci 17. století je to šest a osm svědků ženicha, jejichž jména můžeme ve smlouvách najít. Ke stejné situaci došlo i v případě svědků nevěst. Zde se počet svědků pohybuje od pěti, šesti, sedmi a tří na počátku 17. století, přes čtyři, pět, sedm a čtyři svědkové s purkmistrem a radou města Boskovic okolo poloviny 17. století, až

k pěti a šesti svědkům nevěsty uvedené ve smlouvách z konce 17. století. V Kutné Hoře měl ženich okolo tří až deseti svědků a v Hořepníku se tento počet pohyboval nejčastěji okolo tří až šesti osob.

6. Podstatnou část smluv tvořila ustanovení o majetku, který si novomanželé přinášeli do manželství. Paradoxně se věno s peněžní hodnotou ve smlouvách z let 1600-1620 vyskytuje jen v osmi případech, a v dalších dvou časových obdobích počet těchto věn ještě klesá. Mezi lety 1640-1660 i mezi lety 1680-1700 se pokaždé objevují jen dva zápisy, ve kterých můžeme najít věno s finanční částkou. Nutno podotknout, že ne příliš velkou. Není jasné, proč byla tak podstatná část smlouvy, jakou věno bezpochyby představovalo, jednoduše u 373 snoubenců, z celkového počtu 416 zúčastněných osob, vynechána. Nejnižší hodnota věna v Boskovicích mezi lety 1600-1620 představovala částku pěti zlatých rýnských. Mezi lety 1640-1660 to byla částka 20 zlatých rýnských a mezi lety 1680-1700 pak šest zlatých rýnských. Věno v Hořepníku se od této částky příliš nelišilo, jednalo se o pět zlatých rýnských a 50 krejcarů. Nejnižší peněžní hodnota věna v Kutné Hoře byla překvapivě vůbec nejnižší, tedy čtyři zlaté a 36 krejcarů. V případě nejfrekventovanějších částek se v boskovických svatebních smlouvách mezi lety 1600-1620 nejčastěji objevovaly hodnoty deseti a dvaceti zlatých rýnských. V dalších dvou časových obdobích, tedy mezi lety 1640-1660 i mezi lety 1680-1700, nemůžeme nejfrekventovanější peněžní částku určit, protože se pokaždé věno vyskytlo jen ve dvou zápisech. Naproti tomu, v Hořepníku pak tato částka dosáhla 50 zlatých rýnských a v Kutné Hoře 115 zlatých rýnských. Nejvyšší věno vyjádřené finanční hodnotou představovala v Boskovicích v letech 1600-1620 částka 30 zlatých rýnských, v letech 1640-1660 se jednalo o částku 100 zlatých rýnských a v letech 1680-1700 nejvyšší peněžní hodnotu představovala částka 25 zlatých rýnských. V Hořepníku bylo nejvyšší věno vyjádřeno 500 zlatými rýnskými a v Kutné Hoře pak 1150 zlatými rýnskými. Jiný druh věna se v boskovických svatebních smlouvách mezi lety 1600-1620 objevil pouze v jednom případě, a to když otec poskytl novomanželům část pole k užívání. Mezi lety 1640-1660 se jedná se celkem o šest takovýchto svatebních smluv. Ve čtyřech z nich se pak můžeme dočíst, že matka nebo otec věnují manželům grunt. V dalších dvou zápisech věno představovalo dobytek, který v jednom případě otčím nevěsty a v druhém pak otec ženicha manželům věnuje. V letech 1680-1700 došlo opět ke zvýšení počtu svatebních smluv, ve kterých můžeme najít věno vyjádřené movitým nebo nemovitým majetkem. Tento druh věna se vyskytl celkem 40krát. V Kutné Hoře i Hořepníku tento druh věna představoval výčet jednotlivých předmětů - zejména šlo o šaty, ložní prádlo, nádobí, šperky a dobytek.

Majetek mohl být ve smlouvách zastoupen také výminkami. Výminku lze charakterizovat jako formulaci, kterou si novomanželé ponechávali část majetku, se kterým mohli nakládat podle svého vlastního uvážení. Mezi lety 1600-1620 se k vyjmutí části majetku pro svou osobní potřebu rozhodlo 39 snoubenců z celkového počtu 166 zúčastněných osob. V letech 1640-1660 si nechalo výminku vepsat do svatební smlouvy také 39 snoubenců ze 114 zúčastněných lidí. A mezi lety 1680-1700 se pro výminku rozhodlo 22 ze 136 snoubenců. Finanční hodnota výminek ze svatebních smluv z let 1600-1620 se pohybovala od nejnižších částek, zahrnutých v kategorii 0-10 zlatých, až po nejvyšší částku, kterou představovalo 1000 zlatých rýnských. Tato suma se dokonce objevila u dvou osob. Zde se nabízí srovnání s výminkami Kutné Hory, jejichž nejvyšší hodnota dosahovala částky 100 kop českých grošů, tedy 230 zlatých rýnských. Je patrné, že tato částka je nepoměrně nižší než nejvyšší peněžní hodnota boskovických výminek. Nejčastěji si snoubenci boskovických svatebních smluv vymíňovali částky v rozmezí 21-30 zlatých rýnských, a to v devíti případech. Mezi lety 1640-1660 se hodnota výminek pohybovala od kategorie 0-10 zlatých rýnských po 100 zlatých rýnských. Nejčastěji výminky spadaly do rozmezí 11-20 zlatých rýnských - v šesti případech, a také do kategorie 0-10 zlatých rýnských, které se objevily celkem pětkrát. V následujícím období mezi lety 1680-1700 měly výminky v jednom případě hodnotu 30 zlatých rýnských, a v druhém pak 12 zlatých rýnských. Jiný druh výminek ve všech třech časových obdobích 17. století pak představoval hovězí dobytek, ovce, koně, půda, ložní prádlo, obilí a stříbrné pásy. V Kutné Hoře bylo vymíňování části majetku spíše neobvyklé. Vymíňovaná částka většinou nepřevyšovala 30 kop českých grošů (tj. 69 zlatých rýnských), nejvyšší částku představovalo 100 kop českých grošů (tj. 230 zlatých rýnských). I výminky týkající se movitého majetku se objevovaly v Kutné Hoře jen zřídka.

Majetek mohl být také obsažen v manželských příslibech. Šlo o sliby, které si manželé dávali, a zavázali se tak něco vykonat po smrti svého partnera. Mezi lety 1600-1620 se nejčastěji vyskytovaly dva druhy těchto příslibů. Prvním z nich byly sliby manželů postarat se o děti partnerů z předchozího manželství a druhým bylo koupit grunt. Ve svatebních smlouvách z let 1640-1660 se k těmto dvěma druhům příslibů přidaly ještě ty, které byly směřovány sourozencům snoubenců. A v letech 1680-1700 mohlo být příslibení směřováno ještě rodičům snoubenců. Existovaly také smlouvy, ve kterých nebyla uvedena vůbec žádná majetková vyrovnání. Nutno podotknout, že tyto smlouvy tvořily nadpoloviční většinu všech smluv.

Celkově lze říci, že boskovické svatební smlouvy lze označit za standardní v případě počtu dochovaných svatebních smluv, křestních jmen snoubenců, datací, místa uzavření

svatebních smluv a počtu svědků. Za nestandardní lze smlouvy označit v případě věn, kterých bylo v boskovických svatebních smlouvách podstatně méně, a v případě výminek, které se vyskytovaly naopak podstatně častěji než ve srovnávaných českých městech.

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA č. 1: Svatební smlouva mezi Jiříkem kuchařem z dědiny Obory a Annou dcerou nebožtíka Václava myslivce z městečka Boskovic, uzavřená dne 16. července 1649. SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 22.

PŘÍLOHA č. 2: Svatební smlouva mezi Jiříkem Pokorným, kovářem, měštěním města Boskovic a poctivou děvečkou Marynou, vlastní dcerou Martina Bláhy, uzavřená dne 10. září 1686. SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 96, 97.

PŘÍLOHA č. 3: Svatební smlouva mezi Havlem Suchánkem a Dorotou, dcerou Martina Zuzánka, uzavřená dne 2. listopadu 1615. SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv*, fol. 105, 106.

LXIII 96

W. W.

Smleuwy "Dwaedebuy" Birsitz,
 Abornijbo Kowarze, Meistrenina
 Meistyr Borsowiz.

Letba Janie. 1686. dn. 10 misyca Septembri.
 w domu nad krzyzylku Nowoborsku Janu Ondryga
 Slaha, Daisra a wli obywatli Misly Borsowiz,
 Druhy z Druhuw Dwaedebuy Krzabekoy, Zeli adoko
 nale Goryz Karowski, umohl adobry Kozliowich 17
 J. Wozny Nowoborsku Janu Krzabekow, Kowar-
 luyou wotowgum a Misstrenim Misly Borsowiz
 Janu Krzabekoy gubz odzindawym, z Druhuw gadu
 17 Nowoborsku Janu Martynim Klafli
 Krzabekoy Daisradem a obywatli Misly Borsowiz
 Janu Krzabekoy gubz odzindawym, na misli Gubz
 Druhuw Druhuw, Marjany Druhuw, gubz wlastny
 Druhuw gubz z Druhuw Druhuw, wli Druhuw,
 Druhuw nadzupumy Nowoborsku Janu Krzabekow
 Druhuw Janu Krzabekoy odzindawu na Janu Mar-
 Jina Klafli gubz wlastny odzindawu obz swos milos,
 Ziliby gramy tuz Krzabekow Druhuw Marjany Dru-
 huw, tuz wlastny gubz odzindawu, Druhuw

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

ARCHIVNÍ PRAMENY

SOkA Blansko, AM Boskovice. *Kniha svatebních smluv 1608 - 1720*. inv. č. 172.

<http://www.actapublica.eu/2977-prohlizec-s6>.

VDANÉ PRAMENY

KRÁL, Pavel. *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*. České Budějovice 2001. ISBN 80-7040-463-9.

KRISTIÁN Z KOLDÍNA, Pavel. *Codex juris bohemici*. Praha 1876.

MATĚJEK, František, *Lánové rejstříky Olomouckého kraje z let 1675-1678*. Olomouc 1994. ISBN 80-901485-3-0.

RATAJOVÁ, Jana - STORCHOVÁ, Lucie. *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření boží: diskursy manželství v české literatuře raného novověku*. Praha 2009. ISBN 978-80-87271-08-7.

LITERATURA

Dějiny Československa v datech. Praha 1968.

Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 1981.

Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. Věcná část. O - Z.

Ottův slovník naučný, 4. díl. Praha 1891.

BARANOK Jaromír a kol., *Boskovice od pravěku do konce 20. století*. Boskovice 1999.

BENEŠ, Bohuslav. Divadelní prvky svatebního obřadu. In *Svatební obřad. Současný stav a proměny*. Brno 1983. s. 40-58.

BOLOGNE, Jean Claude. *Svatby. Dějiny svatebních obřadů na Západě*. Praha 1997. ISBN 80-7207-054-1.

BRÁNSKÝ, Jaroslav. *Boskovice v proměnných času*. Boskovice 1990.

BUBEN, Milan. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích III/1*. Praha 2006. ISBN 80-7277-088-8.

ČORNEJOVÁ, Ivana - KAŠE, Jiří - MIKULEC, Jiří - VLNAS, Vít. *Velké dějiny zemí Koruny české VIII*. Praha 2008. ISBN 80-7185-264-3.

FOJTÍK, Karel. Svatba na střední a západní Moravě v 16. a 17. století. *Český lid* 52, 1965. s. 333-342. ISSN 0009-0794.

- FOLTÝN, Dušan a kolektiv. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005. ISBN 80-7277-026-8.
- FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách. Manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Praha 2000. ISBN 80-86182-29-0.
- GOODY, Jack. *Proměny rodiny v evropské historii*. Praha 2006. ISBN 80-7106-396-7
- GRULICH, Josef – ZEITLHOFER, Hermann. Struktura jihočeských venkovských a městských domácností v 16. a 17. století. *Historická demografie* 23, 1999. s. 21-84. ISSN 0323-0937.
- HOFMAN, Václav. Sezónní průběh sňatečnosti v Čechách během 17. a 18. století. *Historická demografie* 26, 2002. s. 81-100. ISSN 0323-0937.
- HOSÁK, Ladislav. *Dějiny Boskovska 2, od počátku hnutí husitského do bitvy na Bílé Hoře*. Boskovice 1933.
- HOSÁK, Ladislav. *Dějiny Boskovska 3, od bitvy bělohorské do r. 1848*. Boskovice 1936.
- HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis okresu Blansko v období feudalismu*. Blansko 1965.
- HRUBÁ, Michaela. Sňatek a zabezpečení nevěsty ve světle pramenů předbělohorských měst. In *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice, 2007. s. 19-25. ISBN 978-80-86046-97-6.
- JUREK, Jaroslav (ed.). Čtení o minulosti města Boskovic. *Boskovice*. Boskovice 1969.
- JUREK, Jaroslav (ed.). Tak žilo město. *Boskovice*. Boskovice 1969.
- KAČEROVÁ, Eva. Sňatečnost v 17. a 18. století ve světle matrik pražské farnosti Panny Marie pod řetězem. In *Historická demografie* 28, 2004. s. 35-54. ISSN 0323-0937.
- KALISTA, Zdeněk. *Česká barokní pouť: k religiozitě českého lidu v době barokní*. Žďár nad Sázavou 2001. ISBN 80-238-6883-7.
- KEESENBERG, Hermann. Die Altersversorgung im alten Wilhelmsburg. Testamente, Altenteils -Erb und Eheverträge aus vergangenem Jahrhunderten als Zeugnisse einer geregelten Alters- und Sozialversorgung. Hamburg 1972.
- KLABOUC, Jiří. *Manželství a rodina v minulosti*. Praha 1962.
- KLÁŠTERSKÁ, Alice. Výběr partnera a sňatkový věk dědiců venkovských usedlostí na Štáhlavsku a jejich sourozenců v 18. a na počátku 19. století. *Historická demografie* 22, 1998. s. 145-168. ISSN 0323-0937.
- KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. svazek 1. Praha 1996.
- LANZINGER, Margareth. *Heiratskontrakte - intermediär: als Form der Vermittlung zwischen gesetztem Recht, sozialen Normen und individuellen Interessen*. Wien 2006. s. 81-96.

- LENDEROVÁ, Milena. Sňatek jest spojení muže a ženy.... Vstup do manželství v 19. století. In *Oznamuje se láskám našim.... Výstava o svatebních oděvech a svatbách*. Pardubice 2007. s. 7-12. ISBN 978-80-86046-92-1.
- MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. Praha 1995. ISBN 80-85903-01-6.
- MATĚJEK, František. *Morava za Třicetileté války*. Praha 1992. ISBN 80-85268-16-7.
- MRÁZKOVÁ, Jana. Věc veřejná nebo soukromá? Vliv rodiny a „přátel“ na volbu životního partnera - panství Třeboň na konci 18. a počátkem 19. století. České Budějovice 2004.
- MYSLIVEČEK, Milan. *Velký erbovník*. svazek 2. Praha 2006. ISBN 80-7238-520-8.
- NÁCOVSKÁ, Pavla. Svatební smlouvy jako pramen sociálně-dějinného a historicko-demografického poznání (Kutná Hora 1550-1600). *Historická demografie* 21, 1997. s. 39-72. ISSN 0323-0937.
- NACHTMANNOVÁ, Alena. *Oděv a oděvní doplňky při namlouvání, zasnubách a svatbě v 2. polovině 16. a v 17. století.*, s. 48, 49, 50 In *Oznamuje se láskám našim.... Výstava o svatebních oděvech a svatbách*. Pardubice 2007. s. 47-56. ISBN 978-80-86046-92-1.
- POŠVÁŘ, Jaroslav. *Měna v českých zemích: (od 10. do počátku 20. století)*. Opava 1962.
- RAMEŠ, Václav. *Po kom se jmenujeme? Encyklopedie křestních jmen*. Praha 2000. ISBN 80-7277-013-6.
- SIBETH, Uwe, Eherecht und Staatsbildung, Ehegesetzgebung und Eherechtsprechung in der Landgrafschaft Hessen (-Kassel) in den frühen Neuzeit. Dammstadt-Marburg 1994.
- SIGLOVÁ, Tereza. Svatební smlouvy a manželství na příkladu městečka Dašic v letech 1563-1652. In *Oznamuje se láskám našim... aneb svatby a svatební zvyky v českých zemích v průběhu staletí*. Pardubice 2007. s. 27-45. ISBN 978-80-86046-97-6.
- SKUTIL, Jan. *Okresní archiv v Blansku*. Praha 1977.
- SMRŽOVÁ, Adéla. *Hořepničtí měšťané ve světle svatebních smluv z 18. století*. Pardubice 2007 (bakalářská práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice v roce 2007).
- STEHLÍK, Miloš. *Boskovice. Státní hrad, zámek a památky v okolí*. Praha 1969.
- ŠTĚRBOVÁ, Blanka. Vývoj sňatečnosti ve Střelských Hořticích v letech 1891-1999. *Historická demografie* 23, 1999. s. 151-182. ISSN 0323-0937.
- VAN DÜLMEN, Richard. *Kultura a každodenní život v raném novověku II*. Praha 2006. ISBN 80-7203-812-5.
- VAN GENNEP, Arnold. *Přechodové rituály. Systematické studium rituálů*. Praha 1991. ISBN 80-7106-178-6.
- VANÍČEK, Vratislav. *Dějiny země Koruny české*. Praha 1997. ISBN 80-7185-096-9.

VELKOVÁ, Alice. *Krutá vrchnost, ubozí poddaní? Proměny venkovské rodiny a společnosti v 18. a první polovině 19. století na příkladu západočeského panství Štáhlavy*. Praha 2009. ISBN 978-80-7286-151-4.

VOREL, Petr. *Od českého tolaru ke světovému dolaru: zrození tolaru a jeho cesta v evropském a světovém peněžním oběhu 16.-20. století*. Praha 2003. ISBN 80-86182-71-1.

VOREL, Petr. *Velké dějiny země Koruny české VII*. Praha 2005. ISBN 80-7185-264-3.

WINTER, Zikmund. *Ze starodávného života*. Praha.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Masopust>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Boskovice>

http://www.boskovice.cz/index.php?page=temata/pamatky_historie_muzeum/o_meste/uvod.htm

SUMMARY

The topic of my thesis is "Wedding Contracts of the inhabitants of Boskovice in the 17th Century".

Wedding has always belonged to the most important turning points of a human life as it has caused its substantial change. The Wedding Contract modified the matrimonial property right, so it was a very important document.

The town of Boskovice was a liege town. It arose in 13 century in South Moravia, at about 40 kilometres north of the City of Brno.

Wedding contracts of Boskovice citizens were being recorded within the years 1608 – 1720 in the Book of Wedding Contracts. It is now committed to the Boskovice Town Archives.

I have examined 208 wedding contracts from historical, demographic and socio-economic aspects concluded in the periods between 1600 and 1620, 1640 and 1660, and also during the period between 1680 and 1700. My analysis of the sources has resulted in several conclusions. Most often, the wedding contracts in Boskovice in all three surveyed time periods in the 17th century were concluded in the winter months and the betrothed pairs most often chose Tuesday for their wedding day. In Boskovice wedding contracts, all three time periods have common days, in which the number of wedding contracts concluded per a week was the lowest. They were Thursdays, Fridays and Saturdays. In those days no more than two contracts were concluded. In most cases brides were represented in marriage contracts by the Burgomaster and the Boskovice Town Council. On the other hand, the bridegrooms concluded their wedding contracts by proxy in minimum of cases. In all three time periods, the brides usually resided in Boskovice, so did the bridegrooms, but only 20 such cases are documented in the period between 1640 and 1660. The bridegrooms from the surveyed wedding contracts of the 17th century may have come from Sudice, which is a village situated about five kilometres from Boskovice. It happened like that in a total of six wedding contracts. In five cases, the bridegrooms resided in the village of Lhota Rapotína, which is situated about four kilometres from Boskovice. And each time in three records, we may come across communities like Hrádkov, Kunštát, Mladkov and Litomyšl. The number of bridegroom's witnesses in the 17th century is almost always the same, ranging from six to eight witnesses. With brides, the situation is very similar, the number of witnesses in all surveyed wedding contracts is between three and seven.

A significant part of contracts dealt with the provisions on property, which the newly-weds were bringing into marriage. This very part is the contents of my last conclusion. Paradoxically, the dowry of cash value in contracts concluded between 1600 and 1620 is only found in eight cases, and in the other two time periods the number of such dowries is even smaller. Between 1640 and 1660, as well as between 1680 and 1700, just two records appear respectively, in which we can find a dowry provided in the form of money. It needs to be noted that the amount is never too big. In some cases, the dowry may have been in the form of movable or immovable property. These included, for example, a house or a cattle. The property could be represented in the contracts also as saving clauses. Saving clause can be characterized as a statement used by the newly-weds to retain a part of the property, which could be treated at their sole discretion. Between the years 1600 and 1620, 39 betrothed out of the total of 166 persons involved decided to remove a part of the property for their personal use. In the period from 1640 to 1660, also 39 betrothed had the saving clause inscribed in their wedding contracts out of 114 persons involved. And between 1680 and 1700, 22 out of 136 betrothed decided for the saving clause. Property could also be included in marital vows. These were promises that the spouses gave to each other, pledging themselves to do something after the death of their partners.